

TIDSSKRIFT FOR NORSK PSYKOLOGFORENING

PSYKOLOGI

Vol.55 nr.2 2018

**Skeptisk til
generasjons-
diagnose**

Aktuelt

**MY LITTLE
BRONY**

Vitenskapelig artikkel

**Dag O. Hessen
om trans-
humanisme**

Meninger

**Fjern-
diagnostisering**

*Meninger,
Bokanmeldelse*

ISSN 0332-6470

TIDSAM 2008-02

9 770332 647006

RETURUKE 11 150 NOK

PSY KOL OGI

Vol. 55 **nr. 2** 2018

Sjefredaktør Bjørnar Olsen, bjornar@psykologtidsskriftet.no, tlf. 474 01 165

Fagredaktører Kjersti Solhaug Gulliksen, kjersti@psykologtidsskriftet.no,
tlf. 911 78 096 og Ida Holth, ida.holth@psykologtidsskriftet.no, tlf. 930 23 429

Redaksjonssjef Per Olav Solberg (debattansvarlig),
perolav@psykologtidsskriftet.no, tlf. 950 88 575

Redaktører/journalister Øystein Helmikstøl,
oystein@psykologtidsskriftet.no, tlf. 464 66 978 og Nina Elisabeth Strand,
nina.strand@psykologtidsskriftet.no, tlf. 979 59 515

Redaksjonen redaksjonen@psykologtidsskriftet.no

Debatt meninger@psykologtidsskriftet.no og debatt@psykologtidsskriftet.no

Markedskordinator Unni Sandland, tlf. 23 10 31 33,
e-post.tidsskrift@psykologtidsskriftet.no

Markedskonsulent Winnie Engevoid

Sentralbord 23 10 31 30

Redaksjonsråd Marianne Hansen, Nasjonalt
kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Joar Halvorsen, Nidaros DPS

Catharina E. A. Wang, Universitetet i Tromsø

Omslagsillustrasjon Åshild Irgens

Form Bøk Oslo AS

Trykk 07 Gruppen AS

Tidsskrift for Norsk psykologforening er et redaksjonelt uavhengig organ som redigeres etter Fagpressens redaktørplakat, Tekstreklameplakaten og Vær varsom-plakaten, samt Lov om redaksjonell fridom i media. Psykologtidsskriftet eies av Norsk psykologforening.

© Tidsskrift for Norsk psykologforening

Høringstid

PAKKEFORLØP FOR RUS og psykisk helse stod sentralt i helseminister Bent Høies sykehustale 6. januar. Budskapet om at pakkene rulles ut over sommeren, er stilltiende tatt imot av klienter, behandlere, pårørende og andre. Søk på begrepene pakkeforløp og psykisk helse, og de øverste treffene viser nær alle til offentlige myndigheters egne hjemmesider eller til NTB-notiser og korte intervju med helseministeren der budskapet gjenntas. Eller du finner ledere i Norges to største aviser, der Aftenposten hilser pakkene velkommen den 16. januar og VG den 21. januar bruker tittelen «Heia Høie!» i sin omtale av pakkeforløpene.

Et nylig unntak er signert Psykologforeningens president Tor Levin Hofgaard (Aftenposten 23. januar). Han skriver at pakkeforløp ikke er noen garanti for å nå målene om likeverdig behandling, mer brukermedvirkning og bedre samhandling. Men ellers er det som om debatten om standardiserte pakker for behandling og diagnostikk i psykisk helsevern og rusomsorgen gikk ut på dato tidlig i 2016.

I debatten den gang het det at pakkeforløp ikke er svaret på landets utfordringer innenfor psykisk helse. At pasienten ikke ville ha mulighet til å få tilpasset hjelp, men må ta til takke med en standardpakke. At pakkeforløp handlet om å skape tilsynelatende kontroll i et felt som ikke så lett lar seg standardisere. Ja, at selve ideen om å hjelpe stod på spill, og at pakkeforløpene hadde mer å gjøre med Toyota enn med humanistisk psykiatri.

Kanskje stillheten skyldes at pakkeforløpene som nå er til høring (se helsedirektoratet.no), har tatt opp i seg disse og andre innsigelser, slik at pakkene som snart deles ut, faktisk står på ønskelisten til folk. Helseministeren selv virker ikke i tvil: Pakkene vil gi bedre behandling og større forutsigbarhet for pasienten, samtidig som man skal være trygg på at behandlingen kan endres hvis den ikke hjelper. Og i tillegg får man bedre data om hvordan tjenestene virker, slik at man kan tilby bedre og mer likeverdige tjenester.

Diskusjonen om pakkeforløp kommer nok, men da som en reaksjon på implementert praksis, ikke i forkant. Hvis man da ikke kommer på banen før 1. april, som er høringsfristen for de fem pakkeforløpene innenfor psykisk helse og rus som nå er ute til høring.

Så får vi se hvem og hva som er hørt når pakkeforløpene sendes ut for implementering rett over sommeren. ✕

Bjørnar Olsen

Sjefredaktør

bjornar@

psykologtidsskriftet.no

Diskusjonen om pakkeforløp kommer nok, men da som en reaksjon på implementert praksis, ikke i forkant

87

FOTO: KALLE PUNSVIK

DE DEPRESSIVE JENTENE

Forsker Marthe Schiller-Rognmo er kritisk til Ungdatas fortelling om unge kvinners psykisk helse.

Aktuelt

84/94

FOTO: FARTEIN RUDJORD

FENOMENET *BRONIES*

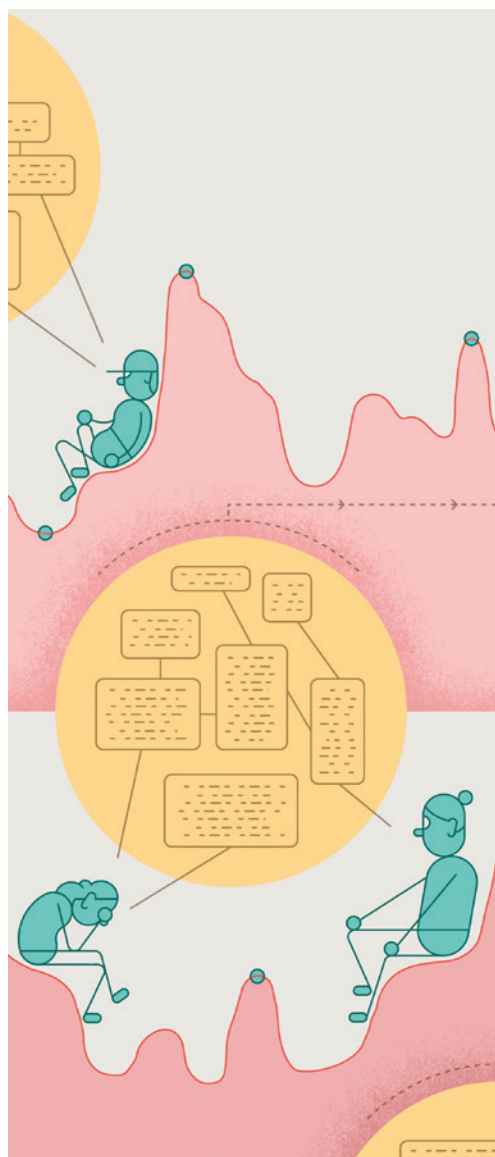
Unge menn som ser på *My Little Pony* utfordrer stereotype kjønnsroller.

*NÅ-intervjuet,
Vitenskapelig artikkel*

- 81 **Høringstid**
Leder | Bjørnar Olsen
- 84 **På skrå inn i mannsidentiteten**
NÅ: Eivind Kirkeby | Øystein Helmikstøl
- 86 **Skeptisk til sykeliggjøring**
Aktuelt | Per Olav Solberg
- 91 **Vil ha klinikken internt**
Aktuelt | Øystein Helmikstøl
- 92 **Tilbake til terapirommet**
Kommentar | Per Olav Solberg
- 94 **My little bronny - En kvalitativ undersøkelse av unge menn som ser på animasjonsserien *My Little Pony***
Vitenskapelig artikkel | Jensen Amrud, Madsen & Kjøs
- 106 **Nytten av tilbakemeldinger**
Faglig innspill | John Kjøbli et al.
- 113 **MENINGER**
Utvikling eller avviking av mennesket? (s. 114)
Hovedinnlegg | Dag O. Hessen

Debatt: Sakkyndighet (s. 120), Fjerndiagnostisering (s. 122),
Diagnoser (s. 125), Kronisk utmattelsessyndrom (s. 126, s. 128)
- 130 **Brudd på god presseskikk**
Uttalelse | PFU
- 133 **INNTRYKK**
Vend speilet mot deg selv og se den andre (s. 134)
Bokessay | Per Are Løkke

Bokanmeldelser: Uhøytidelige bedømminger (s. 140),
Menneskelige møter (s. 142), Engasjerende, uredd,
dagsaktuell (s. 144)
- 147 **Kurskalenderen**
- 148 **Annonser**
- 152 **Stillingsannonser**

ILLUSTRASJON: ÅGE PETERSON

SYSTEMATISK DIALOG

Systematiske tilbakemeldinger fra terapi med unge kan sikre kvaliteten på behandlingen, mener John Kjøbli og kolleger.

Faglig innspill

BRONY Eivind Kirkeby samler på *My Little Pony*-effekter.

På skrå inn i mannsidentiteten

Se ikke bort fra at *My Little Pony* kan bringe oss nærmere hverandre.

TEKST Øystein Helmikstøl
FOTO Fartein Rudjord

– **Du er over middels interessert i serien *My Little Pony*. Hvorfor i alle dager?**

– Hva er det ikke å like! Fargerike, magiske karakterer som bekjemper problemer og fiender ved hjelp av vennskap i fantasiriket Equestria. Serien er faktisk bra skrevet, med masser av sjarm, relaterbare karakterer og fengende sanger.

– **Hva sa familien og vennene dine da du stod fram som *brony*?**

– Vel, jeg har aldri stått fram som sådan. Det var ingen planlagt prosess bak det, det skjedde mer gradvis. Familie og venner er vant til at jeg liker tegnefilmer, tegneserier, og litt alternative ting, så *My Little Pony* ble bare nok en rar ting jeg liker. De fleste synes det er morsomt, og min svigerinne pleier ofte å kjøpe noe ponni-relatert til meg til jul.

– **Hva sa psykologen din da du fortalte om dette?**

– Jeg har ingen psykolog.

– **Det var ikke så lett å finne litteratur om menn som går såpass på skrå inn i mannsidentiteten, ifølge forfatterne av fagartikkelen vi trykker i denne utgaven. Selv om det er mange av dere – 60 000 har for eksempel bidratt på *bronystudy.com*. Handler fenomenet om en flukt fra virkeligheten?**

– Det er en viss virkelighetsflukt, ja. Man kan leve seg inn i en annen, langt hyggeligere og mer spennende verden, og følge med og heie på karakterer man relaterer til.

– **Konservative nyhetsmedier betrakter bronny-fenomenet som et symptom på en pågående maskulinitetskrise. Hva sier du?**

– Jeg er nok ikke helt enig i den fremstillingen. Ordet «krise» får det til å virke som noe negativt. For meg er det mer et symptom på at de stereotypiske kjønnsrollene har blitt friere enn de har vært. Det er ikke lenger like tabu for menn å like noe som anses som feminint, å like noe som er laget for jenter eller kvinner. Jeg ser ikke hvordan dette kan være en negativ ting for menn, eller for samfunnet generelt. Menn bør kunne få like magiske ponnier og fargen rosa uten at det skal være et problem.

– **Du deler et univers med små jenter, er du redd for at folk tror det handler om seksualitet?**

– Ikke egentlig, nei. Donald Duck og superhelts-serier er hovedsakelig laget for barn, men det finnes dedikerte fullvoksne fans av begge. Jeg ser ikke hvordan My Little Pony er forskjellig.

– **Men infantilt er det vel?**

– Jo, det er definitivt barnslig, på et vis. Men hva er galt med litt barnslighet? Livet blir kjedelig hvis man må ta alt dønn seriøst hele tiden.

– **Er dette en fetisj?**

– Nei. Når det er sagt, så finnes det jo erotiske fremstillinger av serien og karakterene, både tegninger og historier laget av voksne fans. Men dette finnes i alle slike fan-kulturer. Superman, fotball, pop-musikk, Donald Duck. Fans har laget erotiske fremstillinger basert på alle disse. Så at det også finnes av My Little Pony,

Hvorfor NÅ?

- Musiker Eivind Kirkeby (33) har fulgt med på serien siden den startet, samler på effekter og har en fast sang fra serien som han coverer på konserter.
- Han driver også et My Little Pony veldedighetsprosjekt: <https://alittlebitforcharity.bandcamp.com/>
- Unge menn som ser på *My Little Pony*, utfordrer stereotypiske kjønnsroller, skriver Ingvild Jensen Amrud et al. i en fagartikkel på side 94

er ikke overraskende. Det finnes erotisk, fanlaget media i alle disse fan-gruppene.

– **Er det en spesiell type personer som trekkes mot serien?**

– Det finnes mange ulike typer personer som liker serien, men jeg tror et fellestrekk er *åpen-sinnethet*. Folk som er åpne for at man kan være annerledes, som er åpne for at menn kan like en tegnefilmserie med fargerike ponnikarakterer. Det er også gjerne folk som har et visst anlegg for «fantastiske medier». Det vil si TV-spill, tegneserier, og romaner med karakterer i andre verdener man kan leve seg inn i. For eksempel Marvel-superheltene, Ringenes Herre-universet av Tolkien, eller Mass Effect-spillene.

– **Hvor viktig er det for deg og andre bronies å skille dere ut?**

– Å skille seg ut er ikke viktig som sådan, men å kunne uttrykke hvem man er, og sine interesser er definitivt viktig. Det er det for alle mennesker. Men med tanke på at det å være bronny er ganske uvanlig, så er det jo ikke til å unngå at man vil kunne skille seg ut fra resten.

– **Er du blitt avhengig?**

– Nei, jeg vil ikke si det. Jeg har et ganske sunt forhold til serien. Det er en av mange ting jeg liker. Jeg liker den riktignok ganske godt, samler på figurer fra serien og lignende, men jeg lar det ikke styre livet mitt.

– **Kan du le av det selv?**

– Definitivt! Selvironi er viktig. Som mye i livet, er det litt absurd om man virkelig tenker på det.

– **Har bronies noe politisk budskap?**

– Noe politisk budskap vet jeg ikke, men det har definitivt et medmenneskelig budskap om toleranse og vennskap. Seriens fulle navn er jo *My Little Pony: Friendship is Magic*, og gjennom serien får man se hvor magisk vennskap virkelig kan være.

Jeg er særlig glad i dette sitatet, fra karakteren Twilight Sparkle: «Sometimes the thing you think will cause you to lose friends and feel left out, can actually be the thing that helps you make your closest friends and realize how special you are.» Folk er ofte redde for å være rare, men slike rarheter er noe som kan bringe oss enda nærmere hverandre. ✖

SKEPTISK TIL SYKELIGGJØRING

Ungdatas fortelling om unge jenters psykiske helse som stadig forverres, har festet seg i det norske samfunnet. Men gir fortellingen et riktig bilde av virkeligheten? Forsker Marthe Schille-Rognmo tror ikke det.

TEKST

Per Olav Solberg

FOTO

Kalle Punsvik

SIDEN 2009 har Ungdata gjennomført spørreundersøkelser blant elever på ungdomsskolen og i videregående opplæring der målet har vært å kartlegge sentrale sider av ungdoms liv. En del av undersøkelsen (19 av 158 spørsmål) handler om psykisk helse.

I den nyeste undersøkelsen fra 2017 kom det fram at en av fire jenter fra 15–16-års alder sliter med depressive symptomer, og at hver tredje jente er lite fornøyd med seg selv. Men hvor riktig er disse tallene?

Universitetslektor i sykepleie Marthe Schille-Rognmo har tatt et steg tilbake fra funnene Ungdata presenterer, og forsket på hvordan de blir til. Resultatet har Schille-Rognmo publisert i en masteroppgave ved Universitetet i Tromsø, datert mai 2017.¹

.....

1. Masteroppgaven har følgende tittel: «Ungdata, Mental Health and Gender Differences. A Study of Gendered Mental Health Re-enactments in Ungdata's dLTC Youth Surveys».

– Det var flere grunner til at jeg ønsket å se nærmere på dette. Det ene var de høye tallene knyttet til depressive symptomer, dernest de betydelige kjønnsforskjellene mellom jenter og gutter. Jeg var også nysgjerrig på hvilken terminologi som brukes i spørreskjemaene knyttet til psykiske helseplager.

Schille-Rognmo har helt konkret tatt for seg psykisk helse-delen av spørreskjemaet Ungdata har utviklet. Hun reagerer blant annet på hvordan spørsmålene om psykisk helse er formulert.

– Det er flere oppsiktsvekkende ting ved undersøkelsen og spørreskjemaet. Spørsmålene i undersøkelsen er negativt ladede og hentet fra diagnostiske verktøy som er utviklet for klinisk praksis. Spørsmålene har ifølge Ungdata som formål å kartlegge psykisk helse, men de handler i praksis om psykisk sykdom. Ungdata sier at de kartlegger helse, men for meg ser det ut som at man «screeener» for sykdom. Det er en normalpopulasjon man studerer, ikke mennesker som skal utredes for psykisk sykdom.

TVILER Marthe Schiller-Rognmo mener Ungdata-tallene gir et feilaktig bilde av hvordan unge jenter har det.

Hvorfor skal man bruke denne typen spørsmål i denne konteksten? Hvordan hadde ungdommene svart hvis spørsmålene ikke var så negativt ladet og utformet for en normalpopulasjon? spør Schille-Rognmo.

UNYANSERT BEGREPSBRUK

Et av spørsmålene i spørreskjemaet til Ungdata lyder slik: «Har du i løpet av den siste uka følt deg ulykkelig, trist eller deprimert?» Schille-Rognmo reagerer på formuleringen.

– Dette spørsmålet skiller ikke mellom «normale» følelser (tristhet) og diagnoserelaterte begreper (deprimert). Her blir de behandlet som synonyme. Og når Ungdata går ut og formidler hvordan unge jenter har det, basert på hva jentene har svart, bruker de for eksempel det diagnostiske begrepet «depressive symptomer». Men hvordan vet man egentlig det? Kanskje mange av jentene har ment at de føler seg triste, ikke deprimerte. På denne måten bidrar Ungdata til at normalitetsbegreper forskyves,

og til at resultatene som produseres, mister troverdighet. Jeg etterlyser mer måtehold og forbehold i hvordan dataene presenteres.

– *Hvem har størst ansvar her? Mediene som ønsker å være tabloide, eller Ungdata selv?*

– Jeg synes begge har et ansvar, og Ungdata er noe mer måteholdne sammenlignet med hvordan mediene bruker både dataene og ulike begreper. Mediene bruker ofte ordet «deprimert» istedenfor «depressive symptomer», som er Ungdatas formulering. Når det er sagt, har Ungdata en tydelig retorikk, og de er klare på at funnene deres gir et svært dekkende bilde av unges psykiske helse. Dette er ikke noe problem i og for seg, det som er farlig, er at Ungdatas versjon av virkeligheten blir enerådende. De forvalter en slags sannhet om hvordan unge jenter i Norge har det i dag. Jeg savner et større perspektivmangfold.

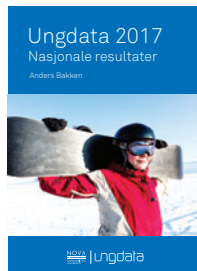
– *Du betviler altså at unge jenter har fått det psykisk dårligere de siste årene, selv om Ungdata har sammenlignbare tall fra mange år tilbake?* »

– Jeg mener vi bør være varsomme med å fremelske en sannhet om unge kvinner som ofre i eget liv

Marthe Schiller-Rognmo

Ungdata

- Ungdata er et kvalitetssikret system for gjennomføring av lokale spørreskjemaundersøkelser blant elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring.
- Siden 2010 har 439 200 ungdommer fra 405 kommuner og fra Svalbard deltatt i Ungdata-undersøkelsene.
- Undersøkelsene, som gjennomføres årlig i norske kommuner, dekker sentrale sider ved de unges livsstil og livssituasjon.
- Helsedirektoratet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har støttet utviklingen av Ungdata økonomisk. Fra 2015 støttes Ungdata gjennom statsbudsjettet.
- Ungdata-basen er utgangspunkt for forskning både på Velferdsforskningsinstituttet NOVA og i andre miljøer.

– Jeg tror nok at Ungdatas tall over tid gir en viss pekepinn på utviklingen av hvordan ungdom har det. Men derfra til å konkludere med at hver fjerde jente har depressive symptomer, er et langt steg å ta. Vi vet at depresjonsraten i klinisk praksis er lavere enn det Ungdata presenterer. Ungdatas svar på dette er at deres undersøkelse får fram mørketallene. Jeg er ikke sikker på at det er slik, sier hun.

Schille-Rognmo har også en alternativ hypotese om hva som gjør at unge jenter svarer slik de gjør i Ungdata-undersøkelsen.

– Vi kan tydelig se at unge jenters psykiske helse har blitt en av de store folkehelsefortellingene i vår tid; «de slitne jentene». Da er det ekstra viktig å være kritisk og ikke bidra til å skape et samfunn der vi skriver unge jenter inn i en identitet som de fleste av dem i utgangspunktet ikke kjenner seg igjen i. Man skal ikke se bort fra at når jenter svarer på Ungdatas undersøkelse, så har de fortellingen om «de slitne jentene» med seg, og det kan føre til at de svarer mer negativt enn de ellers hadde gjort.

LITEN TID – STORE FUNN

Schille-Rognmo har også sett på hvordan selve Ungdata-undersøkelsen gjennomføres. Undersøkelsen er nettbasert, og elevene svarer på den mens de er på skolen, i en vanlig klasseromsetting. Deltakelsen er svært høy. I gjennomsnitt bruker elevene 2 minutter og 19 sekunder på de 19 spørsmålene om mental helse, og hvert spørsmål har fire svaralternativ, i spennet «ikke plaget i det hele tatt» til «veldig mye plaget».

– Gjennomføringen er standardisert og strømlinjeformet, og for elevene er det enkelt, raskt og lite innsatskrevende å svare på spørsmålene. Psykisk helse er derimot et svært komplekst felt, kontrasten blir stor mellom denne kjappe og litt enkle metodikken på den ene siden og de fenomenene man vil undersøke, på den andre. Elevene bruker svært liten tid på å svare, men ut i den andre enden kommer det en generasjonsdiagnose som viderefremmes temmelig ukritisk. Det er interessant å se hvordan formuleringer fra Ungdatas rapporter kan gjenfinnes i politiske taler, i Helsedepartementet og hos offentlige etater. Det sier noe om hvilken makt og kraft Ungdata-funnene har.

– *Hvordan forklarer du at jenter og gutter kommer så ulikt ut i Ungdata-undersøkelsen?*

– Jeg tror det er en forskjell på hvordan kjønnsroller utøves i møte med denne typen spørreskjemaer. Det er mulig å tenke seg at unge jenter blir mer trigget av psykisk helse-begreper enn gutter. Da jeg skrev min masteroppgave, hadde jeg inne flere fokusgrupper av begge kjønn, der vi snakket om hvordan de hadde det i hverdagen sin. Der opplevde jeg stor grad av likhet mellom kjønnene i hva de er opptatt av, og hva de strever / ikke strever med. Det som skiller dem, er sensitiviteten jenter fremviser når vi kommer inn på temaer konkret knyttet opp mot psykisk helse. Måten de snakker på, begrepene de benytter seg av, og hva de opplever som forventninger til sine respektive kjønn, er sterkere knyttet opp mot de formuleringer og forventninger som allerede eksisterer i Ungdata-undersøkelsen. Jeg mener vi bør være varsomme med å fremelske en sannhet om unge kvinner som ofre i eget liv, avslutter Schille-Rognmo. ✘

Mener Ungdata gir et nyansert bilde

Anders Bakken, leder for Ungdatasenteret, er ikke enig i at undersøkelsen deres gir et uriktig bilde av hvordan unge jenter har det.

TEKST Per Olav Solberg

BAKKEN HAR HOLDT på med kvantitative undersøkelser rettet mot ungdom siden midten av 90-tallet, og han mener at dagens Ungdata-spørreskjema, som ble standardisert i 2010, dekker over mange temaer på en nyansert måte. Bakken understreker at psykisk helse-delen av undersøkelsen kun utgjør en liten del.

– Mange andre spørsmål i undersøkelsen er også opptatt av hvordan ungdommen har det; vi spør om trivsel på skolen, om vennsrelasjoner, om forholdet til foreldrene, for å nevne noe. Jeg synes det blir litt ensporet å kun ta for seg psykisk helse-delen av undersøkelsen, slik Schille-Rognmo har gjort. Dette er en helhet, sier Bakken.

– *Men det er vel psykisk helse-delen av undersøkelsen som ligger til grunn for Ungdatas konklusjon om at en av fire jenter har depressive symptomer? Hvordan vet man dette, når man i samme spørsmål blander sammen hverdagsbegrepet «trist» med det kliniske uttrykket «deprimert»?*

– Denne delen av spørreskjemaet har som formål å finne ut om ungdommer sliter med psykiske plager. Jeg tror ikke ungdom skiller mellom deprimert og trist, de er ikke så inne i diagnostiske begreper. Slik vi har tenkt, gir ulike begreper i ulike spørsmål farge til hverandre, slik at det blir lettere å forstå hva som menes. Vi har seks spørsmål i undersøkelsen som skal avdekke det vi kaller «depressive symptomer», det er dermed svarene på alle disse seks spørsmålene til sammen som avdekker eventuelle depressive symptomer.

– *Kan det likevel hende at svarene overtolkes mot «depressive symptomer», mens man egentlig befinner seg i et normalitetslandskap: Det er vanlig å ha det tøft i ungdomstiden?*

– Jeg mener helt klart at vi befinner oss i et normalitetslandskap her. Det er vanlig for ungdom å ha det tøft i perioder, og noen reagerer på slike tøffe perioder med de symptomene vi fanger opp, som søvnproblemer og bekymringer. Trolig handler mesteparten av de plagene ungdommene rapporterer om, nettopp om slike tidvise problemperioder. De er likevel ikke mindre alvorlige av den grunn for dem det gjelder, og for noen vil det gå utover hverdagsfungering. Økningen vi finner, kan handle om at ungdomstiden for flere har blitt tøffere enn det den var før – eller at det er flere ungdommer i dag som reagerer med å ta problemene innover seg istedenfor å ta dem mer ut. Atferdsproblemer, kriminalitet og rus er

TALLENES TALE Anders Bakken, leder for Ungdatasenteret, mener de har grunn til å slå alarm om en økning av depressive symptomer blant unge jenter. (Foto: StudioVest/Nova)

eksempler på områder som har hatt en betydelig nedgang over tid.

– *Hva tenker du om samfunnsfortellingen om at vi har fått en generasjon av unge jenter som sliter psykisk? Kan denne fortellingen bidra til at flere jenter krysser av på depressive symptomer?*

– Man kan ikke avvise en slik forklaring, men samtidig er jeg ikke sikker på om ungdommer flest har fått med seg dette narrativet, og om de blir påvirket av det. Det som er en reell diskusjon, er om ungdom rapporterer på andre måter nå enn før. Det er liten tvil om at vi de siste årene har fått en større åpenhetskultur knyttet til psykisk helse. Det kan påvirke hvordan ungdom svarer. Kanskje er de ærligere og svarer sannere i dag? Hvis det er tilfellet, er det ikke sikkert flere unge jenter har depressive symptomer nå enn før. Men hvorvidt det er slik, er vanskelig å finne ut.

– *Ungdata har gått relativt høyt på banen og slått alarm knyttet til at så mange unge jenter har depressive symptomer. Burde man vært litt mer ydmyk, i og med at det finnes andre potensielle forklaringer på økningen enn at det har vært en reell økning?*

– Dette får nesten andre svare på. Men vi synes det var viktig å være tydelige på økningen og formidle vår bekymring. Ungdata-undersøkelsen brukes i over 400 kommuner, og vi får svært få tilbakemeldinger på at tallene vi presenterer, er på tvers av de erfaringene helsearbeidere i kommunene har. Hadde vi fått flere tilbakemeldinger som går på tvers av det vi har funnet ut, ville vi vært mer varsomme med å være så tydelige på våre funn, avslutter Bakken. ✘

Aktuelt

iGenerasjon

Forskeren Jean M. Twenge mener smarttelefonen er grunnen til at psykiske helseplager har skutt i været blant unge. Det får storaksjonærer til å be Apple om å ta grep.

To tidligere toppledere i Facebook uttrykte nylig bekymring om hva sosiale medier gjør med oss. Chamath Palihapitiya uttalte til Stanford Graduate School of Business at han følte skyld for å ha bidratt til en teknologi som ødelegger måten samfunnet fungerer på. I stedet for samarbeid og siviliserte samtaler sitter vi igjen med kortsiktige, dopamin-drevne feed-backløkker. Omtrent samtidig uttalte tidligere toppsjef Sean Parker at «Bare Gud vet hva Facebook gjør med våre barns hjerner» (se Aftenposten 10. november 2017).

Kanskje vet forskere mer om dette enn hva Parker tror. I hvert fall om vi skal tro psykologiprofessoren Jean M. Twenge og kolleger, som i fjor publiserte en studie der de knytter en brå økning i psykiske helseplager hos unge til smarttelefonen. Twenge skriver i *The Atlantic* at hun har studert endringer i psykiske helseplager i forskjellige generasjoner i 25 år. Endringene har vært gradvise, men rundt 2012 begynte de å se dramatiske endringer. Det som før var myke daler, ble med ett til bratte fjell og klipper.

iGen kaller Twenge de unge født etter 1995, en generasjon som ikke kjenner til noe annet enn et liv med smarttelefoner, sosiale medier og internett. De eldste nådde ungdomstiden da iPhone ble lansert i 2012, og entret videregående med iPad under armen. De drikker mindre fordi de er mer hjemme, antall tenåringsgraviditeter har sunket i takt med at færre har sex, og de trekkes ikke mot førerkort og friheten bilen ga unge før, noe som synes i ulykkesstatistikken. Men psykologisk virker de mer sårbare: Siden 2011 har unges depresjon skutt i været, akkurat som antall selvmord. Og for Twenge er det liten tvil om at smarttelefonen er årsaken til at dagens unge står overfor den største psykisk helsekrisen på flere tiår. Jo da, andre faktorer betyr også noe. Men Twenge og kolleger finner at den parallelle fremveksten av smarttelefoner og sosiale medier former de unge på et vis vi ikke har sett før. Og dessverre: De blir særdeles ulykkelige av det. For hva gjør en generasjon som har mer fritid enn noen annen generasjon før dem? De tilbringer den med telefonen, på rommet sitt, alene og gjerne engstelige og bedrøvet. Og den ulykkelige er som oftest en jente. Mens Twenge og kolleger finner at gutters depressive symptomer økte med vel 20 prosent i perioden 2012 til 2015, økte den med 50 prosent hos jenter.

Kritikere mener blant annet at Twenge i stor grad overser forskning som ikke passer med hennes «ungdom-i-krise»-perspektiv (Cavanagh, 2017), og at hennes datatolkning gir et karikert bilde av dagens unge (Samuel, 2017). Samuel mener at det snarere er foreldres opptatthet av egne telefoner som er problemet: For hva gjør det med de unge at foreldre ser mer ned i skjermen enn opp på sine barn?

Tross denne kritikken har Twenges forskning nylig fått følger for investorsiden i Apple. Jana Partners og The California

State Teachers' Retirement System har aksjer for over 2 milliarder dollar i teknologiselskapet, som ellers har en markedsverdi på rundt 800 milliarder dollar. I et brev ber de Apple om å gjøre mer for å hindre at barn og unge blir avhengige av smarttelefoner, og viser til forskning som forteller at 8.-klassinger, som er storforbrukere av sosiale medier, har 27 prosent økt sannsynlighet for depresjon. De anbefaler at Apple ikke bare fører miljøregnskap, men også rapporterer om hvordan unge bruker selskapets teknologi. Tanken er å være føre var, og at dette vil gi mer avkastning på lang sikt.

Psykologtidsskriftet

Kilder:

- Aldridge, Ø. (2017). Tidligere Facebook-toppsjef med krass kritikk: - Bare Gud vet hva Facebook gjør med våre barns hjerner. *Aftenposten*, 9. november.
- Iversen, M. (2018). Aksjonærer ber Apple beskytte barn og tenåringer bedre. Publisert på DN.no 8. januar 2018.
- Cavanagh, S. R. (2017). *No, Smartphones are Not Destroying a Generation*. Hentet fra Psychologytoday.com.
- Samuel, A. (2017). *Yes, Smartphones are Destroying a Generation, but not of Kids*. Hentet fra daily.jstor.org.
- Twenge, J. (2017): Have Smartphones Destroyed a Generation. *The Atlantic*, September (hentet fra theatlantic.com/magazine/archive/09)
- Twenge, J.M., Joiner, T.E., Rogers, M.L. & Martin, G.N. (2017). Increases in Depressive Symptoms, Suicide-Related Outcomes, and Suicide Rates Among U.S. Adolescents After 2010 and Links to Increased New Media Screen Time. *Clinical Psychological Science*, 1-15.
- Stanford Graduate School of Business (13. november 2017). *Chamath Palihapitiya, Founder and CEO Social Capital, on Money as an Instrument of Change*. <https://www.youtube.com/watch?v=PMotykWOSIk&feature=youtu.be>

Vil ha klinikken internt

En arbeidsgruppe anbefaler intern modell for organisering av klinikken ved Psykologisk institutt (PSI) i Oslo. Universitetsstyret har siste ord.

TEKST Øystein Helmikstøl

«**DET VESENTLIGE VED** vår vurdering er at det er større grad av faglig autonomi og enklere oppfølging av pedagogikk med intern organisering. Det er også nå mulig å integrere klinikken arealmessig på PSI uten at dette går på bekostning av annen undervisnings- eller forskningsaktivitet ved instituttet.»

Det går fram i en rapport fra en arbeidsgruppe som ble nedsatt av instituttstyret den 4. desember i fjor. Arbeidsgruppen har bestått av Tor Endestad, Margrethe Seeger Halvorsen, Linda Tveit (studentrepresentant) og sekretær Joakim Dyrnes.

FIRE UNDERKLINIKKER

Den første internklinikken ved Psykologisk institutt ble opprettet i 1975. I dag er det fire underklinikker eller seksjoner: tre voksenklinikker (Klinikk for dynamisk terapi, Klinikk for integrativ psykoterapi og Klinikk for nevropsykologi) og én barneklinikk (Klinikk for barne- og familierterapi). Det har ifølge arbeidsgruppens rapport også kommet et forslag om å opprette en fordypningspraksis i behandling av psykoselidelser.

TO ALTERNATIV

Arbeidsgruppen har ifølge rapporten utredet to hovedmodeller for instituttets klinikker: organisert som internklinikk eller eksternt organisert ved helseforetak. Gruppen har sett på hvordan alternativene får konsekvenser for faglig autonomi, pedagogikk og faglig innhold, økonomi og arealer, lover og forskrifter, system og struktur.

Rapporten framhever at det nå er mulig å integrere klinikken arealmessig på PSI, uten at det går på bekostning av annen undervisnings- eller forskningsaktivitet ved instituttet.

Fristen for å sende utkast til rapport på høring var den 16. januar. Målet var vedtak i instituttstyret den 30. januar, altså etter at Psykologtidsskriftet gikk i trykken.

FÅR STØTTE

De som underviser ved voksenklinikene (Klinikk for dynamisk terapi og Klinikk for integrativ psykoterapi), er ifølge Helene Amundsen Nissen-Lie enige i konklusjonen i arbeidsgruppens utredning.

– Vi er glad for at arbeidsgruppen har lagt avgjørende vekt på universitetets faglige autonomi og pedagogiske hensyn i dette spørsmålet, skriver Nissen-Lie i e-post til Psykologtidsskriftet. Hun er førsteamanuensis ved Psykologisk institutt og tillitsvalgt for ansatte medlemmer i Norsk psykologforening ved Universitetet i Oslo.

Nissen-Lie understreker at konklusjonen er i tråd med de argumentene som tidligere er fremført av de kliniske fagmiljøene ved Psykolo-

STRID Internklinikken ved Psykologisk institutt i Oslo ble stengt av universitetsledelsen 10. oktober i fjor fordi ledelsen var usikre på om driften var i tråd med gjeldende lovverk. Saken ble omtalt i novemberutgaven i fjor.

gisk institutt/UiO, UiT, UiB og NTNU, i tillegg til Norsk Psykologforening.

– Alle vurderer at det er mest hensiktsmessig med internklinikk for denne type opplæring. Vi mener at pedagogiske og faglige hensyn bør veie tyngst i et slikt spørsmål som handler om utvikling av terapeutiske ferdigheter, kompetanse i psykoterapi og terapeututvikling for den enkelte student, særlig når andre forhold, for eksempel økonomi, ikke utgjør store forskjeller mellom en eksternt og en intern modell, skriver Nissen-Lie.

UNIVERSITETSSTYRET BESTEMMER

Det er universitetsstyret som vil få det siste ordet i saken. Universitetsrektor Svein Stølen kommenterer arbeidsgruppens rapport slik overfor Psykologtidsskriftet:

– Vi forholder oss til styrets vedtak om at fremtidig organisering av undervisningsklinikken primært er et ansvar for ordinære fag- og styringsorganer. Endelig vedtak av modell vil fattes av Universitetsstyret etter en prosess som sikrer involvering av studenter og ansattes medbestemmelse og behandling i styrene ved Psykologisk institutt og Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Utover det har vi ingen kommentar. ✘

Tilbake til terapirommet

Psykologprofesjonen tar stadig større steg vekk fra sitt kjerneområde. Er det fornuftig?

TEKST

Per Olav Solberg,
redaktør

HVA SKAL EN psykolog drive på med? Spørsmålet er svært aktuelt for norske psykologer anno 2018, i takt med at psykologenes samfunnsmandat har blitt stadig utvidet, ikke minst gjennom kommunepsykologrollen: Man skal ikke «bare» være terapeut, man skal drive med forebygging og tidlig innsats, man skal veilede og undervise andre faggrupper i førstelinen om relevant psykologisk kunnskap, man skal jobbe mer på system- og samfunnsnivå, for å nevne noe.

Det er lett å forstå tankegangen: Psykologer vet mye om hva som skaper psykisk uhelse, både på samfunns- og individnivå, og de vet en del om konsekvensene av dårlige oppvekstvilkår, gjennom konkrete erfaringer i terapi. Psykologforeningen har også forebygging for barn og unge som sitt treårige hovedsatsingsområde, med fokus på utjevning av sosiale forskjeller, sist omtalt i desemberutgaven av Psykologtidsskriftet. Når forskning viser at slike forskjeller påvirker den psykiske helsen negativt, er det lett å argumentere for at psykologer også må ta samfunnsansvar og jobbe for å redusere disse forskjellene. Satt på spissen: Handler den nye psykologrollen om å jobbe for at mennesker ikke skal trenge å oppsøke terapi?

At denne samfunnsankegangen står sentralt hos både fagforening og blant norske psykologer, finnes det flere aktuelle eksempler på. Klimapsykolog Per Espen Stoknes målbar negasjonen av psykologenes samfunnsansvar i NÅ-intervjuet i septemberutgaven i fjor:

Psykologien har havnet i en liten boble ved å låse seg inne i terapirommet. Det har vært viktig med terapi, men nå er det nesten som om man har forutsatt at verden der ute ikke betyr noe for den psykiske helsen.

I januarutgaven av tidsskriftet skriver Heidi Wittrup Djup engasjerende om hvordan menneskerettigheter bør bli en del av pensum på psykologistudiet:

Kunnskap om menneskerettigheter kan gi oss verktøy og retning både når det gjelder vår profesjonelle praksis og vårt potensial til å delta aktivt i samfunnsutviklingen. Undervisning om menneskerettigheter må følgelig inn som en selvsagt del av vår grunnutdanning og spesialistutdanning.

Det må likevel være lov å spørre: Er det virkelig en av psykologenes kjerneoppgaver å ta et større ansvar for det som skjer langt utenfor terapirommet?

VERDEN INN I TERAPIROMMET

Til Psykologikongressen i september i fjor var den engelske psykologen Deborah Lee invitert. Hun er spesialist på behandling av PTSD og komplekse traumer, og har særlig vært opptatt av hvordan skam og selvkritikk hos traumepasienter bidrar til å forsterke lidelsestrykket deres og gjøre behandling vanskelig. Fra talerstolen i Oslo Kongressenter holdt Lee et av konferansens mest interessante innlegg, der hun blant annet snakket om hvordan terapeutisk virksomhet kan være viktig menneskerettighetsarbeid. Jeg møtte Lee i etterkant av foredraget, og da utdypet hun dette poenget:

– Når vi hører ordet «menneskerettigheter», tenker vi gjerne på flyktninger og menneskerettighetsbrudd på mer politisk nivå. Det handler om «de andre», langt der borte. Når jeg sier til mine traumepasienter at de har blitt fratrukket grunnleggende menneskerettigheter fra de var små, skvetter de til i stolen. For mange pasienter gir det et nytt og utvidet perspektiv på det

KJERNEOPPGAVE Psykologers samfunnsansvar kan også handle om å bringe samfunnet *inn* i terapirommet, skriver journalist Per Olav Solberg. Foto: Michael Browning / Unsplash

de har opplevd, det hjelper dem til å forstå at det ikke var deres skyld, sa Lee.

I FNs menneskerettighetserklæring artikkel tre står det at enhver har rett til personlig sikkerhet, mens artikkel fem framholder at ingen må utsettes for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Det er disse punktene Lee mener griper rett inn i terapirommet og behandling av for eksempel barn-domstraumer:

– Når behandlingen fungerer og traumepasienter får hjelp, bidrar det også til å hindre menneskerettighetsbrudd i neste generasjon. For meg som terapeut er det meningsfullt å tenke på terapi som humanitært arbeid, sa Lee videre.

Det var interessant å snakke med Deborah Lee, ikke minst fordi hun – egentlig uten å vite det – bidro med et forfriskende utenfrablikk på norsk psykologvirksomhet. For det som lå under alt Lee snakket om, var noe så basalt som at psykologens kjerneoppgave er å være terapeut. For henne betyr samfunnsansvar at psykologen bringer samfunnet inn i terapirommet (menneskerettigheter) og gjør slike spørsmål klinisk relevante *der*.

KJERNEN

Det trenger ikke være noen uoverstigelig kløft mellom å jobbe klinisk innenfor terapirommets fire vegger og å ta et større ansvar for systemene rundt pasienten og verden utenfor. Men med Psykologforeningens satsninger på universell forebygging og sosial utjevning er mitt inntrykk at psykologrollen vannes ut – ingen oppgave er for liten eller for stor. På et tidspunkt bør kanskje hele profesjonen, både utdanningen, Psykologforeningen, helseforetak og helsepolitikere, finne ut hva som er viktigst.

I januarutgaven av Psykologtidsskriftet kunne postdoktor ved Folkehelseinstituttet Fartein Ask Torvik fortelle at kun en liten del av de med depresjon, angst og alkoholmisbruk søker hjelp og blir behandlet for det. Går ikke denne kunnskapen rett inn i kjernen av hva psykologstanden og Psykologforeningen bør ha enda mer fokus på? Å få flere som har behov for det til å oppsøke behandling. Og i den andre enden: Hjelp enda flere til mer meningsfulle liv. Det er kanskje ikke et like overordnet og hårete mål som å bidra til sosial utjevning, men det er til gjengjeld mer konkret, mer målbart og rett i kjerneområdet av psykologifaget. ✕

Handler den nye psykologrollen om å jobbe for at mennesker ikke skal trenge å oppsøke terapi?

VITENSKAPELIG ARTIKKEL

TIDSSKRIFT FOR NORSK PSYKOLOGFORENING 2018 S. 94-105 FAGFELLEVDERT

INGVILD JENSEN AMRUD, OLE JACOB MADSEN & PEDER KJØS,

Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo¹

KONTAKT ingvild.jensen.amrud@unn.no

MY LITTLE BRONY

- En kvalitativ undersøkelse av unge menn som ser på animasjonsserien *My Little Pony*

Unge menn som ser på *My Little Pony* utfordrer stereotype kjønnsroller. Virtuelle teknologiske verdener kan være mer enn kontraproduktive tilfluktssteder for menn i krise.

«Bronies» er en betegnelse på gutter og unge voksne menn som er entusiastiske tilhengere av TV-animasjonsserien *My Little Pony: Friendship Is Magic* (heretter omtalt som *MLP*) (2010-), hvis målgruppe opphavlig var småjenter (Gilbert, 2015).

MLP er satt til en fiktiv verden bestående av personifiserte dyrekarakterer. Hovedkarakterene er seks ponnier, hver med sin unike personlighet og bakgrunnshistorie. Seriens hovedkarakter, den nevrotiske nerden Twilight Sparkle, blir i første episode sendt til den lille landsbyen Ponyville av sin mentor, prinsesse Celestia. Twilight mener at hun ikke har tid til å ha venner, men når Celestias onde, forviste søster Luna vender tilbake, tvinges Twilight til å samarbeide med fem andre ponnier for å overvinne Luna. Twilights nye oppdrag blir å studere vennskapets magi. På slutten av hver episode rapporterer hun om hva hun har lært til Celestia. Serien følger ponnien i hverdagen og på eventyr, og tar for seg ulike aspekter ved vennskapet deres, som sjalusi, konkurranse, avhengighet av andre og samarbeid.

Den mannlige tilhengerskaren av *MLP* – bronies – er de siste årene blitt en populærkulturell kuriositet, som også har blitt møtt med vitenskapelig interesse. Fenomenet utfordrer vante kulturelle forestillinger om alder, kjønn og interesser (Amon, 2016; Burdfield, 2015; Ellis, 2015).

«ABSTRACT»

My Little Brony - A Qualitative Inquiry of Young Males Who Watch the Animated Series My Little Pony

The notion of a «masculinity crisis» typically depicts contemporary men as «man-children». These grown-up males avoid the demands of a Western traditional male role, and instead seek comforting, but ultimately self-defeating, «safe havens» in the consumption of popular culture and new technologies, i.e. video gaming and internet pornography. By interviewing five so-called «bronies», devoted male fans of the TV-series *My Little Pony*, we demonstrate how virtual realities also can serve as a cultural resource. Our analysis suggests that the *My Little Pony* show and its fandom help bronies create their own space, dwell on difficulties in their lives, find a community of like-minded peers, and ultimately function more adequately in everyday life. Therefore, our qualitative study suggests that the consequences of technology are more open and comprise more inherent possibilities, than is often postulated in contemporary psychological renderings of technology's role in the lives of young people.

Keywords: bronies, masculinity crisis, technology, identity, cultural citizenship

1 Artikkelen tar utgangspunkt i hovedoppgaven til førsteforfatter, levert til Psykologisk institutt ved UiO i 2016.

Reaksjonene på bronies i amerikanske og internasjonale medier varierer fra fremstillinger av broniene som rebeller mot hegemoniske kjønnsroller, til en patologisering der broniene betraktes som seksuelle og sosiale avvikere (Gilbert, 2015). Særlig interessant for vårt formål er Gilberts funn om at konservative nyhetsmedier betrakter bronifyenomenet som et symptom på en pågående maskulinitetskrise.

Slike vurderinger samsvarer med enkelte psykologers betraktninger om unge menns hang til å la seg oppsluke av ny teknologi og ulike virtuelle verdener. I boken *Man (Dis)Connected: How Technology has Sabotaged What it Means to Be Male* skildrer sosialpsykologen Philip Zimbardo og Nikita Coulombe hvordan unge menn i Vesten i dag flykter inn i virtuelle virkeligheter fordi de ikke makter å leve opp til endrede forventninger til mansrollen. Dermed blir de akterutseilt i skolen, høyere utdanning, arbeidslivet og i sosiale relasjoner (Zimbardo & Coulombe, 2015). TV, internett, dataspill og pornografi betraktes både som symptom på og årsak til en maskulinitetskrise. Sentralt står en påstand om at mange menn ikke lenger takler intime relasjoner til spesielt kvinner i det virkelige liv, og i stedet fortaper seg i dataspill og pornografi:

Because of the new difficulties facing young men in this changing, uncertain world, many are choosing to isolate themselves in a safer place, a place where they have control over outcomes, where there is no fear of rejection and they are praised for their abilities. Video games and porn are this safer place for many young men. (Zimbardo & Coulombe, 2015, s. xv)

Det finnes en lang psykologisk forsknings-tradisjon som ser på massemedier og teknologiens innvirkning på unge menneskers sinnsliv, ofte med et bekymret blikk, men uroen har ikke alltid vært like godt begrunnet (Gauntlett, 2005). Bronifyenomenet gir imidlertid grunn til å sette spørsmålstegn ved denne psykologiske nedvurderingen.

Den australske sosiologen Raewyn Connell (2005; Connell & Messerschmidt, 2005) er særlig kjent for sitt begrep om «*hegemonisk maskulinitet*», som er et normativt begrep for den mest anerkjente måten å være mann på, noe alle menn tradisjonelt har måttet posisjonere seg i forhold til, og som ideologisk har legitimert den

globale underordningen av kvinner. Begrepet må ikke forstås rent statistisk, det ville uansett kun være en minoritet av menn som kan sies å representere den statistiske normalen. Opp imot denne overordnede patriarkalske forestillingen har Connell og Messerschmidt (2005) etterlyst mer utførlig forskning som eksempelvis tematiserer kostnadene og fordelene ved ulike kjønnsstrategier som utfordrer den hegemoniske maskuliniteten. Vår studie av bronies i Norge er et lite bidrag i så måte. Undersøkelsen aktualiserer også begrepet «*kulturelt borgerskap*», som innebærer at det i senmoderniteten gjerne oppstår nye bånd og fellesskap rundt delte kulturelle preferanser – det være seg fotballklubber, artister eller fargerike småvoksne hester – på tvers av tradisjonelle identitetsmarkører som nasjonalitet (Hermes, 2006). Internett spiller her en helt avgjørende rolle som en teknologi som muliggjør slike kulturelle borgerskap.

Undersøkelsen er den første av bronies i Norge, og en av de første intervjuundersøkelsene av denne subkulturen der identitet, kjønnsroller og fellesskapsfølelse belyses. Arbeidet er dessuten et bidrag til «*den nye kulturpsykologien*» som ble lansert på 1990-tallet, der et grunnpostulat er at kulturelle og sosiale sedvaner ikke kun gir variasjoner i en «universell» menneskelig psyke, men langt på vei konstituerer den (Shweder, 1991; Valsiner, 2014). Eksempelvis er identitetsbygging i senmoderniteten, der individet selv må skape seg en sikker ontologisk base mot eksistensiell angst, utpekt som et område der kulturpsykologien har noe unikt å tilby (Hammack, 2008). I denne artikkelen forener vi denne ambisjonen med Rubins (2010) tidligere etterlysning av at flere med fordel bør ta for seg krysningen mellom psykologi og populærkultur, som lenge har vært fremmede for hverandre.

Problemstilling

I denne studien problematiserer vi alminnelige oppfatninger av virtuelle virkeligheter som MLP og den hovedsakelig nettbaserte fanbasen (videre omtalt som «*fandomet*») som nødhavn for en havarert maskulinitet. Vi vil undersøke om slike verdener kan tjene som nye kulturelle fellesskap der medlemmene får anledning til å utfolde og utforme sin identitet på nye måter, på tvers av etablerte kjønnsrollemønstre. Problemstillingen vi vil forfølge, er derfor: Hvordan bruker en gruppe bronies *My Little Pony*

til å forhandle om egen kjønnsidentitet og navigere i de utfordringene de møter som unge menn? Hvordan bruker broniene teknologi og popkultur i forsøket på å skape seg en identitet og oppnå tilhørighet i et større fellesskap? For å svare på dette vil vi undersøke via intervjuer hvilken funksjon animasjonsserien *My Little Pony* har i deltakernes liv. På bakgrunn av dette vil vi drøfte hvordan bruken av TV-serien kan forstås ut fra forestillingen om den vestlige mannen i krise.

METODE

Utvalget i intervjustudien besto av fem menn i alderen 16 til 25 år. Deltakerne ble rekruttert via en Oslo-basert og en landsdekkende Facebook-gruppe for bronies. Inklusjonskriteriene var (1) at deltakerne var nåværende eller tidligere fans av *MLP* og (2) over 16 år gamle på tidspunktet for intervjuet. Tre av intervjuene ble gjennomført i et egnet rom på Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, mens to av samtaler ble gjennomført over telefon fra samme lokale. Intervjuene varte fra en drøy time til nærmere tre timer. Sistnevnte ble på grunn av varigheten delt opp over flere ganger. Samtalene ble tatt opp på lydopptaker og deretter transkribert.

Intervjuene ble utført som et semistrukturert kvalitativt forskningsintervju (Kvale & Brinkmann, 2009). Semistrukturert kvalitativt forskningsintervju gir en god inngang til deltakernes personlige beretninger og subjektive erfaringer. Intervjuene fulgte en forhåndsdefinert prosedyre som også ga rom for å stille oppfølgingsspørsmål. Intervjuguiden var utformet for å kartlegge deltakerens historie med serien fra begynnelsen til dags dato, i hvilken kontekst de begynte å se på og ser på serien («Hvordan så hverdagen din ut da du begynte å se på serien?»), og i hvilken grad og på hvilken måte serien og fandomet utgjorde en forskjell i livet deres («Noen vil si at serien gjør dem glade, gir dem mening, eller fungerer terapeutisk på annet vis. Hva tenker du om dette?»). Intervjuguiden inneholdt også noen generelle spørsmål om tanker rundt menn i media og samfunnets idealer for menn, men under intervjuene opplevdes det ikke som om de sistnevnte spørsmålene ga noe særlig nyttige data.

Forskerrefleksivitet (Finlay & Gough, 2003) ble ivaretatt ved at vi i forkant av intervjuene diskuterte sannsynligheten for at deltakerne implisitt oppfattet at intervjuer gjenspeilet forutbestemte forestillinger og ønsker hos intervjueren, eksempelvis at det var noe spesielt med dem, at det å være «brony» var såpass annerledes at det fortjente en særegen undersøkelse. Et spesielt viktig tema var også at intervjueren var psykologstudent og samtaler foregikk i lokalene til Psykologisk institutt, noe som kunne tenkes å fremprovosere fantasier hos deltakerne om at deres interesser ble betraktet som avvikende.

I analysen av transkriptene fulgte vi Braun og Clarkes (2006) tematiske fortolkningsanalyse, en trinnvis modell bestående av seks stadier: (*Fase 1*) å bli kjent med dataene, (*Fase 2*) generere initiale koder, (*Fase 3*) gjøre søk etter tema, (*Fase 4*) vurdere tema, (*Fase 5*) fastslå tema og (*Fase 6*) generere det skriftlige arbeidet. I de fire første fasene brukte vi en induktiv tilnærming, det vil si at dataene var utgangspunkt for temaene som ble utarbeidet. Fra den femte fasen brukte vi forskningslitteraturen deduktiv til å kategorisere de utarbeidede temaene fra de fire første fasene.

Etiske overveielser

Forskeren bør alltid overveie hva det innebærer for deltakeren å bli intervjuet, deriblant hvor stressende det kan være, og hvilken betydning det

Å omfavne åpent de mer feminine aspektene ved serien gjør bronienes forventningsbrudd større, og å stå i dette blir beskrevet som noe modig og selvstendig

Å leve seg inn i MLP-universet synes å gi en etterlengt pause fra en ensformig hverdag

kan ha for selvbildet deres (Kvale & Brinkmann, 2009). I vår studie avtalte vi at intervjueren skulle rådføre seg med sin veileder, som er klinisk psykolog, dersom hun opplevde at intervjuet ble belastende for deltakeren, eller hvis hun ble kjent med forhold som kunne utgjøre en fare for deltakerens liv eller helse. I debrifingen umiddelbart etter intervjuene ga samtlige deltakere uttrykk for at tiden hadde gått fort, og at samtalen hadde vært en positiv opplevelse.

Studien var forhåndsgodkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata). Deltakernes anonymitet ble ivaretatt ved at informasjon om deres identitet ble omskrevet eller utelatt. De fem deltakernes navn er erstattet med pseudonymer.

RESULTATER

Tre hovedtemaer ble utformet på bakgrunn av gjentatte mønstre i datamaterialet gjennom tematisk analyse: «*Overraskelsen*», som omhandler bronienes beskrivelser av hvordan de ble kjent med og begeistret for serien; «*Tilhørighet*», som dreier seg om hvilke muligheter deltakerne opplever at serien og miljøet rundt fandomet gir dem; «*Belastningen*», som beskriver bruddet med omgivelsenes forventninger og stigmaet som kan følge av å ha en synlig identitet som bronny. Hovedtemaene ble videre delt inn i undertemaer.

Overraskelsen

Alle deltakerne, utenom en, oppgir at de har fått serien anbefalt av venner eller i et nettforum. På den måten hadde noen allerede gått god for serien for dem, og gjorde dem kanskje mer tilbøyelige til å prøve den ut på tross av skepsis. Flere av deltakerne forventet at serien ville være tåpelig og kjedelig, men ble positivt overrasket. Deres skepsis til serien illustrerer hvordan et materiale som er ment for små jenter, blir antatt *ikke* å ha et innhold som tiltaler voksne menn. I ytterste konsekvens kan denne generelle antakelsen lede til en devaluering og stigmatisering av de mennene som bryter med det vante kjønnsrollemønsteret (Gilbert, 2015). Broniene fremstiller seg imidlertid som åpne og nysgjerrige nok til å gå imot samfunnets og sine egne forventninger. Samtidig synes broniene å redusere forventningsbruddet som ligger i å se på serien, ved å fokusere på aspekter ved serien som de selv mener *ikke* er rettet mot små jenter, men spesifikt mot dem som unge menn, eller som bronies. Videre vektlegger de at serien omhandler voksne problemstillinger som det er mulig for unge menn å identifisere seg med. Preben ser den vestlige mannens tradisjonelle forsørgerrolle i sammenheng med hvordan karakteren Applejack fyller denne funksjonen i sin familie, og hvorfor det da er uaktuelt for henne å bryte sammen under press: «Men kanskje hun føler litt av det man anser som mannsidealet da, hun har et ansvar, og hun står ansvarlig for det som skjer.». Preben beskriver selv å ha vært i en belastende situasjon der han hadde foretrukket å komme til en erkjennelse om at han var under for mye press, før han brøt sammen. Preben ser også en likhet mellom sin egen sosiale erfaring og tematikk fra serien:

Og så prøver hun å ikke være seg selv på forskjellige måter og jeg har vært borti den situasjonen, at jeg har prøvd å være en annen enn den jeg egentlig er [...] Og det er på en måte ... ved å prate, og faktisk si hva du føler og mener så ender ting godt. Og det, det kjenner jeg meg igjen i.

Kåre og Preben påpeker at bruddet med det forventede krever at man ikke bryr seg om andres meninger om hva gutter skal like og ikke. Som Preben sier: «[J]eg har blitt mer voksen, og i stedet for å drive og skjule at man kanskje liker ting som er søtt, så er jeg bare sånn, 'nei, jeg bryr meg ikke, jeg liker det jeg liker'». Å omfavne åpent de mer feminine aspektene ved serien gjør bronienes forventningsbrudd større, og å stå i dette blir beskrevet som noe modig og selvstendig. Mot og selvstendighet regnes gjerne som stereotype maskuline egenskaper. Slik blir omfavnelsen av de stereotypet feminine aspektene ved *MLP* et opprør mot vestlige maskulinitetsidealer, samtidig som broniene på et vis etterlever disse. Denne dobbeltheten er noe også Kozlovská (2015) fant at kjennetegnet bronienes omgang med serien.

Broniene synes å både argumentere for seg selv og for andre på en måte som gjør det mer legitimt at de ser på serien. Videre skal vi se at broniene opplever at serien og fandomet har fått en viktig funksjon i livet deres.

Tilhørighet

Å være i sin egen verden

Fire av deltakerne beskriver inngående hvordan de kunne gå helt opp i serien og i fanproduert stoff. Det kan virke som de gjennom å leve seg inn i ponniverdenen får tilgang til følelser og erfaringer som står i kontrast til hverdagen. Are beskriver: «du bare fader litt ut av omverdenen og bare setter deg inn i noe helt annet. Du er i din egen verden og det er utrolig behagelig». Are skildrer også hvordan det å leve seg inn i et univers på denne måten kan fungere som en distraksjon, «ja, altså, du får litt annen feeling av ting, du tenker ikke helt på hva som er gærent liksom, bare legger det til side». Han har denne opplevelsen med flere serier, men i særdeleshet for *MLP* beskriver han hvordan følelsene som vekkes, står i kontrast til hvordan han har det ellers: «Ting sånn som det gjør at jeg kan komme meg gjennom dagen uten å være helt nedfor, og det hjelper. Pluss at jeg synes det er gøy». Han beskriver at å se på serien er en fin kontrast til «seksten timer gaming dagen». Inge vektlegger i likhet med Are at serien vekker positive følelser når han ser på, og at det er som å være i en annen verden:

Når jeg ser på showet, så blir jeg glad, jeg får en sånn følelse, en ubeskrivelig følelse av at dette

nyter jeg [...] jeg vet ikke om jeg kan sammenligne det med dette her, men, når du er full [...] da er det jo en sånn, da er det jo nesten som du er i en annen verden.

Å leve seg inn i *MLP*-universet synes å gi en etterlengtet pause fra en ensformig hverdag med liten tilgang på positive følelser. *MLP*-universet blir en slags nødhavn for noen av broniene, der de får påfyll av noe de ikke har tilgang til i hverdagen. Sett alene kan dette virke som en problematisk mestringsstrategi. Det kom imidlertid frem at broniene ikke bare «blir» i den virtuelle fantasiverdenen *MLP* utgjør: De tar også med seg nye erfaringer og mestringsopplevelser fra *MLP*-verdenen ut i den virkelige verden.

Fellesskapet

Broniene beskriver at serien i seg selv har en viktig funksjon i livet deres, som avveksling, underholdning, og for læring. Fandomet rundt serien blir beskrevet som å ha flere viktige funksjoner, særlig som en katalysator for endring i livet deres, men også som en arena der de opplever å være del av noe større og blir anerkjent. Serien og fandomet tilskrives tidvis svært stor betydning for utviklingen deres i årene som ungdom og ung voksen.

Alle deltakerne beskriver at de har opplevd, eller fremdeles opplever, å være annerledes eller utenfor. Kåre beskriver hvordan han hadde det da han kom over serien og fandomet:

[J]eg hadde jo en veldig depressiv periode hvor jeg ikke, jeg hadde, hverdagene mine i ukedagene de gikk på en rutine [...] Ikke sant, jeg var lei meg på grunn av at jeg var ikke der jeg ville være i livet (utydelig), men jeg slet veldig mye på grunn av at jeg alltid har hatt problemer med å komm ..., alltid hatt kommunikasjonsproblemer når det kommer til nye folk og danne venner osv. Og det var sånn at på den tiden der så hadde jeg kun én venn, alt i alt som jeg kunne ha kontakt med og være med osv.

Flere av broniene sier at de har opplevd perioder der livet var rutinepreget, ensomt og innholdslost, og de var på søken etter noe nytt. Preben og Kåre beskriver det å delta på nettforum som en mulighet for å delta sosialt i et samfunn. De beskriver å oppleve en nærhet til andre i disse forumene på tross av store avstander. For noen av broniene blir nettet et alternativ som

»

oppleves som mer romslig enn den virkelige verden. Sondre uttrykker seg slik:

Veldig aksepterende. Du kan liksom være hvem som helst. [...] Man føler seg alltid velkommen, man er aldri stengt ute [...] det er alltid noen å prate med [...] alle er så positive, hele tiden [...] man kan helt fint være misfornøyd eller nedfor, men det er som sagt alltid noen å prate med som kan få deg til å føle deg bedre.

Opplevelsen av aksept kan også gjelde for møter med bronies i den virkelige verden. Kåre beskriver sitt første møte med andre bronies slik:

[D]e som jeg ble kjent med, de er på en måte litt mer merkelige nerdy type folk. [...] Og, jeg kunne for en gangs skyld snakke med folk og være med de uten å være redd for at jeg skulle føle meg skikkelig dømt og at folk skulle tenke «Å, han der er skikkelig rar og han vil vi egentlig ikke ha rundt oss osv.». Sånn som jeg var vant til fra skolen fra for alltid og oppover.

Det synes som at gruppens avvik fra normen, og hver enkelts erfaring med utenforskap, i seg selv skaper en opplevelse av samhold og tilhørighet.

Inge har funnet seg en bronnyvenn, som han ser episoder sammen med. Sammen arrangerer de treff for flere bronies. Han beskriver at han kan: «[V]ære den personen jeg er ment til å være [...] en person som er, mest av alt tuller og snakker mest bare om MLP hvis det er tema, og ja, en spillgutt [dataspill]» når han er med familie og andre bronies. Å bli en bronny har ført til at Inge er mer sosial enn tidligere. Inge forteller at den moralen serien formidler, har ført til at han: «er mye gladere for å se folk nå enn det jeg var før, kan du si». Han holder likevel fast ved at han er en «alenegutt», som trives best når han kan være for seg selv i sin egen verden.

Spesielt for Kåre virker serien og deltakelse i fandomet å ha bidratt til viktige nye erfaringer: «Det har, det har ikke bare snudd livet på hodet, det har tatt det forrige livet, tatt en blodprøve, skutt det i hodet, begravd det og laget en ny og bedre kopi». Blant annet beskriver han å ha blitt mer sosialt kompetent: «Det var liksom, jeg hadde ikke en bekymring i verden, jeg hadde venner, jeg hadde sosialt liv, jeg begynte å komme mer overens med de hjemme, jeg hadde en kjæreste.». For begge deltakerne har

serien og fandomet vært en utløsende faktor for nye erfaringer i form av vennskap, og det å ta mer initiativ og plass sosialt. Opplevelsen av sosial mestring står i kontrast til tidligere erfaringer for samtlige av deltakerne. Et viktig poeng her er at den nyervervede selvfølelsen og sosiale kompetansen ikke bare forblir på nett, men hjelper deltakerne også i verdenen utenfor.

Fandomet forsøker å overholde slagordet «love and tolerance», basert på de verdiene serien formidler. Dette gir disse unge mennene en trygg sone der de kan oppleve å mestre det sosiale, og øve på å være seg selv sammen med andre. Flere av deltakerne synes å ha beveget seg fra en posisjon «utenfor samfunnet», til å finne en kanal inn i en sosial gruppe der de deltar aktivt, også i det virkelige liv. Samtidig, som vi skal se videre, er ikke dette en gruppe som nødvendigvis opplever seg akseptert i samfunnet.

Brukermedvirkning

Et annet viktig aspekt ved fandomet er opplevelsen av å være en del av en skapende gruppe med en aktiv innflytelse på seriens utforming. Preben og Are beskriver å kunne sitte i timevis og studere ulike former for fanprodusert innhold som tegnefilmer, bilder og musikk med utgangspunkt i serien. Preben trekker frem hvordan fansen utvider ponniuniverset, og gjør serien til sin egen. Sondre og Kåre forteller her historien om bikarakteren Derpy. Hun hadde ved en animasjonsfeil fått skjelende øyne, og fansen døpte henne Derpy («Tullet»). Andre oppfattet karakteren som en krenkelse av mennesker med psykisk utviklingshemning, og klaget til serieskaperne, som rettet opp øynene og endret stemmen og navnet. Bronnyfandomet protesterte, og karakteren ble endret tilbake. Kåre beskriver det slik: «Du har jo faktisk en episode der de sa navnet Derpy til henne og det var jo stjerneskudd for fandomet.». Når serieskaperne tar fanproduksjoner inn i serien, såkalt *fanservice*, omtaler Sondre og Kåre dette som en anerkjennelse av broniene som en tilskuerskare som virkelig bryr seg. Som Sondre sier: «De følger med, de vet hvem som ser på (humrer).».

Belastningen

I intervjuene kom det fram en spenning mellom en nær opprørs holdning overfor de som reagerer negativt på bronnyfenomenet, og en bekymring for å bli misforstått eller mobbet.

Stigma

Avvik fra normer kan føre til ulike former for sanksjoner, som mishagsytringer, latterliggjøring, sosial isolasjon og utstøtelse (Link & Phe-lan, 2006). Broniene vi intervjuet, hadde både tanker om hva stigmaet kommer av, og hvilke konsekvenser det hadde for dem. Sondre vektlegger at voksne menn ikke skal være interessert i en serie om ponnier, mens Kåre påpeker at det ikke bare er at serien er for barn, det er det at serien er for jenter. Preben beskriver hvordan hele seriens estetiske uttrykk, navn og historie fungerer stigmatiserende. Det innledningsvis søte uttrykket til *MLP* underbygger inntrykket av at serien ikke er relevant for unge menn, noe som kan hindre at Prebens venner interesserer seg for den: «[D]u må ha litt tålmodighet før det gode kommer. Og det er veldig ofte det starter, intromusikken, hater jeg! Den derre (synger): 'My little pony, my little pony', ååhh, det er ingen god representasjon!».

Underdrivelsen av betydningen av seriens søte uttrykk kan ses som et eksempel på formeningen om at det som stereotypet anses som å være for jenter, *ikke* er for gutter. Nedtoningen av de feminine sidene av serien, som de også beskriver, fremstår som et forsøk på å minske stigmaet og redusere et potensielt statustap (Gilbert, 2015; Kozlovská, 2015). Prebens venner har imidlertid ikke noe imot at han ser på serien. Sondre beskriver en mindre aksepterende reaksjon fra en venn han fortalte det til, og han er tilbakeholden med å fortelle andre at han er en bronny. Også Are vektlegger sanksjoner i form av latterliggjøring og sosial eksklusjon når han snakker om å være åpen om sin bronnyidentitet:

For meg så gjør jeg det da med de jeg stoler på og de jeg vet ikke vil gjøre narr av meg på grunn av det. For det er ikke særlig kult å bli ertet eller nesten mobbet på grunn av det, altså folk flirer av deg på grunn av det. [...] Nei, altså jeg ser jo humoren i at jeg på xx ser på en serie for små jenter. Jeg ser jo at det generelt ikke stemmer, at det liksom henger ikke på greip, men jeg synes det er gøy. Så, jeg bryr meg ikke!

Preben og Inge framhever hvordan åpenhet om å være fan av *MLP* vil påvirke hvordan andre ser dem, hvilket mest sannsynlig kan bidra til ytre sanksjoner. Preben påpeker at folk ikke vet at dette er noe nytt og bedre: «[S]å de kobler da,

ponny = jenteleker + en forferdelig tv-serie, hva i all verden er du da?». Inge er bekymret for at han vil bli en helt annen i andres øyne om de finner ut at han er en bronny:

Jeg er litt på sånn på hvordan enkelte folk tenker om meg. [...] Og hvordan de vil tenke om meg hvis jeg sa at jeg er interessert i dette showet. Om de vil se på meg som den samme personen eller om jeg vil bli en helt annen person. [...] Sånn at, for eksempel, at jeg hadde sagt det til en kollega, og da ville han automatisk sett på meg som en taper, for å si det rett ut, for å si det rett ut. [En taper er] En umannlig person som, ja, uff, en umannlig person, rett og slett, bare.

I begge sitatene impliseres det at stigmaet knyttet til serien vil gjøre at andre ser bronniene som noe de egentlig ikke er, om de får vite om interessen deres. Å vise bronnyidentiteten offentlig blir uforenelig med en identitet som mann, og innebærer dermed en risiko for å bli ekskludert fra en grunnleggende kategori. Preben holder sin identitet som fan for seg selv og deler den kun med nære venner og familie, for ikke å måtte forklare seg. Han forventer ikke at bronniene i ham vil bli anerkjent av andre, og han orker ikke potensielle sanksjoner: «... har noen ganger lyst til å bare gå i gata med den [morsom *MLP*-t-skjorte], men jeg føler at det blir for mange rare blikk. Eeeeh ... Når folk ikke tar referansen, så blir det bare misforstått.».

Inges beskrivelse av hvordan det var for ham å fortelle en venn at han var en bronny, gir et inntrykk av hvor betydningsfull bronnyidentiteten hans er for ham, og hvor viktig det er at den ikke blir avvist:

Og så hadde jeg besøk av en venn i dag, den dagen, og så tenkte jeg at jeg skulle, nå skulle være dagen da jeg sa det. Og så tok jeg bare frem boken og viste ham tegningene. Også så han på de og så sa jeg, «Ja, jeg er en bronny». Han visste hva bronny var så jeg visste at han visste det. Så da var det bare, «Oj, hvor lenge har du likt dette?». Og så sa jeg: «Et halvt år, ett år.» Og så var det bare: «Kult!».

Denne problemstillingen ser ut til å være relevant for de fleste bronniene. «*Coming out of the stable*» var eksempelvis tittelen på to timelange »

For noen av bronniene blir nettet et alternativ som oppleves som mer romslig enn den virkelige verden

Broniene fjerner seg fra de negative tankene andre kan ha om dem, heller enn å endre atferd

paneler på *BronyCon 2014*, verdens største messe for bronies, om hvordan man kunne føle seg mer selvsikker som brony, og hvordan det oppleves å skjule bronyidentiteten for andre.

Opprør

Alle deltakerne er tilbakeholdne om sin bronyidentitet. Samtidig sier de at de ikke bryr seg om andres negative holdninger, og flere fremmer en oppfatning om at man må akseptere at folk har ulike interesser. Dette er en holdning som er i tråd med de verdiene som formidles i serien. Bronienes opprør blir et opprør mot at disse verdiene ikke kjennetegner samfunnet som helhet, samtidig som det blir en forsvarsmekanisme som kan gjøre at en ikke tar seg så nær av andres faktiske og forestilte negative holdninger mot fenomenet. Som Are sier det:

For meg er det liksom ikke noe som er helt A4, for folk er forskjellige. [...] Det er ikke alt som passer for alle, liksom, på samme måte, og i mine øyne er det ikke noe som er spesifikt regnet for gutt eller noe som er spesifikt regnet for jenter, det er liksom: Kjør på!

Å være åpen brony blir et opprør mot de opplevde føringene for hva det skal være greit at man skal synes er gøy eller ikke. Denne rebelske holdningen representerer også en viss selvstendighet og motstand mot å la seg styre av hva andre mener. Preben beskriver det «å gi faen» i hva andre mener, som en form for tillært kynisme: «De blir sure og sinte, og blir påvirket av det. Hvis jeg gir faen så blir ikke jeg påvirket av det.»

Preben setter her opp et skille mellom sine egne følelser og andres: De skal ikke få påvirke ham, andres negative følelser er deres problem. Å gi faen slik blir på en måte å fjerne negative følelser knyttet til det å like en serie som andre mener det er rart at man ser på. Broniene fjerner seg fra de negative tankene andre kan ha om dem, heller enn å endre atferd. Som Kåre uttrykker det:

[D]en eneste som kan skade deg mest, det er deg selv. [...] Selv om ... selv om det virker som alle andre har kontroll over deg selv og at det er andre som styrer deg og andre som bestemmer hvordan ting skal være, så kan du gjøre noe med de. Du kan skyve de ut av livet, du kan, som jeg sa, du kan sette en mur mellom deg og de. Du kan ikke sette en mur mellom deg selv og deg selv.

Man kan trekke paralleller fra dette til et opprør mot samfunnets styring av unge menn, deriblant regien med hva de skal like og ikke like. Både Kåre og Preben presenterer som en løsning på dette problemet å bare gi faen i dem, å fjerne dem fra livet sitt og sørge for at deres meninger ikke blir ens egne. Det er de som tar feil. Men hva blir konsekvensene av dette i praksis? Det kan virke som det er lettere sagt enn gjort å gjennomføre den selvstendige linjen. På spørsmål om han opplever at han bryter med andres forventninger, svarer Sondre: «Fullt mulig jeg gjør det, men synd for dem. [...] Da får de ha det så godt, jeg gjør hva jeg vil», men presiserer også at han ikke har blitt mobbet for det ennå. Sånn sett er det kanskje lettere å ha denne holdningen i fravær av sterke sanksjoner fra andre. Hvem som sanksjonerer, er også av betydning. Preben beskriver at så lenge han ikke risikerer å bli sett av noen han kjenner, kan det være gøy å gå med MLP-effekter offentlig, for å kjenne på sjokkeffekten det har på andre:

Selv om jeg koser meg litt med å noen ganger gå ut fra conet² for å kjøpe mat, eeh, og lokale titter rart på deg, men fordi, da er jeg i humøret for det, eeh, og, jeg er ikke hjemme. Det er ingen som kj ..., det er ingen som [...] Kjenner meg. Da kan jeg liksom bare, da er man, da gjør man hva man vil.

Det synes lettere å fraskrive seg holdningene til noen man ikke kjenner. Når Sondre søker opp videoer med negative reaksjoner på bronnyfenomenet på nettet, handler det kanskje om å få en bekreftelse på at det er de andre det er noe galt med, og at det ikke er nødvendig å ta seg nær av det: «Rett og slett fordi det er morsomt å se hva folk finner på.»

Å kunne heve seg over negative holdninger mot fandomet forsterker antakelig oppfatningen av bronnyidentiteten som en positiv identitet – et fandom som fremmer aksept og toleranse i kontrast til «haterne», som kritiserer på svakt grunnlag. Videre kan det synes som det er lettere å være åpen om fanstatusen i det offentlige når man er i en gruppe, slik Preben gir uttrykk for:

Og det var helt surrealistisk å sitte på denne puben i denne tyske byen ... Ludwigsburg, het det. Bare setter meg der. Så plutselig ser jeg en dude med en t-skjorte, og bare: Kult. Så ser jeg en fyr komme inn med en plushie og jeg bare: Whaaat?! Og plutselig er det en haug med folk som bare kommer inn og bare fyller opp denne puben og han stakkaren i denne pub-baren bare friker ut og skjønner ingenting, og bare: «Hva er det alle disse weirdosene her gjør?!» Ikke sant, og det var bare «Øl, øl til alle!». Stappfullt! Det må ha vært hundrevis av MLP-fans og det må ha vært utrolig rart at folk drev og sang disse sangene, «Smile» for eksempel, voksne menn som synger «Smile, smile, smile!» midt i denne rolige byen, og det var, det var bare surrealistisk, og det var dritkult. Det var en bra start på det første conet i mitt liv, hvert fall.

Preben beskriver denne situasjonen som at han sitter tilbake og observerer det som utfolder seg. For en liten stund lykkes det bronniene å forene sin bronnyverden med en stereotyp maskulin

.....

2. Forkortelse for «convention», en messe.

aktivitet i form av øldriking på pub: De kan være menn og bronier på en gang.

DISKUSJON

Alle deltakerne i vår studie tilkjenner en omgang med MLP som et «safe place», som tillot dem å føle engasjement, glede, avkobling, eller la vanskelighetene karakterene i serien stå overfor, være modell for refleksjoner om dilemmaer i eget liv. Samtidig har også aktiviteten og fellesskapet bronnyidentiteten tilbyr, gitt dem en sterkere følelse av aksept og tilhørighet som har gjort det lettere å ta initiativ sosialt, og være seg selv med andre – i det hele tatt å fungere i den virkelige verden. Kontrasten er påtagelig til det nedslående bildet Zimbardo og Coulombe (2015) tegner i boken *Man (Dis)connected*, der teknologier som videospilling og pornografi blir nærmest som kunstige «fobiske venner» som tilbyr midlertidig lindring, men indirekte isolerer de unge mennene ytterligere. Den betydningen MLP og fandomet får for våre deltakere, innbyr snarere til overskriften *Man (Re)connected*. I tråd med begrepet om «kulturelt borgerskap» (Hermes, 2006) tjener ponyuniverset som en plattform og et medium både innad, ved å styrke deres følelse av hvem de er, og utad, ved å sette dem i kontakt med like-sinnede som også har følt på annerledeshet og utenforskap i møtet med de mannsrollene som tilbys i samtidskulturen. Denne tilkoblingen synes også å myndiggjøre dem i deres sosiale fungering med familie, venner og bekjente som ikke er en del av dette kulturelle fellesskapet. Samtidig ser denne myndiggjøringen inntil videre ut til å være begrenset. Flere av sitatene ovenfor viser at bronniene i vårt utvalg fortsatt må være påpasselige med hvem de forteller at de er en bronny til. Foreløpig ser bronniene ut til å bli tvunget til å forhandle mellom idealet om å være tro mot hvem de er, inkludert sin bronnyidentitet, og risikoen for å bli ekskludert fra fellesskap der den regjerende hegemoniske maskuliniteten er preget av stereotypiske kjønnsideal.

En begrensning ved denne studien er at deltakernes utsagn under et typisk semistrukturert kvalitativt intervju må forstås på bakgrunn av en spesiell interpersonlig kontekst, der forskeren sitter med en del hypoteser, som deltakernes svar kan bli farget av (Kvale & Brinkmann, 2009). Med et utvalg på kun fem deltakere er det også usikkerhet knyt-

»

tet til representativitet. Rekrutteringsmetoden, der deltakerne selv tok kontakt med forsøksleder, kan ha ført til at deltakernes forhold til *MLP*-universet er preget av et overskudd, og mindre av skam og skyldfølelse, enn hos den gjengse bronny. Samtidig tilsier flere av utsagnene der deltakerne også gir uttrykk for betydelig ambivalens for å se på serien og tilkjenne for omgivelsene at de gjør det, at de således ikke skjønner sitt forhold til det å være en bronny. Til tross for denne uttrykte ambivalensen kan vi ikke på bakgrunn av vårt begrensede utvalg vite om de motsetningsfulle følelsene og belastningen ved å se på serien ikke er enda større for andre gruppering av bronier, eller for gjennomsnittet som sådan. Ambivalensen som deltakerne våre røper, vekselvis mellom en opprørsk holdning til eksisterende kjønnsroller og samtidig en frykt for å falle utenfor dem med de sanksjoner det kan innebære, er imidlertid i tråd med internasjonal forskning på feltet (Gilbert, 2015; Kozlovská, 2015).

I mye av den foreliggende forskningen på bronies innenfor disipliner som kultur- og medievitenskap, har man fokusert på bronies ut fra publikumsundersøkelser (Burdfield, 2015) eller mediernes representasjoner (Gilbert, 2015), eller fokusert mest på hvordan fenomenet bryter med tradisjonelle kjønnsnormer (Ellis, 2015; Jones, 2015). I vår undersøkelse valgte vi en noe annen innfallsvinkel, idet vi forsøkte å gå mest mulig i dybden på den enkeltes individuelle erfaringer og opplevelser med fenomenet. Populærkulturelle fenomener spiller en viktig rolle i individers identitetsbygging i posttradisjonelle samfunn som vårt (Illouz, 2003; Miller & McHoul, 1998), og vi håper at vår studie kan inspirere til mer kulturpsykologisk forskning på slike fenomener.

I Japan brukes begrepet *otaku* hovedsakelig om menn mellom 18 og 40 år som er storforbrukere, produsenter og samlere av tegneserier og tegnefilmer og andre produkter fra den visuelle populærkulturen. Subkulturen som oppsto på 1970-tallet, er nå blitt et verdifullt kommersielt marked som også eksporterer stadig mer til utlandet. Otakue ble i starten gjerne betraktet som antisosiale eller perverse, men på 1990-tallet tok otakue selv definisjonsmakten, og ikke ulikt eksempelvis homobevegelsen dreide betegnelsen om til en stolt identitetsmarkør (Azuma, 2009). Kanskje kan en mer kultursensitiv forståelse av slike teknologiske virtuelle verdener ha verdi også utover interessen for det rent kuriøse? I den eksisterende forskningen på tid tilbrakt foran en skjerm, og psykiske plager, har man funnet at jenter i større grad enn gutter ser ut til å rapportere om depressive symptomer (Twenge, Joiner, Rogers & Martin, 2017). Mer forskning på hvorfor er påkrevd, men en hypotese å forfølge ut fra vår studie kan være om gutters virtuelle aktiviteter i gjennomsnitt er mindre sosialt sammenlignende og mer sosialt oppbyggende enn jenters.

Episodene av *MLP* formidler klare verdier, slik som å akseptere, å dele, å gi folk en sjanse og å verdsette forskjeller. Verdier er en del av understrømningene i samfunnet som former våre forventninger, blant annet til kjønn. Blir en ny forventning sterk nok, kan den utfordre den rådende hegemoniske maskuliniteten (Connell & Messerschmidt, 2005). Dermed er det mulig at bronies som et populærkulturelt fellesskap representerer en omveltning som utfordrer det begrensede vestlige mannsidealet som færre og færre menn lever opp til. Selv om veien dit fortsatt er lang, viser vår undersøkelse at teknologi og virtuelle virkeligheter også kan legge til rette for nye fellesskap og motbevegelser.

KONKLUSJON

Intervjuene våre med bronies har vist hvordan de aktivt tar i bruk serien og fandomet til å underkaste seg, justere og potensielt utfordre samfunnets normative forventninger til det å være mann. Tilgangen vi har fått til bronienes omgang med *MLP* og det kulturelle fellesskapet det tilbyr, viser at teknologi og populærkultur kan bidra til at unge menn finner sin plass i en kulturelt kompleks verden, stikk i strid med mer teknopessimistiske utlegninger. «Å skulle være mann» ut fra dagens normer vil nok fortsatt være utfordrende for en del av deltakerne. I bronnyidentiteten og -fellesskapet har de funnet et lett tilgjengelig kulturelt reservoar der de kan føle glede, tenke over vanskelige livsvalg og utfordringer i eget liv og oppleve at de er del av en større bevegelse som anerkjenner utenforskap og annerledeshet. Bronnyidentiteten bryter med innarbeidede kulturelle forestillinger om kjønn, alder og interesser på måter som tilbyr dem alle en romsligere mannsrolle som er til å leve i og med. ✘

REFERANSER

- Amon, M.P. (2016). Candy coloured ponies and pastel uniforms: Military Bronies and masculine innocence. *The Journal of Fandom Studies*, 4(1), 89–104. doi: https://doi.org/10.1386/jfs.4.1.89_1
- Azuma, H. (2009). *Otaku: Japan's database animals*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi: [10.1191/1478088706qp0630a](https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a)
- Burdfield, C. (2015). Finding Bronies – The accidental audience of *My Little Pony: Friendship is Magic*. *The Journal of Popular Television*, 3(1), 127–134. doi: [10.1386/jptv.3.1.127_1](https://doi.org/10.1386/jptv.3.1.127_1)
- Connell, R.W. (2005). *Masculinities* (2. utg.). Berkeley, CA: University of California Press.
- Connell, R.W. & Messerschmidt, J.W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender and Society*, 19(6), 829–859. doi: <http://dx.doi.org/10.1177%2F0891243205278639>
- Ellis, B. (2015). What Bronies see when they brohoof: Queering animation on the dark and evil internet. *Journal of American Folklore*, 128(509), 298–314. doi: [10.5406/jamerfolk.128.509.0298](https://doi.org/10.5406/jamerfolk.128.509.0298)
- Finlay, L. & Gough, B. (red.) (2003). *Reflexivity: a practical guide for researchers in health and social sciences*. London: Blackwell.

- Gauntlett, D. (2005). *Moving experiences* (2. utg.). Eastleigh: John Libbey.
- Gilbert, A. (2015). What we talk about when we talk about Bronies. *Transformative Works and Cultures*, 20. doi: <http://dx.doi.org/10.3983/twc.2015.0666>
- Hammack, P. (2008). Narrative and the cultural psychology of identity. *Personality and Social Psychology Review*, 12(3), 222–247. doi: <https://doi.org/10.1177%2F1088868308316892>
- Hermes, J. (2006). Citizenship in the age of the internet. *European Journal of Communication*, 21(3), 295–309. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0267323106066634>
- Illouz, E. (2003). *Oprah Winfrey and the glamour of misery: an essay on popular culture*. New York: Columbia University Press.
- Jones, B. (2015). My Little Pony, tolerance is magic: Gender policing and Brony anti-fandom. *The Journal of Popular Television*, 3(1), 119–125. doi: https://doi.org/10.1386/jptv.3.1.119_1
- Kozlovská, K. (2015). *Bronies: A discourse analysis of the paradoxical nature of gender-stigmatized identity*. (Mastergradsavhandling, Masaryk University). Hentet fra http://is.muni.cz/th/209491/fss_m/Kozlovska_Thesis.pdf
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Link, B.G. & Phelan, J.C. (2006) Stigma and its public health implications. *The Lancet*, 367, 528–9. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)68184-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(06)68184-1)
- Miller, T. & McHoul, A. (1998). *Popular culture and everyday life*. London: SAGE.
- Robertson, V.L.D. (2014). Of ponies and men: *My little pony: Friendship is Magic* and the Brony fandom. *International Journal of Cultural Studies*, 17(1), 21–37. doi: <http://dx.doi.org/10.1177%2F1367877912464368>
- Rubin, L. (2010). Guest editorial: Psychology and popular culture. *Journal of Popular Culture*, 43(6), 1148–1149. doi: 10.1111/j.1540-5931.2010.00792.x
- Shweder, R.A. (1991). *Thinking through cultures: Expeditions in cultural psychology*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Thiessen, J., & Wootton, J. (Regissører). (2010). *My little pony: Friendship is Magic Season 1* [DVD]. USA, Canada. Hasbro.
- Twenge, J.M., Thomas, E.J., Megan, L.R., & Gabrielle, N.M. (2017). Increases in depressive symptoms, suicide-related outcomes, and suicide rates among U.S. adolescents after 2010 and links to increased new media screen time. *Clinical Psychological Science*, 6(1), 3–17. doi: <https://doi.org/10.1177%2F2167702617723376>
- Valsiner, J. (2014). *An invitation to cultural psychology*. London: SAGE.
- Zimbardo, P. & Coulombe, N. (2015). *Man (Dis)connected: How technology has sabotaged what it means to be male*. London: Rider Books.

Over fire timer foran skjerm

Én av tre videregående-elever bruker over fire timer foran skjerm i løpet av en dag, ifølge den nyeste Ungdata-undersøkelsen.

Ungdata gjennomfører årlige undersøkelser blant elever i ungdomsskolen og i videregående utdanning (se sak side 86) hvor de blir spurt om alt fra skoletrivsel, kosthold, rusbruk og medievaner, for å nevne noe. Det er mediedelen av undersøkelsen som tar for seg hvor mye tid ungdommen bruker på skjerm og digitale medier.

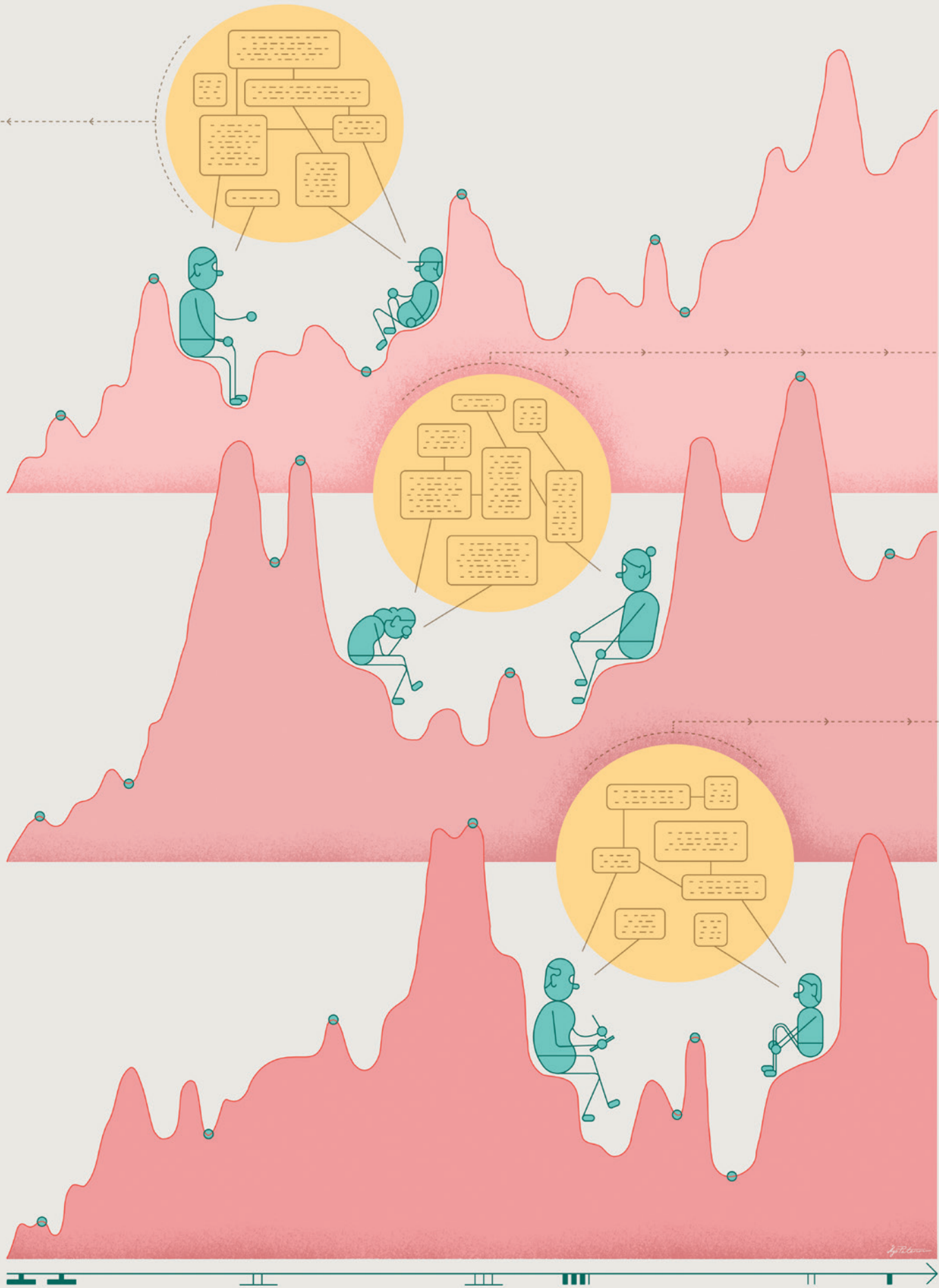
Tallene viser at gutter samlet bruker noe mer tid foran skjerm enn jenter. Størst kjønnsforskjeller finner vi imidlertid når vi ser på hva gutter og jenter bruker mediene til. Mens guttene ersvært opptatt av spill, er jentene mye oftere på sosiale medier. De mest aktive på sosiale medier er jenter i videregående opplæring. I denne aldersgruppen bruker 78 prosent én time eller mer på sosiale medier daglig. Det tilsvarende tallet for gutter er bare 25 prosent.

De aller mest aktive skjermguttene er de som går tredje året på videregående utdanning. 63 prosent av dem bruker mer enn tre timer foran en skjerm i løpet av en vanlig dag, mens det tilsvarende tallet for jenter i den aldersgruppen er 55 prosent.

Det er en tydelig sammenheng mellom skjermtid og hvor aktive ungdom er i idrettslag og idrettsaktiviteter. De som ikke driver med organisert idrett, bruker langt mer tid foran skjerm enn de som driver med idrett. Minst skjermtid finner vi blant de aller mest aktive idrettsungdommene, og dette gjelder både for jenter og gutter.

I undersøkelsen har ungdommene også blitt spurt om hvor mye tid de daglig bruker på å se filmer, serier og YouTube-videoer. Her er tallene temmelig like for begge kjønn, og uavhengig av alder: Mellom 60 og 70 prosent av ungdommene bruker minst én time daglig på denne typen aktivitet.

Kilde: Ungdata 2017 - Nasjonale resultater. Kan lastes ned fra www.ungdata.no.

4/2/2020

Nytten av tilbakemeldinger

Vi må vite når behandlingen vi gir til barn og unge, er virksom.

Flere titalls tiltak og programmer har blitt implementert for å behandle og forebygge psykiske vansker hos barn i Norge. I kjølvannet av implementeringen av nye og effektive tiltak og programmer dukker det opp et viktig spørsmål – forvalter vi disse tiltakene og programmene på en effektiv måte? Beklageligvis er nok svaret nei. For at et tiltak skal kunne kalles evidensbasert, må det ha en dokumentert effekt gjennom en nøye planlagt studie, der tiltaket implementeres og gjennomføres i henhold til strenge krav. Både forskning og erfaring synes dessverre å vise at man har hatt begrenset suksess med å implementere og gjennomføre forskningsbaserte tiltak i praksis og på skoler slik tiltakene opprinnelig var tenkt.

I denne artikkelen vil vi beskrive en av de faktorene som kan bidra til at virksomme tiltak når ut på en tilfredsstillende måte, nemlig tilbakemeldingssystemer (heretter forkortet TS; omtales ofte som Measurement Feedback Systems [MFS] på engelsk; Bickman, 2008). Med TS mener vi systemer der man systematisk samler inn data før, under og etter en tiltaksperiode. Vi vil også gå inn på hvorfor bruken av TS kan være nyttig, samt komme med eksempler på forskjellige TS med ulike bruksområder.

HVA ER TILBAKEMELDINGSSYSTEMER?

Kanskje benytter mange TS uten å være klar over det, for eksempel for å følge egen fysisk trening. Den treningsivrige mosjonisten bruker pulsklokke for å finne ut om han har trent med riktig intensitet og dose. Han kan også, på en mer objektiv måte enn om han bare skulle forholde seg til egne vurderinger, finne ut hvordan han gjorde det sammenlignet med sine egne og andres tidligere prestasjoner. Mosjonistens subjektive vurderinger kan være upresise, fordi de er preget av egne ønsker, stress eller andre forhold. Dette gjelder også for fagfolk, enten det er lærere eller terapeuter. Flere studier har funnet at terapeuter ikke alltid oppdager at klienter er i en negativ utvikling >>

TEKST

John Kjølbli¹,
Thomas K. Tollefsen¹,
Reidar Jakobsen²,
André Baraldsnes²,
Bjørn Brunborg² og
Kyrre Breivik²

1. RBUP Øst og Sør
2. RKBU Vest

KONTAKT

john.kjobli@r-bup.no

ILLUSTRASJON

Åge Peterson

Tilbakemeldings-systemer

- Tilbakemeldingssystemer (TS) kan kombineres med mange behandlingsmetoder og intervensjoner.
- Det finnes flere frittstående systemer, hvorav OQ®-Analyst (www.oqmeasures.com/), Clinical Outcomes in Routine Evaluation (CORE; www.coreims.co.uk/) og Partners for Change Outcome Management System (PCOMS; www.whatispcoms.com/) er blant de mest utbredte i Norge. Alle systemene finnes i utgaver både for barn og voksne.
- Feedback-informerte tjenester (FIT; tidligere kjent som KOR) er det systemet som brukes hyppigst i tjenester for barn og unge i Norge. FIT har hentet sine måleverktøy fra PCOMS. Disse er Child Outcome Rating Scale (CORS) som gir et mål på vansker/lidelsestrykk, og Child Session Rating Scale (CSRS), som er et mål på relasjon/allianse (www.napha.no/fit/).
- Foreløpig foreligger det ingen vitenskapelig kunnskap om måleegenskapene ved den norske versjonen av CSRS, CORS (Hanssen-Bauer & Kornør, 2014a; 2014b), OQ®-Analyst og CORE.

i terapien (se f.eks. De Jong et al., 2014; Hannan et al., 2005). Presise og gyldige tilbakemeldinger kan derfor hjelpe både lærere og terapeuter til å gi et bedre tilbud til barn og unge.

Det finnes allerede eksempler på at TS har blitt tatt i bruk i Norge, blant annet gjennom MATCH (Modular Approach to Therapy for Children with Anxiety, Depression, Trauma and Conduct Problems, Weisz et al., 2012). MATCH er en modulær tilnærming til behandling, som er sammensatt av komponenter fra evidensbaserte intervensjoner mot angst, depresjon, traumatisk stress eller atferdsproblemer. Komponentene er utformet som frittstående moduler for å øke fleksibiliteten i behandlingstilbudet. MATCH retter seg mot barn og unge i BUP i alderen 6–14 år. I MATCH benytter man et TS for å evaluere behandlingsforløpet og måle opplevd endring underveis. Gjennom dette systemet gir foreldrene og barnet tilbakemeldinger til terapeuten ukentlig. Dette gjør at terapeuten kan følge med på progresjon, identifisere problemer og foreta tilpasninger i terapiforløpet. Behandlingen er per i dag under utprøving og evaluering i Norge, i regi av Nasjonalt Utviklingssenter for Barn og Unge.

Et TS kan også være nyttig utover det individuelle nivå. Ledelsen på en skole kan for eksempel innhente data om mobbing for å få en oversikt over hvordan elevene opplever det sosiale klimaet. I tillegg må denne informasjonen brukes aktivt for å sikre at de setter inn riktige tiltak, og finne ut hvorvidt de tiltakene man setter inn, fungerer for å redusere mobbing på skolen.

HVORFOR SKAL VI BRUKE TILBAKEMELDINGSSYSTEMER?

TS er kvalitetssikring. Tilbakemeldinger gir mulighet til å forbedre den hjelpen som gis. Til tross for manglende empiri har flere og flere fagfolk som jobber med barn og unge, begynt å bruke TS. Vi antar at dette er en positiv utvikling, og tar til orde for at den hjelpen som tilbys barn og unge, vil kunne forbedres ved å innføre TS. La oss for eksempel si at ledelsen ved en klinikk sender terapeuter på et kurs der de lærer evidensbaserte prinsipper om hvordan de skal møte barn med angstproblematikk. Kan vi etter et slikt kurs vite at terapeutene har tatt i bruk de evidensbaserte prinsippene de har lært? Nei, det kan vi ikke vite. Tvert imot kan vi forvente at mange ikke vil ta i bruk de nye ferdighetene. I en studie fant forskerne at terapeuter vegret seg for å ta i bruk eksponering i angstbehandling, selv om de hadde positive holdninger til evidensbasert behandling (Scherr, Herbert, & Forman, 2015). I en annen studie pekte funnene i samme retning (Barnoski & Aos, 2004). Forskerne fant at evidensbaserte intervensjoner hadde god effekt dersom de ble gitt med kvalitetssikring, det vil si at intervensjonen ble gitt i henhold til instruksjonene. I motsatt tilfelle fant de at evidensbaserte intervensjoner kunne ha negativ effekt dersom de ble spredt til praksisfeltet uten kvalitetssikring. Hvis man ønsker at en intervensjon skal tas i bruk på en måte som gir gode resultater for brukerne, ser det ut til å være en dårlig strategi å sende fagfolk på kurs uten at man har et system i etterkant som sikrer at intervensjonen utføres i henhold til instruksjonene (Beidas & Kendall, 2010). Dette perspektivet bekrefte også gjennom arbeidet til Fixsen og kolleger (2009), som har vært toneangivende i å finne frem til faktorer – eller drivere – for suksessfull implementering. De hevder at å bruke et TS for å evaluere resultater er en essensiell faktor for å få til en vellykket implementering av en intervensjon eller et program.

Ved å innhente informasjon om terapeuters eller læreres arbeid kan man få innsikt i hvorvidt et tiltak eller program blir gitt i tråd med programskapernes anbefalinger (omtalt som «fidelity» på engelsk). Det er viktig å innhente slike data, da det er en sammenheng mellom metodeintegritet og effekten et program har hos brukerne (Breitenstein et al., 2010). Tradisjonell opplæring og veiledning uten sikring av behandlingsintegritet ser ikke ut til å være tilstrekkelig for å få til positive endringer.

I tillegg til data om metodeintegritet er det ofte ønskelig å måle om behandlingen/tiltaket en har gitt, har ført til endring. Er hensikten med tiltaket å redusere angst hos barn, må man inkludere sikre mål på angst. Til slutt må fagpersonen få en tilbakemelding basert på de innsamlede data, som kan brukes til å justere kursen eller endre strategier. Gjennom å anvende et TS kan fagpersoner undersøke om de oppnår ønsket fremgang med klienten, eller endre behandlingsstrategi dersom dette ikke er tilfellet.

Klientene får dermed anledning til å komme med objektive tilbakemeldinger til sin terapeut. Dette leder over til en annen grunn til å bruke et TS i arbeid med barn og unge.

Slike systemer er også viktige fordi de inkluderer brukerens stemme. Å bli hørt gir en opplevelse av å bli tatt på alvor, og er dermed motiverende. Et TS utviklet med dette for øye kalles 'Hva er viktig for deg?' (HEVD), og er nå under evaluering i primærhelsetjenesten. Formålet med HEVD er å gjøre det enklere for ungdommer å bli hørt i møte med helsepersonell. Ungdommene skal med egne ord definere mål eller temaer ut fra hva de mener de trenger. HEVD-verktøyet skreddersys til den enkelte ungdom, og gir dermed ungdommer en klar og tydelig stemme gjennom hele behandlingen. Ved å fokusere på det ungdommene klarer, åpner man opp for en reflekterende dialog mellom hjelper og ungdom, og bidrar til å ha oppmerksomheten på ungdommenes ressurser og mestringkapasitet. Ved at ungdommen selv definerer hva som skal måles, kan man prioritere spesifikke og viktige temaer i den enkeltes liv (for mer informasjon: <https://www.cristin.no/app/projects/show.jsf?id=472771>).

En tredje viktig grunn til å bruke TS er at det ser ut til å ha en positiv effekt på klienters bedring, og da særlig i voksentherapi. I en metaanalyse fant forskerne at klienter hadde positive effekter av OQ®-Analyst på behand-

lingsutfall. Dette gjaldt spesielt der det var risiko for at behandlingen skulle mislykkes (Shimokawa, Lambert, & Smart, 2010). Nylig ble det også avdekket positive effekter av OQ®-Analyst på psykisk helse (målt ved OQ-45) i en norsk randomisert kontrollert studie (Amble, Gude, Stubdal, Andersen, & Wampold, 2015). I en annen metaanalyse fant Knaup, Koesters, Schoefer, Becker og Puschner (2009) 12 studier som hadde undersøkt effekten av TS i psykoterapi for voksne. De fant en liten gjennomsnittlig positiv effekt av TS på psykisk helse. Forskerne konkluderte med at effekten av TS er lovende, men på grunn av få studier er det nødvendig med flere evalueringer av TS.

Vi har kun funnet én studie der effekten av et TS har blitt evaluert i kombinasjon med en behandling for barn og unge (Bickman, Kelley, Breda, de Andrade, & Riemer, 2011). I denne studien ble klinikere tilfeldig trukket til enten å motta ukentlige tilbakemeldinger eller kun hver 90. dag. Resultatene viste at ungdom i behandling hos en terapeut som fikk ukentlig tilbakemelding, hadde en raskere forbedring enn de som ikke fikk det. Dessuten viste det seg at jo mer klinikerne brukte TS, jo raskere forbedret klientene seg.

Det finnes også forskning som tyder på at TS gir positive effekter i skolen (Fallon, Collier-Meek, Maggin, Sanetti, & Johnson, 2015).

HVA SKAL TIL FOR Å TA I BRUK TS?

TS kan ha et stort potensial for å hjelpe barn, men effekten av TS avhenger antageligvis av noen forutsetninger. En av de viktigste forutsetningene er at det ikke er nok å bare gjennomføre målinger. Dataene som samles inn, må *brukes* som grunnlag for det videre endringsarbeidet, og må derfor raskt formidles tilbake til fagfolkene. I MATCH brukes TS-dataene i veiledningen av terapeutene, dette gjør at dataene brukes aktivt for å tilpasse tiltaket til den enkelte mottaker. Selv om MATCH gis til enkeltindivider, kan man anta at den samme tankegangen er gjeldende for skoler eller klasser.

En annen forutsetning er at TS må oppleves som nyttig for de involverte partene, det vil si både utøver (f.eks. terapeut) og mottaker (f.eks. ungdom). Vi vet at folk er travle; det vil kunne skape motstand hvis de blir utsatt for det de opplever som unødvendig rapporteringsarbeid. Derfor er det viktig at dataene er relevante, og at det tar kort tid å fylle ut skjemaene. I MATCH

Forvalter vi disse tiltakene og programmene på en effektiv måte? Beklageligvis er nok svaret nei

Flere studier har funnet at terapeuter ikke alltid oppdager at klienter er i en negativ utvikling i terapien

har man begrenset antallet spørsmål til seks om internaliserende og seks om eksternaliserende problemer, samt tre spørsmål som handler om hva barnet og foreldrene selv definerer som de tre største utfordringene. Ved å la foreldre og barn definere dette selv sikrer man at barnets og foreldrenes stemme blir hørt, og øker dermed brukermedvirkningen. I tillegg tar det ikke mer enn omtrent to minutter å fylle dette ut. Bickman (2008) har, som vi var inne på ovenfor, tatt til orde for at man skal samle inn data om metodeintegritet, slik at fagfolk kan bruke denne informasjonen til å se om man leverer tiltaket ut fra hensikten. Datainnsamlingene ser ut til å måtte skje med en viss hyppighet. I MATCH samler man inn data ukentlig. I andre sammenhenger, for eksempel i skolen, kan andre tidsintervaller (f.eks. månedlige) være aktuelle.

Et godt tilbakemeldingssystem må derfor kunne brukes hyppig og ikke ta for lang tid, det må oppleves som nyttig av fagpersonene, og ikke minst av brukerne. Hva eller hvilke komponenter som gjør TS virksomme, er noe usikkert (Douglas, Button, & Casey, 2016). Er det at tilbakemeldingene til fagpersonene blir brukt i veiledning? Er det at man samler inn utfallsdata eller data på metodeintegritet? Er det at TS øker brukermedvirkningen? Eller påvirker TS motivasjonen hos terapeuter og skoler til å fortsette med et program og dermed også påvirke et tiltaks varighet og bærekraft? Dette er enda et relativt nytt forskningsfelt, og det har ikke blitt gjennomført så mange eksperimenter for å teste TS eller deres komponenter ennå. Vi håper at fremtidig forskning vil prioritere slike innsatser.

FREMTIDIG INNSATS OG FORSKNING

Det er mye data som måles og samles inn, bare for å bli arkivert og ikke brukt. Det er essensielt at målinger har en praktisk nytteverdi. Gjennom å bruke et TS, om det er FIT, OQ, HEVD eller SWIS, skapes et felles språk og en felles forståelse av kvalitets- og forbedringsarbeid. Og det gir brukerne større innflytelse på den behandlingen eller det tilbudet de mottar. Som nevnt har altså Fixsen og kollegaer (2009) trukket frem bruk av datasystemer – eller TS – for å måle om intervensjonen blir brukt på en hensiktsmessig måte i organisasjoner. I en skoleintervensjon rettet mot å redusere mobbing, vil man kunne tenke seg at man samler inn data på nettopp mobbing, og samtidig samler inn informasjon om veilederne og/eller lærerne har gjennomført de komponentene som blir foreskrevet i skoleintervensjonen. Ved å samle inn denne informasjonen kan man sammenholde informasjonen om hva som har blitt gjort med omfanget av mobbing. Et slikt TS kan man teste i en randomisert studie: Skoler som har implementert en mobbeintervensjon (eller en hvilken som helst annen intervensjon), kan randomiseres til å få benytte et slikt datasystem eller til å fortsette som før. På den måten kan man undersøke om bruk av TS (gjennom å sikre god implementeringskvalitet) gir en reduksjon av mobbing. Som vi har sett tidligere, er det også mulig å teste bruk av TS i terapi. TS har til nå, på tross av få studier (Bickman et al., 2011), vist seg å øke effektene av behandling for barn og unge, og er noe man bør undersøke videre i fremtidige studier.

NÅ UT

Til tross for manglende evidensgrunnlag for effekten av TS har mange fagfolk som jobber med barn og unge i Norge, begynt å bruke TS. Implementeringen av TS har imidlertid vært nokså usystematisk, og har ikke blitt tilstrekkelig fulgt opp av forskning. Dette på tross av at sentrale fagfolk

som Fixsen, Blase, Naoom og Wallace (2009) og Bickman (2008) og tunge faglige instanser, både nasjonalt (Sosial- og helsedirektoratet, 2006) og internasjonalt (APA Presidential Task Force on Evidence Based Practice, 2006), har presisert behovet for ytterligere forskning på temaet. Det mangler gode effektstudier av bruk av TS med barn og unge, hvilket er avgjørende for å fremme utviklingen og øke kunnskapen om riktig og god bruk av tilbakemel-

dingssystemer. Dette bør derfor være et viktig felt for fremtidig forskning.

Vi støtter Ogden og Fixsen (2014) i at vi i mye større grad må sikre og forbedre allerede eksisterende tiltak – både i skole og i helsetjenestene. Ved å bygge videre på den kunnskapen vi har, unngår vi å måtte finne opp hjulet på nytt. Kunnskapen er der – nå gjelder det å sikre at den når ut best mulig til flest mulig sårbare barn og unge. TS kan bidra til dette. ✕

REFERANSER

- Amble, I., Gude, T., Stubdal, S., Andersen, B.J., & Wampold, B.E. (2015). The effect of implementing the Outcome Questionnaire-45.2 feedback system in Norway: A multisite randomized clinical trial in a naturalistic setting. *Psychotherapy Research, 25*(6), 669–677.
- APA Presidential Task Force on Evidence Based Practice. (2006). Evidence-based practice in psychology. *American Psychologist, 61*, 271–285.
- Barnoski, T., & Aos, S. (2004). Outcome evaluations of Washington State's research-based program for juvenile offenders. Washington State Institute for Public Policy.
- Beidas, R.S., & Kendall, P.C. (2010). Training Therapists in Evidence-Based Practice: A Critical Review of Studies From a Systems-Contextual Perspective. *Clin Psychol (New York), 17*(1), 1–30. doi: 10.1111/j.1468-2850.2009.01187.x
- Bickman, L. (2008). A measurement feedback system (MFS) is necessary to improve mental health outcomes. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 47*(10), 1114.
- Bickman, L., Kelley, S.D., Breda, C., de Andrade, A.R., & Riemer, M. (2011). Effects of routine feedback to clinicians on mental health outcomes of youths: results of a randomized trial. *Psychiatr Serv, 62*(12), 1423–1429. doi: 10.1176/appi.ps.002052011
- Breitenstein, S.M., Gross, D., Garvey, C.A., Hill, C., Fogg, L., & Resnick, B. (2010). Implementation fidelity in community-based interventions. *Res Nurs Health, 33*(2), 164–173. doi: 10.1002/nur.20373
- De Jong, K., Timman, R., Hakkaart-Van Roijen, L., Vermeulen, P., Kooiman, K., Passchier, J., & Busschbach, J.V. (2014). The effect of outcome monitoring feedback to clinicians and patients in short and long-term psychotherapy: A randomized controlled trial. *Psychotherapy Research, 24*(6), 629–639.
- Douglas, S., Button, S., & Casey, S.E. (2016). Implementing for sustainability: Promoting use of a Measurement Feedback System for innovation and quality improvement. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 43*(3), 286–291.
- Fallon, L.M., Collier-Meek, M.A., Maggin, D.M., Sanetti, L.M., & Johnson, A.H. (2015). Is performance feedback for educators an evidence-based practice? A systematic review and evaluation based on single-case research. *Exceptional Children, 81*(2), 227–246.
- Fixsen, D.L., Blase, K.A., Naoom, S.F., & Wallace, F. (2009). Core Implementation Components. *Research on social work practice, 19*(5), 531–540. doi: 10.1177/1049731509335549
- Hannan, C., Lambert, M.J., Harmon, C., Nielsen, S.L., Smart, D.W., Shimokawa, K., & Sutton, S.W. (2005). A lab test and algorithms for identifying clients at risk for treatment failure. *Journal of Clinical Psychology, 61*(2), 155–163.
- Hanssen-Bauer, K. & Kornør, H. (2014a). Psychometric properties of the Norwegian version of Child Outcome Rating Scale (CORS). PsykTestBarn, 1:1.
- Hanssen-Bauer, K. & Kornør, H. (2014b). Psychometric properties of the Norwegian version of Child Session Rating Scale (CSRS). PsykTestBarn, 2:3.
- Knaup, C., Koesters, M., Schoefer, D., Becker, T., & Puschner, B. (2009). Effect of feedback of treatment outcome in specialist mental healthcare: meta-analysis. *The British Journal of Psychiatry, 195*(1), 15–22.
- Ogden, T., & Fixsen, D. (2014). An overview of implementation Science. *Zeitschrift fur Psychologie, 222*(1), 4–11.
- Scherr, S.R., Herbert, J.D., & Forman, E.M. (2015). The role of therapist experiential avoidance in predicting therapist preference for exposure treatment for OCD. *Journal of Contextual Behavioral Science, 4*(1), 21–29.
- Shimokawa, K., Lambert, M.J., & Smart, D.W. (2010). Enhancing treatment outcome of patients at risk of treatment failure: meta-analytic and mega-analytic review of a psychotherapy quality assurance system. *Journal of consulting and clinical psychology, 78*(3), 298.
- Sosial- og helsedirektoratet (2006). Brukermedvirkning – psykisk helsefeltet. Mål, anbefalinger og tiltak i Opptappingsplanen for psykisk helse (Rundskriv IS-1315). Lokalisert på: <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/158/brukermedvirkningspsykisk%20helsefeltet-mal-anbefalinger-og-tiltak-i-opptappingsplanen-for-psykiskhelse-IS-1315.pdf>
- Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Palinkas, L.A., Schoenwald, S.K., Miranda, J., Bearman, S.K., ... Research Network on Youth Mental, H. (2012). Testing standard and modular designs for psychotherapy treating depression, anxiety, and conduct problems in youth: a randomized effectiveness trial. *Archives of general psychiatry, 69*(3), 274–282. doi: 10.1001/archgenpsychiatry.2011.147

Fra arkivet: 1995

«Sakkyndig» synspunkt på medaktørene i retten

Retten er en arena hvor en gir folk steiner for brød. En gir dem avgjørelser når de trenger forståelse. En gir dem medhold når de trenger motstand. En gir dem nedverdiggelse når de trenger oppreisning. Hvordan er det å leve med en Pyrrhos-seier? Hvordan er det å leve med et nederlag hvor du i tillegg har blitt avkledd og utstilt, mistet din verdighet og ditt nødvendige selvbedrag?

Hvordan fanger rettsforhandlinger opp de prosesser folk sliter med i livet sitt? Hjelpes de av advokater som villig oversetter sjelelig sårethet til juridiske formuleringer og henvisning til Rt. nr. 7/93? Har advokaten rådet sin klient først og tenkt på om saken bør bæres fram på tross av, gjerne helt til «the bitter end»?

Ofte sitter jeg i retten og misunner advokatene som kan breie seg i solide påstander og argumentasjon, med flott retorikk, som om det var *sant* det de sier! De kan si hva de vil, nesten hvordan de vil, uten å måtte tenke på helhet, uten å være berørt av de fine og såre nyansene som alle slike saker innebærer. De tenker ikke på at folk skal leve videre, med seg selv og med hverandre, og på en eller annen måte med barna sine.

Der sitter jeg med skålvakta mi og veier forholdene mot hverandre, frem og tilbake, og føler meg mer som en filigrans sylvsmed fra Setesdalen. Og så kommer dommeren på toppen av det hele og sier: «Må du bruke så mange ord, kan du ikke si det litt kortere? Mener du ja eller nei, det må da kunne gå an å svare på det!». Jeg har jobbet frem mitt materiale i en balansert og forsiktig prosess, hvor jeg har laget en nødvendig og ofte skjør arbeidsallianse som kun har sin berettigelse i en tillit til at jeg ser ting med nye øyne, utenfra. Mye av det som er meddelt meg er følsomt, sårt, beheftet med lojalitetsbånd mellom de involverte. Skulle jeg da i retten framføre mine triumferende innsikter på en prangende og entydig måte?

Advokaten som skal spørre ut, vil gå videre, ned i det som klart dreier seg om fortrolig materiale (selv om det klart ikke er taushetsbelagt juridisk sett). Han går videre og vil ha mer inngående dokumentasjon fra samtaler mellom den sakkyndige og barna. Han slipper å kjenne byrden av hvordan dette vil kunne farge samspillet mellom mor og barn senere, når mor har følt seg sviktet og forrådt av det barnet forsiktig å si noe om. Kanskje mister ungen en mor?

Advokaten vikler foreldre inn i sitt skjulte logiske mønster for å få dem i fella, slik at deres mangel på fortreffelighet kommer klart for dagen. Slik at det blir

vanskelig å ta vare på selvtilliten og stå oppreist hvis mor skulle få omsorgen tilbake. Og blir hun underkjent, hadde det likevel vært godt for mor å kunne komme ut av saken med noe selvrespekt i behold, også for barnas del. Det kan være bedre at mor går oppreist ut og legger det meste av skylda på barnevernet, enn at hun kryper ut og ikke orker å se noen i øynene. Advokaten som kanskje opplever å ha en litt tynn sak, kan jo styrke den ved å ringe til ordføreren for å si fra at sosialsjefen må avsettes. Eller komme med trusler til kurator hvis ikke saken trekkes. Kanskje han går løs på den sakkyndige og lurert på hva slags sosioøkonomisk bakgrunn han har; «kan du forstå denne type klienter, vet du hva det vil si å ha dårlig råd?». Eller han kan ytre ønsker om å nå et visst fly, og ikke være tilstede sammen med foreldrene under forhandlingene til slutt. Eller han kan ha glemt å innkalle klienten, en gang, kanskje to ganger. Hvor mye sånt kan skje uten at retten influeres av det på en slik måte at klienten urettmessig blir dårligere stillet? Hva med lojalitet advokater imellom som kan la sånt passere? Hva med dommere som trekker på skuldrene av det?

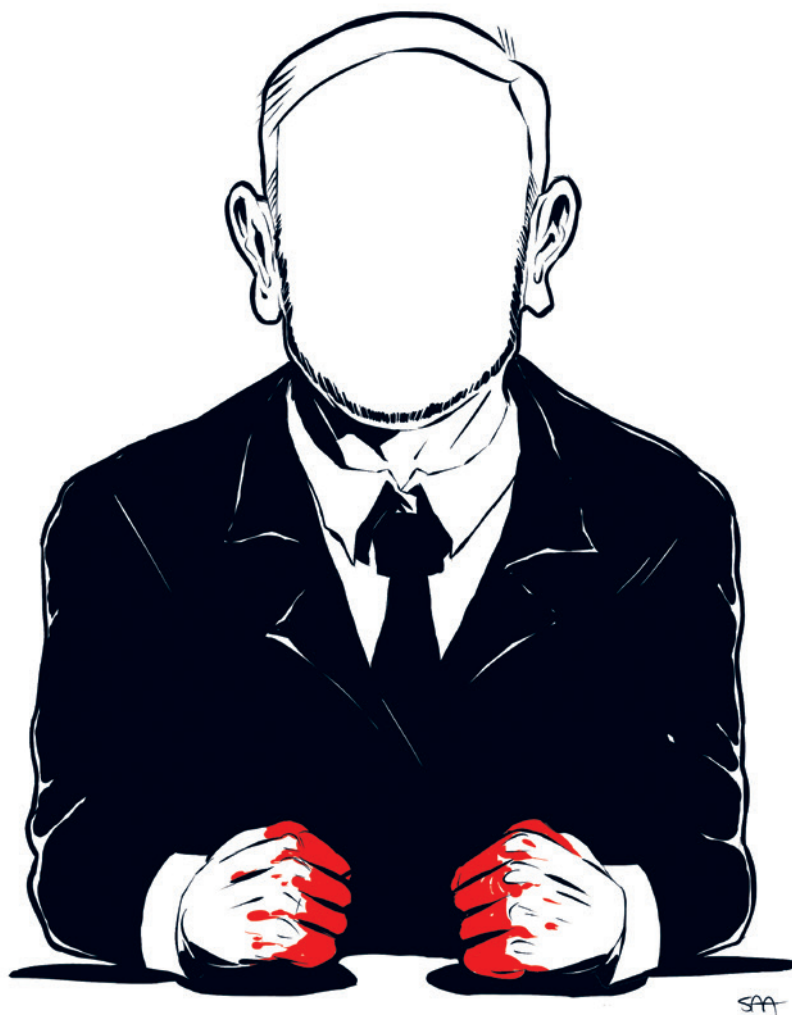
Og der står vi på gangen i pausene, fagfolkene, og snakker jovialt om jakt, om neste møte i Rotary, om for lave takster etc. Kan foreldre tenke: «hvor blir det av seriositeten i saken, snakker han med han, slik, kjenner de hverandre, og hvor blir det av meg oppi dette?». Jeg har sans for den dommeren som utenfor rettsalen er litt distansert og usynlig, for den sakkyndige som ikke i alle pausene tyr til trygg konversasjon med sosialkonsulenten, for advokatene som sparer den frodigste latteren til en annen anledning

Per-Helge Rygh på debattsidene i april 1995

Meninger

ILLUSTRASJON: SIMEN AUGUST ASKELAND

De vi ikke liker

Massedrapsmannen har fått nok en diagnose.

Debatt om fjerndiagnostisering side 122.

Send innlegg til meninger@psykologtidsskriftet.no. Frist er den 8. i hver måned.

DELTA I DEBATTEN

Spaltene er åpne for alle aktører i samfunnsdebatten. Vi ønsker debatt om aktuelle samfunnstemaer, om behandlingsmetoder, ideologi, fagetikk, utdanning, helsepolitikk og lønns- og fagpolitiske spørsmål. Her kan du starte viktige debatter eller svare på innlegg i tidligere utgaver.

Forfattere må opplyse om teksten er publisert tidligere andre steder.

KRONIKK

Debattinnlegg om en aktuell problemstilling eller et tema. Kronikken er ikke et svar på et annet innlegg. Lengde: 4000 eller 8000 tegn inkludert mellomrom.

DEBATTINNLEGG

Maks 3000 tegn inkludert mellomrom

REPLIKK/KORTINNLEGG

Maks 1500 tegn inkludert mellomrom.

Redaksjonen kan redigere og forkorte innsendte bidrag. Psykologtidsskriftet er ansvarlige for titler, ingress og mellomtitler. Alle bidrag kan publiseres på nett. Innlegg kan også bli publisert i andre medier. Psykologtidsskriftet inngår avtale med. Send inn i Word-format. Sett referanser i tråd med APA-stilen.

43464574512 00234590cvb @@''''''342

Lidia Thomson

Utvikling eller avvikling av mennesket?

Målet om kontroll over ikke bare livet, men også døden, reiser biologiske, psykologiske, medisinske og eksistensielle spørsmål.

TRANSHUMANISME SOM BEGREP er ikke entydig selv om det innebærer en eller annen form for overskridelse av våre naturgitte forutsetninger. Hva som er «naturgitt» i denne sammenheng, er langt fra opplagt, siden stadige overskridelser av gårsdagens løsninger er en grunnleggende del av den menneskelige natur. Begrepet kan forsøksvis deles i to, der den «forsiktige» varianten, i tråd med Julian Huxleys formulering om at «Mennesket forblir menneske, men ved å overgå seg selv oppdager det nye muligheter rundt og sin egen menneskelige natur»¹, for lengst er innfridd.

Mennesket har lenge sprengt, og fortsetter å sprengte, rammene for «den menneskelige natur» i snever forstand. Dersom vi med naturgitt mener bare vårt genetisk betingede fenotypiske produkt, så vil enhver kulturell forbedring av vårt biologiske utgangspunkt være

transhumant. Vi har endret våre livsbetingelser fundamentalt gjennom det Rickard Dawkins kalte «The extended phenotype».² Mens *fenotypen* biologisk representerer individet som det somatiske og psykiske «produktet» av genene, så kan den *utvidede fenotypen* sies å omfatte alle ytre modifikasjoner av våre livsbetingelser, fra våpen, redskapsbruk og landbruk til infrastruktur og moderne medisin. Disse er jo også, dypest sett, konstituert av våre gener, om enn ofte indirekte. Selv om det er en utvikling som begynte før vi ble *homo sapiens* (f.eks. gjennom enkel redskapsbruk), er det først i løpet av de siste to-tre generasjoner at det fundamentalt har endret premissene for menneskelig eksistens. Den mest åpenbare konsekvensen er at vi har lengre, mindre slitsomme og dels friskere liv.

Så har vi også gjennom kulturelle normer, rettsregler og «memer» endret de sosiale aspek-

TEKST

Dag O. Hessen, professor i biologi, Institutt for biovitenskap, UiO

TRANSHUMANISME

1. Huxley, J. (1957). *Transhumanism. I New Bottles for New Wine*. Chatto & Windus, London.

2. Dawkins, R. (1983). *The extended phenotype: The gene as the unit of selection*. Freeman.

tene ved menneskelivet. Gjennom opplysning, sosiale normer og et fokus på rettigheter har i alle fall de vestlige, sekulære samfunn blitt både mer humane og humanistiske.³ Vi har også bygget avanserte samfunnsstrukturer som langt overstiger vår opprinnelige, mentale kapasitet for direkte relasjoner (jf. Dunbars antall⁴), slik Yuaval Harari beskriver i *Sapiens*⁵, og på toppen av dette kommer digitale nettverk og en digital transformasjon av samfunnet som danner grunnlag for en informasjonsflyt og gruppeintelligens⁶ som akselererer samfunnets potensielle kunnskapsnivå. Med bakgrunn i alle disse tekniske, medisinske og samfunnsmessige endringene lever vi, i alle fall vi i den privilegerte del av verden, allerede i et transhumanistisk samfunn.

MEST MULIG LYKKE SOM MÅL

En sentral motivasjon for transhumanisme er å utvide vår kognitive kapasitet, men også på dette området finnes allerede en slik mild transhumanisme i form av medikamentering som enten øker yteevnen, eller som potensielt kan gjøre oss bedre, for eksempel ved «lykkepiller», eller tilskudd av «positive» signalstoffer som vasopressin, oxytocin eller dopamin. Dersom dette øker befolkningens totale følelse av lykke, hengivenhet, trofasthet og empati, og med marginale bivirkninger, er det med basis i et utilitaristisk motiv om «mest mulig lykke for flest mulig» vanskelig å finne prinsipielle motargumenter. Bortsett fra det noe forslitte, og ofte teologisk begrunnede at vi ikke skal tukle med naturen – hvilket vi jo har gjort siden sivilisasjonenes barndom. På den annen side har midler som skal fremme kognitive ferdigheter, de samme problemer ved seg som all prestasjonsfremmende doping, de er juks i forhold til de som ikke tar dem. Mot dette kan innvendes at all konkurranse er urettferdig i utgangspunktet, siden vi er født med forskjellige forutsetninger på så mange områder, noe som ofte forsterkes kulturelt, og sånn sett er doping bare en annen form for urettferdighet. Det er allikevel en argumentasjon som innebærer en

slippery slope, fordi vi tross alt aksepterer de naturgitte forskjellene i større grad enn de som reflekterer økonomisk utgangspunkt eller svak sans for rettferdighet. Det finnes grader av urettferdighet, og den naturgitte oppleves av de fleste som rettferdig fordi det nå en gang har vært lite man kunne gjøre med den – før nå.

OMPROGRAMMERINGEN AV MENNESKET

Som en konsekvens av de raskt økende mulighetene på teknologiens, medisinske og ikke minst bioteknologiens områder har mulighetene til å utforme en ny og ganske annerledes radikal forståelse av transhumanisme dukket opp. Og med muligheten kom ønsket om å realisere det, selv om drømmen om usårlighet og udødelighet trolig er like gammel som den menneskelige selvbevissthet.

Det som i dag vanligvis omfattes av begrepet transhumanisme, er en vesentlig mer radikal forståelse enn den jeg beskrev ovenfor. Den springer ut av Max Mores progressive syn på den transhumanistiske filosofiens mandat, som «... søker å fortsette og akselerere utvikling av intelligent liv utover de nåværende menneskelige livsformer og begrensninger ved hjelp av vitenskap og teknologi ...».⁷ Teknologikoplinger er viktig i denne sammenheng, både i form av mekanisk teknologi, prosessorteknologi (kunstig intelligens) og bioteknologi. More er eksplisitt på at det nåværende menneskelige ikke kan oppfattes som en naturlig begrensning for videre menneskelig eksistens:

Transhumanists regard human nature not as an end in itself, not as perfect, and not as having any claim on our allegiance. Rather, it is just one point along an evolutionary pathway and we can learn to reshape our own nature in ways we deem desirable and valuable. By thoughtfully, carefully, and yet boldly applying technology to ourselves, we can become something no longer accurately described as human – we can become posthuman.⁸

-
3. Pinker, S. (2011). The better angels of our nature. Why violence has declined. Viking.
 4. Dunbar, R.I.M. (1992). Neocortex size as a constraint on group size in primates. *Journal of Human Evolution* 22: 469–493.
 5. Harari, Y.N. (2014). *Sapiens. A brief history of humankind*. Harper.
 6. Krause, J. et al. (2010). Swarm intelligence in animals and humans. *Trends in Ecology and Evolution* 25: 28–34.

-
7. More, M. (1990). Transhumanism: Toward a Futurist Philosophy. *Extropy* 6: 6–12.
 8. More, M. (2013). The Philosophy of Transhumanism. I: *The Transhumanist Reader: Classical and Contemporary Essays on the Science, Technology, and Philosophy of the Human Future*, First Edition. Edited by Max More and Natasha Vita-More. Wiley & Sons, Inc.

At More her kobler transhumanisme til *posthumanisme*, er verdt å merke seg. Denne radikale eller progressive transhumanismen vil føre til en mer dramatisk intervensjon, som innebærer forbedringer av både fysiske og kognitive egenskaper.

Her går også et skille mellom endringer som angår individer i dets livsløp, og endringer i kjønns-celler, som er arvbare og dermed permanente. På det individuelle nivå er det for mange transhumanister også i siste instans et mål å oppheve døden. More går også videre enn dette, han ser i tillegg det transhumane eller posthumane prosjekt som en visjon om å erobre vårt livsrom, bokstavelig talt ved å kolonisere nye planeter, eller – kanskje mer realistisk – å utvide vår virtuelle virkelighet. Den ekstreme posthumanismen synes ikke fremmed for å dekonstruere mennesket helt bokstavelig, slik at utviklingen av mennesket glir sømløst over i avviklingen av det.

Transhumanismens ultimate begrunnelse er altså utilitaristisk. Både gjennom reparasjonsperspektivet (fjerne dysfunksjon og lidelse) og forbedringsperspektivet skal menneskets liv og framtid bli lysere og lettere. Transhumanismen blir med det middelet til å oppfylle den gamle drømmen om seier over livet og døden. Det er også primært et filosofisk mer enn et biologisk/medisinsk begrunnet mål.

Livet er en kamp mot entropi og termodynamikk, en kamp vi er dømt til å tape. Evolusjonens essens (altså ikke mål) er ikke å preservere individet, men å maksimere videreføring av gunstige genutgaver. Derfor har det ikke vært noen sterk seleksjon for å bevare individet etter reproduktiv alder. Våre forsvarsmekanismer mot tidens tann blir dårligere med alderen, mutasjoner og oksidantskader på cellenivå er uunngåelige konsekvenser av livet. Sånn sett er vårt lange livsløp et paradoks, men siden oppgående besteforeldre trolig har vært gunstige for barnebarna, så er det en biologisk logikk i et langt liv. Dette er i seg selv ikke noe argument mot en transhumanistisk målsetting om å gjøre livet lengre, forutsatt at det også blir bedre. Det vil bare være en fortsettelse av en trend vi lenge har vært inne i. I løpet av noen få hundreår er livslengden doblet, og friske gamle er stadig vanligere. Hovedargumentet for radikal livsforlengelse er at vi selv skal velge når vi vil «tre ut av livet». Det vil si, for de få som eventuelt skulle få denne muligheten, vil det være et valg. For det store flertall ikke. Dessuten, det er ingen mangel på gamle her i verden, vi har ikke behov for en skjevare alderspyramide.

BEGRENSET HOLDBARHET

Biologisk synes vi programmert til en maksimal livslengde på 110–120 år.⁹ En del av denne begrensningen ligger i *telomerene*, kromosomenes endestykker, som har en slags beskyttelsesfunksjon. Disse forkortes for hver celledeling, som en slags cellulær døds klokke. Det er kanskje mulig å bruke stamcellenes eller kjønns-cellenes egenskaper til å forlenge disse telomerene, men det er allikevel i dag urealistisk å se for seg at man skal lykkes med en genetisk omprogrammering som dramatisk forlenger denne grensen. Og skulle vi ta ideen om udødelighet ved nedfrysing på alvor (selv om det er ønsketenkning), så bør jo alle ha lik rett til udødelighet. Kan det være et mål for en overfylt planet? Nedfrysing er først og fremst en kvasi-rasjonell parallell til det metafysiske ønsket om et liv etter døden.

Om vi nå forholder oss til de mer realistiske transhumanistiske visjonene, så finnes noen åpenbare biologiske innvendinger som kanskje er

.....

9. Dong, X. et al. (2016). Evidence for a limit to human lifespan. *Nature* 538: 257–259

Den ekstreme posthumanismen synes ikke fremmed for å dekonstruere mennesket helt bokstavelig, slik at utviklingen av mennesket glir sømløst over i avviklingen av det

Vil antropocen, menneskets tidsalder, paradoksalt nok også markere avviklingen av mennesket slik vi kjenner det?

mer av teknisk enn prinsipiell karakter. Man kan selvsagt alltid hevde at disse teknikalitetene kan overvinnes bare man setter inn nok forskningsinnsats. Kanskje de kan det, men i en verden med begrensede ressurser er det også et spørsmål om hva slags forskning som er viktig å prioritere. Satt på spissen kan det hevdes at det er viktigere i dag å redde planeten enn å forlenge levealderen vår i en overfylt verden.

Men om de tekniske, biologiske og medisinske begrensningene faktisk lar seg overvinne, står likevel de filosofiske og prinsipielle igjen. Igjen, om man har et rent utilitaristisk utgangspunkt, og forutsetter at dette vil føre til et bedre liv for de fleste på kloden, kanskje også et mer empatisk og bærekraftig samfunn, og ikke anser en slik målsetting som helt utopisk – vel så for all del. Det handler om hvor radikale endringer man ser for seg.

Det som mer enn noe har gitt tro på en transhumanisme gjennom bioteknologi, er CRISPR-verktøyet. Akronymet står for *Clustered regularly interspaced short palindromic repeats*, som neppe i seg selv virker klar-gjørende. Kort fortalt er dette områder av DNA som bakterier bruker til å gjenkjenne virusenes gensekvenser når disse forsøkes koblet på bakteriens DNA. Dette bruker bakteriene til å klippe opp virusens DNA samt å ta vare på fragmenter som en slags hukommelse til senere angrep. Uten å gå mer i detaljer er poenget at vi kan etterape de bakterielle mekanismene til å foreta en helt presis utklipping (og inn-liming) av genfragmenter. De terapeutiske mulighetene er formidable, og i 2015 rapporterte kinesiske forskere at de hadde brukt genetisk modifikasjon av humane embryoer for å reparere en gendefekt som gir opphav til blodsykdommen β -talassemi. Forsøkene ble møtt med massiv kritikk (tidsskriftene *Nature* og *Science* refuserte det med etisk begrunnelse), og det var heller ikke spesielt biologisk vellykket. To år senere trykket imidlertid *Nature* en artikkel av amerikanske forskere som viste at CRISPR i humane embryoer kunne brukes til å reparere en gendefekt som forårsaket hypertrofisk kardiomyopati.

GENREDIGERING

CRISPR i transhumanismens tjeneste blir imidlertid først virkelig relevant når man genredigerer kjønnceller eller stamceller slik at slektslinjen til den det gjelder, blir permanent endret. Da har man virkelig innført en ny dreining i den gamle kontroversen om eugenikk, som i tidligere tider dreide seg om gammeldags seleksjon kombinert med sterilisering av bærere med «uønskede arveanlegg». Så langt er heller ikke dette en type anvendelse av denne teknologien som er rett rundt hjørnet, med mindre vi snakker om reparasjon av oversiktlige, genetiske defekter (noe det ikke er noen god grunn til å være imot). Årsakene til at heller ikke CRISPR vil oppfylle visjonen om et skreddersydd menneske, er dels at metoden ikke er presis nok, dels at gener ofte påvirker mange ulike fenotypiske trekk (pleiotropi), og dels at de samvirker i komplekse nettverk som igjen er underlagt grader av epigenetisk påvirkning, altså miljømessig regulering av genaktivitet. For å ta et enkelt karaktertrekk som høyde, som er sterkt arvbart, har man så langt, tross screening av hundrevis av genvarianter som er vist å kunne virke inn på høyde, ikke kunnet forklare mer enn ca. 10 % av høydevariasjon, til tross for at den i all hovedsak er genetisk regulert.¹⁰ På toppen av dette kommer komplekse epigenetiske faktorer

.....
10. Lango Allen, H. et al. (2010). Hundreds of variants clustered in genomic loci and biological pathways affect human height. *Nature* 467: 832–838.

som man i dag bare aner konturene av, samt former for samspill med vårt indre mikrobiologiske mangfold, som påvirker oss både somatisk og psykisk.

PÅ VEI MOT NOE - MEN HVA?

Det er et menneskelig prosjekt å alltid ville videre – stagnasjon gir ikke mening for oss. Sånn sett er jeg ikke avvisende til alle transhumanistiske visjoner. Men om vi ser forbi de biologiske/medisinske innvendningene, er det også et spørsmål hvem som eventuelt vil få nytte godt av denne teknologien. Det er fullt mulig å tenke seg at dette blir et kommersielt drevet tilbud til de som allerede er på solsidene, en slags ny variant av plastisk kirurgi. I aller verste fall kan det tenkes at dette vil gå på bekostning av langt mer grunnleggende og nødvendige helsetjenester, og at det i ytterste instans skaper en helt ny form for medisinsk privilegert, forbedret elite, slik Yuval Harari ser for seg i sin noe dystopiske bok *Homo Deus*.¹¹ Seier over døden er en utopi, selv med en omprogrammering av kroppens somatiske celler til stamcellemodus eller ulike nivåer av menneske-maskin-sammensmeltinger. At *menneskeheten* skal ha en fortsatt eksistens, med tilfredsstillende livsbetingelser i uoverskuelig framtid, er derimot verdt å kjempe for.

Den andre debatten, den om seier over livets besværligheter, har mer for seg. Følelser og livskvalitet er langt på vei et spørsmål om hormoner og nevrotransmittorer, og med en ekstrem-utilitaristisk logikk kunne man tenke seg at brutto nasjonalt velvære ville øke kraftig hos en befolkning satt på serotonin, dopamin og oxytocin. Selv om hedonisme høres ut som et skjellsord for oss med ett bein i vestlandsk nøysomhet og det andre i den moderne anti-materialistkulturen, så er mental hedonisme lettere å forsvare. Men også lykke og velvære er relativt. Må man ikke oppleve det negative for å verdsette det positive?

Vil antropocen, menneskets tidsalder, paradoksalt nok også markere avviklingen av mennesket slik vi kjenner det? Vil kunstig intelligens overta? Vel, til matematiske beregninger har maskinene for lengst overtatt, og i økende grad overtar de også for logiske vurderinger (som f.eks. investorstrategier, medisinske diag-

noser, og delvis også jusen), men nettopp følelsene, bevissthetens samspill mellom milliarder av synapser, signalsubstansenes orkestrering av motiv og atferd samt samspillet med det kroppslige tilsier at maskinene aldri blir mennesker og mennesker aldri maskiner.

Her til lands har transhumanisme vært et felt som primært har engasjert (enkelte) filosofer, og i liten grad biologer, medisinere, teknologer – eller psykologer. Mange av spørsmålene som transhumanismen reiser, er av psykologisk karakter. Den norske filosofen Ole Martin Moen er transhumanismens fanebærer i Norge, og hans ultimate ønske er å avskaffe, i alle fall redusere, verdens lidelse og smerte.¹² Det er et høyverdig mål, men er ikke evig lykke en utopi? Må ikke det positive alltid kontrasteres av det negative? Hvor realistisk er det å dope personer på positive nevrotransmittorer? Hvor mye kan et menneske endres før det får en identitetskrise også artsmessig? Og det virkelig spennende spørsmålet: Ser man for seg en æra med en helt egen robotintelligens og robotpsykologi etter hvert som kunstig intelligens utvikles videre? Her skjer utviklingen i høyt tempo, og vi har som kjent fått den første robot som er tilkjent menneskerettigheter. Kanskje mest som en gimmick, men det viser hvor raskt avstanden mellom science fiction og science krymper.

Transhumanismen har få begrensninger når det gjelder bruk av teknologi, men for transhumanistene er teknologien til for å forbedre de menneskelige kår, ikke for å erstatte oss. Som More sier: «All transhumanists to date would likely also have no disagreement with the principles of intelligent technology, self-direction, or rational thinking. Intelligent Technology means designing and managing technologies not as ends in themselves but as effective means for improving life.» Altså teknologi som middel, ikke som mål.

Dekonstruksjonen eller avviklingen av mennesket, eventuelt at vi erstattes av roboter, er ikke bare transhumanisme eller posthumanisme, det er antihumanisme. Det vil for alltid være et grunnleggende, menneskelig prosjekt å *ville videre* gjennom nye erkjennelser og nye teknologier, men vi risikerer også å skyte oss selv i foten både gjennom miljø-ødeleggelse og ved å avvikle heller enn å utvikle oss selv. ❖

11. Harari, Y. 2017. *Homo Deus. A brief history of Tomorrow*. HarperCollins.

12. Intervju i Morgenbladet 14. juni 2013.

Naken greve jager sakkyndige med øks¹

Jeg er usikker på om Psykologtidsskriftets dekning av sakkyndighetsfeltet bidrar til at samfunnet får et riktig bilde av hvordan dette arbeidet foregår.

ANNIKA MELINDER,
professor ved
Psykologisk institutt,
Universitetet i Oslo

SAKKYNDIGHET

TIDSSKRIFTET HAR det siste året publisert saker som omhandler hvordan sakkyndige psykologer på ulike måter har bidratt i rettslige sammenhenger. Som leder av Fagutvalget for rettspsykologi og sakkyndighet (FURS) mener jeg det er viktig og prisverdig å problematisere sakkyndiges roller og kompetanse. Samtidig har jeg også en del innvendinger mot måten dette blir gjort på. Jeg frykter at effekten av tidsskriftets retorikk kan resultere i at færre psykologer ønsker å påta seg slike viktige oppdrag. FURS ønsker det motsatte. Det er tre områder i Psykologtidsskriftets dekning jeg vil kommentere.

FAGETIKK BRYTES

La meg ta et eksempel fra egen virksomhet. I novembernummeret ble saken «Helsefagarbeideren» salgbart og enkelt beskrevet: Mannen var anklaget for seksuelle overgrep mot sin datter. Etterforskningen var slett. Av særlig relevans i sammenhengen var de tilrettelagte avhørene av jenta som ble vurdert av undertegnede. Mannen ble frifunnet i Borgarting lagrett.

Hverken den sakkyndige eller erklæringen ble gjenstand for kritikk eller nedverdiggende kommentarer i tidsskriftet, slik andre saker har blitt. Problemet var derimot at erklæringen i det hele tatt ble gjort tilgjengelig for journalisten, og at man valgte å gjengi avsnitt fra et konfidensielt dokument. Sjefredaktøren hevdet i telefonsamtale med undertegnede at alle journalistiske plakater var fulgt. Det undres jeg

over. Hvor fikk de erklæringen fra? Den ble jo avskåret som bevis og aldri lagt frem.

Sakkyndighetserklæringer er skrevet for et bestemt formål. Når tidsskriftet publiserer direkte fra erklæringen, trækker man på etiske standarder, vår integritet og konfidensialitet som vi ikke kan kompromisere på. Det griper dypt inn i vår relasjon til klienter og oppdragsgivere, og kan skade vår tillit hos de som på ulike nivåer trenger å bruke oss. Slik kan vi ikke ha det.

RIKTIGE RAMMER FOR DEBATTEN

Prestesaken satte fokus på sakkyndiges selvstendighet og kompetanse. På den positive siden var dette et temanummer, og flere ulike perspektiver på rettspsykologiske temaer ble løftet frem: intervju med avhørsspesialist Asbjørn Rachlew og rettspsykiater Randi Rosenqvist som hadde behandlet saken i Den rettsmedisinske kommisjon. Reportasjen vedrørende selve saken var omfattende, med en enkel historie: Presten var offer for fagpersoners uselvstendige utredningsarbeid og bekräftelsesfellen som oppstår når ikke *ulike* antagelser om et fenomen systematisk prøves ut.

I etterpåklokskapens navn kan vi se at kritikken av den sakkyndige ble for ensidig og perspektivet for ensrettet. Å henge ut enkelte sakkyndige er tvilsom retorikk. Resultatet ble heller ingen videre debatt i Psykologtidsskriftet, antagelig fordi retorikken ble for hard og ga for lite rom for refleksjon fordi en kunne frykte risiko for ytterligere polarisering.

INNSYN I SAKKYNDIGES ARBEID

Sakkyndige psykologer har i mange år bidratt til å belyse sårbare individers behov og ivaretagelse

1. En forsiktig reformulering av Tramteatrets kritikk av den tabloide presse.

av deres integritet. Vitnepsykologisk kunnskap har bidratt til at metoder som avstedkommer store forsømmelser og feil, nå i større grad blir lukket bort. I rollen som sakkyndig møter vi samfunnet på en radikalt annen måte enn hva vi gjør i terapirommet. Sakkyndige ser, lukter og føler kaoset hjemme hos klienter, men de skal også svare for sine konklusjoner ansikt til ansikt overfor ulike representanter i samfunnet. Sakkyndige er helt avhengige av at de har respekt for sitt virke og for sin profesjonalitet i disse møtene. Det er klart at det er områder som kan forbedres, og det er ekstra viktig all den tid sakkyndige gis innflytelse og påvirkningsmakt i saker som berører enkeltmenneskers liv så sterkt.

Psykologer har i de senere år deltatt i det offentlige rom ved å vise frem sine metoder og måter å arbeide på, for eksempel i programmet «Jeg mot meg». I Psykologtidsskriftets dekning av sakkyndighetsfeltet er jeg imidlertid usikker på om man bidrar til at samfunnet får et riktig bilde av hvordan arbeidet foregår.

FORBEDRINGER AV SAKKYNDIGHETSPRAKSIS

Psykologer er kvalifisert til sakkyndighetsarbeid, men må tilføres spesifikk kunnskap med forankring i forskning og evidens. Vi må imidlertid også huske på at som sakkyndige er vi først og fremst hjelpere for retten.

Fagutvalget for rettspsykologi og sakkyndighet jobber for å lette tilgangen på sakkyndighetsarbeid. Utvalget er opptatt av at det skal oppleves trygt å påta seg sakkyndighetsoppdrag, for eksempel ved at det oftere brukes to sakkyndige, eller at veiledning tas inn som en del av oppdraget. Kollegaer som vil jobbe med sakkyndighetsarbeid, kan følge kurs som Psykologforeningen, Barne og likestillingsdepartemenet og Den rettsmedisinske kommisjon avholder jevnlig. Arbeidet som sakkyndig utfordrer vår psykologrolle følelsesmessig og intellektuelt, og muliggjør god faglig innflytelse på beslutninger for de mest sårbare individene i vårt samfunn. Det er disse aspektene av sakkyndighetsfeltet vi også bør løfte frem. La diskusjonen om forbedringer knyttes opp til saklige temaer som valg av metode i sakkyndighetsarbeidet, kritisk tenkning og selvstendighet, forståelse av begrepsbruk og de krav til oversettelse sakkyndige eksplisitt må gjøre for sin oppdragsgiver. Vi trenger en kontinuerlig bevissthet om vår profesjonsetikk og rolle i samfunnet. ✕

Debattert

Sykehustalen

Løfte I den neste nasjonale helseplan er det fagområdet psykisk helse som skal løftes frem.

Bent Høie i sin sykehustale, 16. januar

Neste runde Alle helseministre har villet prioritere rus og psykiatri. Høie tar det etter å ha gått løs på andre utfordringer.

Per Helge Måseide på Twitter 16. januar

Oppstandelse Det er innført innsatsstyrt finansiering i psykisk helsevern, som gjør at helseforetakene taper penger. Fagmiljøet er i oppstandelse. Ingenting av dette blir kommentert i talen.

Kjersti Toppe til Dagens medisin 16. januar

Bedre - Psykisk syke må få bedre og mer forutsigbar behandling enn i dag ved norske sykehus.

Bent Høie til P4 16. januar

Viktig og bra Mye viktig og bra om psykisk helse fra @BentHHoyre i #sykehustalen: - Den største utfordringen innen PH; vi greier ikke levere gode og likeverdige tjenester - For lite systematikk i utredning, behandling og oppfølging - Kunnskap om PH for dårlig.

Joar Øveraas Halvorsen på Twitter 16. januar

Velkommen pakke Først og fremst innebærer pakkeforløpene en sterkere pasientorientering. (...) Potensielt kan det bidra til bedre og mer effektiv behandling også for pasienter med psykisk uhelse og ruslidelser.

Aftenposten på lederplass 17. januar

Oppsøkende Helse- og omsorgsministeren ønsker også at det skal tas i bruk oppsøkende behandlingsteam for å nå de dårligste pasientene. - Vi har gode erfaringer med for eksempel ACT-team.

Bent Høie til Haugesund Avis 17. januar

Fjerndiagnostikkens kunst

Er det greit for psykologer å sette diagnostiske merkelapper på folk vi ikke liker, uten engang å ha møtt dem? Dette er tvilsom praksis ut ifra et fagetisk ståsted. Problemet synes å være at mangel på etiske refleksjoner i psykologstanden gjør at fjerndiagnostisering fortsatt forekommer.

PÅL GRØNDAHL
og KNUT DALEN

FJERN-
DIAGNOSTISERING

FJERNDIAGNOSTIKKENS tvilsomme kunst praktiseres fortsatt. Det til tross for at både psykiatere og psykologer som gruppe er forsiktige med å sette diagnoser på mennesker man ikke har møtt personlig. Men med ujevne mellomrom blir noen grepet av fristelsen. Til tross for at de ikke har truffet vedkommende, gir de likevel personkarakteristikker og diagnostiske vurderinger. Men er det greit? Er det slik at vi våger å gi slike vurderinger om mennesker vi ikke liker, mens vi er uhyre varsomme med hvordan vi omtaler populære personer eller grupper?

Det er ikke så altfor mange yrkesgrupper som er vist den tillit at de i kraft av sin autorisasjon kan sette diagnoser på andre mennesker. Derfor bør slik diagnostisering først skje etter nøye overveielser og inngående personlige undersøkelser av vedkommende det gjelder. Dessverre bryr ikke alle seg om slikt.

I julinummeret av Psykologtidsskriftet dukket det opp et intervju med professor emeritus Sverre Torgersen under tittelen «Å nyte andres smerte». Bakgrunnen for intervjuet var den mye omtalte Prestesaken Psykologtidsskriftet har hatt som føljetong i mange utgaver i 2017. Mer spesifikt handlet intervjuet om personlighetsforstyrrelser, og Torgersen beskrev da «sadistisk personlighetsforstyrrelse» i detalj. Det gjorde han til tross for at den omtalte diagnosen ikke er i bruk verken i DSM-IV eller V eller i ICD-10. Det

hindret ham ikke i å uttale følgende: «Anders Behring Breivik er et eksempel på en som passer svært godt i denne diagnosekategorien.»

HAR VI IKKE LÆRT NOE?

Nå hadde vi en naiv tro på at 22. juli-saken var blitt en tydelig påminner om hvor tvilsom fjerndiagnostikkens edle kunst er. For i den nevnte saken haglet det med diagnoser fra fjern og nær. For å sitere aktor i saken Inga Bejer Engh:

Under 22. juli-saken var det daglig eksempler på psykologer og psykiatere fra inn- og utland som gjorde det de kunne for å undergrave sin egen profesjons faglige autoritet. Da tenker jeg ikke på de fire rettsoppnevnte sakkyndige, som etter sitt beste faglige skjønn ga retten sine faglige råd, men alle de som sto i kø for å fortelle hva som feilte tiltalte uten selv å ha vekslet et ord med ham. Enkelte hevdet å ha sittet i retten og observert tiltalte, og at de derfor kunne gi kvalifiserte råd om tiltaltes diagnoser og tilregnelighet. Tidligere statsadvokat Svein Holden og undertegnede kom ut av telling på antall foreslåtte diagnoser, men merket oss at det siste som ble foreslått var syfilis ... (Bejer Engh, 2015) s. 379.

Nå har altså massedrapsmannen fått nok en diagnose: sadistisk personlighetsforstyrrelse.

FJERN-DIAGNOSTISERT Det ser ut til at det er greit å sette diagnoser på visse typer mennesker, som for eksempel upopulære presidenter, skriver Pål Grøndahl og Knut Dalen. Foto: Gage Skidmore / Wikimedia Commons

Lærte vi ikke noe av den kritikken som kom mot denne iveren til å fjerndiagnostisere?

Psykologer og psykiatere er avhengig av tillit for å bli hørt. Tillit oppnås som regel når man forvalter sitt fag på en ydmyk, respektfull og riktig måte i henhold til god fagetikk. Norsk psykologforening har definert prinsipper for sin egen fagetikk siden 1959. Disse har blitt revidert og oppdatert med ujevne mellomrom. I 1998 vedtok Landsmøtet i Norsk psykologforening Etiske Prinsipper for Nordiske Psykologer (EPNP), som var et resultat av et samarbeid mellom de nordiske psykologforeningene. Slår EPNP ned på fjerndiagnostiseringens kunst?

Etiske utfordringer ved fjerndiagnostisering er ikke samlet i ett enkelt punkt i EPNP, men berører flere av hovedprinsippene: respekt for klientens rettigheter og verdighet, kompetanse, ansvar og integritet. De etiske prinsippene skal være et kvalitetssikrende bakteppe for all faglig virksomhet som psykologer gir seg i kast med. Det gjelder også om vi begir oss inn på fjerndiagnostiseringens edle kunst. Under hovedprinsippet respekt står det blant annet:

Psykologen viser respekt for individets grunnleggende rettigheter, verdighet og integritet, og tilstreber å unngå at hans/hennes kunnskap anvendes på en måte som krenker, utnytter eller undertrykker individer.

Hvordan er dette ivaretatt i fjerndiagnostikken av Behring Breivik i julinummeret av Psykologtidsskriftet? Er uttalelsen om Breiviks diagnose egnet til å krenke ham i det offentlige rom? Bruker vi vår kunnskap og autoritet til å holde den andre personen nede?

Et annet sentralt spørsmål under det samme hovedprinsippet gjelder samtykke:

«Psykologen sørger for å ivareta maksimal autonomi og selvbestemmelse for klienten, inkludert retten til å gå inn i og til å avslutte den profesjonelle relasjonen.»

Muligheten til å gi samtykke kan i mange tilfeller være begrenset:

I arbeid med barn, personer underlagt lov-hjemlet tvang eller i pressede akutte situasjoner kan, under hensyntagen til gjeldende lovgivning, frivillighetsprinsippet fravikes, men en samarbeidsrelasjon tilstrebes også her.

I den aktuelle saken dreier uttalelsen seg om en person som soner under det mest restriktive regimet i et norsk fengsel. Det er knapt noen utenfor kriminalomsorgen vedkommende får lov til å snakke med. Er behovet for å komme med en fjerndiagnose så stort at det setter til side prinsippet om selvbestemmelse og frivillighet? I så fall, hva er de tungtveiende grunnene?

Det kan være lett å undervurdere vår egen autoritet, og vi kan bli tillagt større faglig tyngde enn det vi selv tror

Det ligger i begrepet fjerndiagnostikk at psykologen ikke har hatt direkte kontakt med personen som blir diagnostisert. Er dette i samsvar med kravene til kompetanse som er nedfelt i EPNP, og som krever at psykologen skal være oppmerksom på kompetansebegrensninger? I EPNP heter det: «Psykologen er oppmerksom på de begrensningene som ligger i metoder og framgangsmåter og de begrensningene som ut fra dette må legges på de konklusjonene som kan trekkes.» Kommer dette forbeholdet klart nok fram når Svenn Torgersen uttaler seg? Har man hatt tilstrekkelig kunnskap til å kunne stille en diagnose?

DE VI IKKE LIKER

Psykologprofesjonen har gjennom mange år opparbeidet en stor tillit i samfunnet. Med dette følger også et stort ansvar, som blant annet er nedfelt i hovedprinsippet ansvar i EPNP: «Psykologen tar selvstendig ansvar for kvaliteten og konsekvensene av sitt arbeid, men er samtidig klar over at han/hun av andre oppleves som representant for sin yrkesgruppe.» Av dette følger også at vi som psykologer blir tillagt en stor faglig tyngde når vi kommer med faglige uttalelser. Det kan være vanskelig å vurdere sin egen faglige autoritet og tyngde. Har den som uttaler seg, reflektert over om det kan bli lagt for mye vekt på uttalelsen, ut fra at det er en person med tung faglig autoritet som uttaler seg? Vi ser ofte at det kan være lett å undervurdere vår egen autoritet, og at vi kan bli tillagt større faglig tyngde enn det vi selv tror.

Dette er bare noen eksempler fra EPNP som er relevante i forbindelse med fjerndiagnostikk, og som vi må ha et aktivt forhold til i all psykologisk yrkesutøvelse. Hvordan stiller resten av profesjonen seg til fjerndiagnostikk? Er vi stilltiende med på denne praksisen?

Når enkelte, til tross for de begrensninger som ligger i de etiske prinsippene, likevel velger å fjerndiagnostisere, må det være mulig å spekulere på årsakene til denne tendensen. En mulig hypotese er hvorvidt fagfolk tillater seg denne praksisen overfor mennesker man ikke liker. Det kan noen ganger se ut til at vi er i overkant forsiktige med å uttale oss om populære personer eller om utsatte grupper. Da er veien kort til å oppleve krenkelser, og debatten oppstår om politisk korrekthet og om noen har overskredet en grense. Men når samfunnet har en slags uerklært enighet om at det er

noen vi ikke liker, ser denne korrektheten ut til å vike. Da er det plutselig greit å omtale vedkommende fritt, gjerne i negative former. Da tillater vi oss langt lettere å gi karakteristikk, og veien til fjerndiagnostisering er kort. La oss ta tre eksempler:

I 1964 var det presidentvalg i USA, og valget sto mellom den republikanske Barry Goldwater (1909-1998) og demokratenes Lyndon B. Johnson (1908-1973). Samme år spurte bladet «Fact» over 12 000 psykiatere om Goldwater var egnet som presidentkandidat. I bladets artikkel «The Unconscious of a Conservative: A Special Issue on the Mind of Barry Goldwater» fremkom det at 2400 av psykiaterne hadde besvart bladets henvendelse. 1189 av disse anså at Goldwater var emosjonelt ustabil og uegnet til å være president. En rekke av psykiaterne satte også diagnoser på Goldwater uten noen gang å ha truffet ham. Bladet ble saksøkt av Goldwaters kampanje og ble dømt til å betale for ærekrenkelse av presidentkandidaten. Etter det som må sies å ha vært en skandale, vedtok den amerikanske psykiatriske foreningen (APA) i 1973 at det er uetisk å gi profesjonelle ytringer som diagnoser om personer de ikke har møtt personlig. Dette kalles Goldwaterregelen.

Et annet eksempel på merkelig fjerndiagnostisering er knyttet til Russlands president Vladimir Putin. Et forskningsprosjekt på US Naval War College i USA har konkludert med at president Putin har Aspergers syndrom. Denne kunnskapen skal være basert på «bevegelsesmønsteranalyse». Analysen er i hovedsak gjort ved å se på videoer av den russiske presidenten, og finne sammenhenger mellom måten han beveger seg på, og hans sinnstilstand (Etchells, 2015). Her ser Cesare Lombrosos (1835-1909) ideer om å slutte fra fysisk utseende/uttrykk til psykologiske egenskaper å ha fått sin renessanse.

Da Donald Trump stilte som presidentkandidat og etter hvert vant valget, så det ut til å være fritt frem for det meste. 25. juli i år skrev Den amerikanske psykoanalytiske foreningen til sine medlemmer at de kunne ignorere Goldwaterregelen. Begrunnelsen for e-posten var: «... belief in the value of psychoanalytic knowledge in explaining human behavior», ifølge foreningens tidligere president Dr. Prudence Gourguechon. Han skrev videre: «We don't want to prohibit our members from using their knowledge responsibly.» I kjølvannet av dette

skal en rekke psykiatere og psykologer ha nektet å følge Goldwaterregelen med den begrunnelsen at de «har en plikt til å advare» mot president Trump (Begley, 2017).

Masse- eller seriemordere med uhyrlige handlinger bak seg og upopulære (i mange kretser) presidentkandidater og presidenter, altså. Slike kategorier mennesker ser det ut til at det er blitt greit å sette diagnoser på, uten å ha truffet dem. Betyr det i sin ytterste konsekvens at leger, psykiatere og psykologer nå kan klistre diagnoser på alle de som storsamfunnet er enige om å mislike, og gi offentlig uttrykk for vår oppfatning?

Nylig utkom boken *I mediernes søkelys* av Fanny Duckert og Kim Edgar Karlsen. Boken dokumenterer hvor vanskelig det er å være utsatt for mediernes negative søkelys. Dersom avisene i tillegg kan få fagfolk til å fjerndiagnostisere en omtalt person, vil det utgjøre en betydelig ekstrabelasting for de som utsettes for slik personlighetsgranskning. Det vil også være misbruk av fagkunnskap og bringe psykologi- og psykiatrifaget i vanry.

Vi sier ikke at professor emeritus Svann Torgersen i intervjuet har brutt de etiske prinsippene. Vi ønsker snarere å vektlegge hvor viktig det er med en etisk *refleksjon* rundt alt vi gjør i egenskap av å være psykologer. Vi stiller oss spørsmålet om dette kom tydelig fram i intervjuet som er utgangspunktet for vårt innlegg. ✖

REFERANSER

- Begley, S. (2017). Psychiatry group tells members they can ignore 'Goldwater rule' and comment on Trump's mental health. Retrieved from <https://www.statnews.com/2017/07/25/psychiatry-goldwater-rule-trump/>
- Engh, I. Bejer (2015). Rettspsykiatri sett med en aktors blick. I P. Grøndahl & U. Stridbeck (red.), *Rettspsykiatriske beretninger. Om sakkyndighet og menneskeskjebner* (1 utg., s. 413). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Etchells, P. (2015). The «Putin has Asperger's» story highlights the stupidity of psychological diagnosis from a distance. Retrieved from <https://www.theguardian.com/science/head-quarters/2015/feb/07/putin-aspergers-story-stupidity-of-psychological-diagnosis-from-a-distance>

Vi er mer enn symptomer og diagnoser

Symptomfokuset i psykisk helsevern gjør at barn og unge ikke blir sett og forstått på det som er viktigst for dem.

ANIKA, IDA og **SANDRA**, PsykiskhelseProffer i Forandringsfabrikken

DIAGNOSER

I OKTOBERUTGAVEN av Psykologtidsskriftet intervjues psykologspesialist Anders Dovran om barn i barnevern og psykisk helsevern. Her sier han at «når de unge i Forandringsfabrikken sier at de ikke har lidelser, bare vanskelige liv, blir det for enkelt». Vi vet at også mange andre fagpersoner lurer på hva vi mener med dette, så la oss forklare hvorfor Norge må tenke nytt om psykiske lidelser.

Vi som skriver dette, er unge med erfaringer fra psykisk helsehjelp, og er en del av Forandringsfabrikken systematiske arbeid med å hente inn råd fra barn og unge med erfaringer fra skole og hjelpesystemer – ikke minst med erfaringer fra psykisk helsehjelp.

Mange av oss unge som får hjelp i psykisk helsevern, har opplevd vonde ting, som samlivsbrudd, mobbing, sorg, ulike typer omsorgssvikt, vold eller overgrep. Ikke sjelden har dette laget mye vondt inni oss, og dette vonde kan komme til uttrykk i selvskading, problemer med mat, uro, redsel eller sinne.

I psykisk helsevern settes det merkelapper på disse symptomene, ved at vi får en eller flere diagnoser. Fra fagfolk har vi lært at diagnosene er ment som et arbeidsverktøy for å kategorisere og gi riktig behandling. Men vet fagfolk nok om hvilken betydning diagnosene har i livet vårt? Hovedsvarene fra barn og unge er tydelige: Diagnosene har for mange av oss gjort at de voksne rundt, og etter hvert også vi, ser på oss selv som syke. Oppmerksomheten rettes gjerne mot symptomene, og behandlingen handler om å fjerne dem. Forandringsfabrikken kartlegging av unges erfaringer i psykisk helsevern forteller at hele fire av fem unge ikke hadde snakket om det de opplevde som viktigst, om det som gjør vondt lengst inne. En av hovedgrunnene til dette var psykisk helseverns fokus på symptomer. Når de som skal hjelpe, ikke når inn til det som gjør mest vondt, kan hjelpen fort bli lite nyttig og også gjøre tilstanden verre. Vi ber derfor psykologer om å lytte grundig til den kunnskapen barn og unge selv har om hva som er god og nyttig hjelp. ✖

Feilinformasjon om kronisk utmattelsessyndrom

Psykologtidsskriftet går i baret når pasientenes subjektive erfaringer formidles som om de er en kilde til kunnskap om underliggende årsaksmekanismer.

HEDDA BRATHOLM WYLLER, student ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo¹

VEGARD BRATHOLM WYLLER, professor ved Institutt for klinisk medisin, Universitetet i Oslo, og overlege ved Barne- og ungdomsklinikken, Akershus universitetssykehus¹

KRONISK UTMATTESSES- SYNDROM

KRONISK UTMATTESSESYNDROM (CFS/ME) er et hovedtema i fjorårets siste utgave av Psykologtidsskriftet. CFS/ME er en viktig årsak til alvorlig funksjonshemming hos ungdom, og vi er glade for at tilstanden vies oppmerksomhet i psykologisk fagpresse. Vi er derimot ikke så glade for den ensidige vinklingen, som gir et feilaktig bilde av forskningslitteraturen, og som kan forsterke pasientens mistillit til norsk helsevesen.

TO FORMER FOR «SANNHET»

Selvsagt bør CFS/ME-pasienter – som alle andre pasienter – møtes med empati, varme og respekt for egen opplevelse av tilstanden, slik både Nina Strands reportasje og Ketil Jacobsens fra praksis-bidrag i desemberutgaven fortjenstfullt understreker. Men det å ta *pasientens* perspektiv på dypeste alvor utelukker ikke *helsepersonells* plikt til å hjelpe pasienten ut fra den innsikten som vitenskap gir. Pasienten besitter subjektiv, erfaringsbasert kunnskap – den forteller om hvordan tilstanden oppleves, men sier lite om underliggende årsaksmekanismer. Fagfolkene forvalter objektiv, forskningsbasert kunnskap – den kan selvsagt ikke si noe om hvordan pasienten har det, men er å foretrekke når man skal vurdere årsakssammenheng og behandlingseffekter.

Her går Psykologtidsskriftet i baret: Både Strands reportasje og Jacobsens innlegg legger implisitt til grunn at pasientenes subjektive erfaringer er en kilde til kunnskap om hva sykdommen kommer av, og hvordan den best kan

.....

¹ Forfatterne har ingen interessekonflikter, og representerer ikke noe nettverk eller organisasjon med bestemte oppfatninger om CFS/ME. En av forfatterne (VBW) har i 15 år hatt ungdom med CFS/ME som sin viktigste forskningsinteresse.

behandles. Det at pasienten erfarer en kropp som ikke virker, blir et argument for en biomedisinsk forklaringsmodell og farmakologiske behandlingsprinsipper. Våre kroppslige erfaringer gir imidlertid *ikke* sikker kunnskap om hvordan kroppen faktisk «er» i biologisk forstand – man kan som kjent ha uutholdelige smerter i en amputert lemsdel. Dessuten oppstår det selvmotsigelser. I Jacobsens innlegg hevdes det for eksempel at psykologiske behandlingsformer (som kognitiv terapi) ikke har «vist endring på objektive mål» og bare fører til at pasienten «lærer å leve med sykdommen». Men hvorfor skal én erfaring (av å være utmattet) gi kunnskap om hva utmattelse «er», mens en annen erfaring (av å bli bedre) *ikke* gir kunnskap om hva utmattelse «er»? Satt på spissen: Hvorfor tillegges man pasientens erfaringer en objektiv status bare når det er snakk om sykkelighet, og ikke når det er snakk om tilfriskning?

HVILKEN KUNNSKAP?

I Jacobsens bidrag påstås det at ungdommer med CFS/ME er mer oppdatert på den forskningsbaserte kunnskapen enn de behandlerne de har møtt. Vi lurte på hvilke kilder pasientene får sin kunnskap fra. Diskusjonsnettsteder om CFS/ME er en sentral kilde for mange, men har dessverre ofte slagside mot en rent biomedisinsk forståelse. Forskning som underbygger et biopsykososialt perspektiv, og fortellinger fra pasienter som har positive erfaringer med en kognitiv tilnærming, blir systematisk utelatt (se Lian og Nettleton, 2014). Positive erfaringer med helsevesenet virker heller ikke «tiltatt», noe som bidrar til å skape mistillit.

Det finnes nok store hull i kunnskapsbanken til mange behandlere, men de to artiklene i Psykologtidsskriftet bøter i liten grad på dette, ettersom begge anlegger en ensidig biomedis-

sinsk forståelse. Dermed utelukkes potensielt terapeutiske perspektiver og tilnærminger. Viktige funn fra CFS/ME-forskning som *ikke* formidles, omfatter blant annet:

1. Kognitiv atferdsterapi er den *eneste* behandlingsformen som har vist positiv effekt ved CFS/ME. Til gjengjeld er dette et robust funn, reproduisert i flere store studier hos både voksne og ungdommer, og også med positive effekter på objektive mål som skoledeltakelse (se bl.a. White, Goldsmith, Johnson, et al., 2011 og Nijhof, Bleijenberg, Uiterwaal, Kimpen & van der Putte, 2012).² Det er ikke påvist noen negative effekter av slik behandling (Dougall, Johnson, Goldsmith, et al., 2014), til tross for hva som ofte hevdes. Vi mener derfor at alle pasienter med CFS/ME bør tilbys kognitiv atferdsterapi.
2. En rekke tverrsnittstudier viser forskjeller i ulike biologiske systemer (betennelsesprosesser, hormonnivåer, autonom nerveaktivitet) hos CFS/ME-pasienter og friske kontroller, men forskjellene er gjennomgående svært beskjedne, og det er en påfallende *mangel* på assosiasjon mellom biologiske endringer og pasientens symptomer. I tillegg sier slike gruppeforskjeller lite om årsakssammenhenger. Ofte kan forskjellene forklares av andre forhold, som ulikheter i aktivitetsnivå og diett.
3. Langtidsprognosen ved CFS/ME er forholdsvis god, spesielt hos ungdommer. Et flertall blir klart bedre over tid, og mange blir helt friske (se bl.a. Norris, Collin, Tilling, et al., 2017). Å ha en bastant oppfatning om prognose hos enkeltpasienter bør opplagt unngås – både ved CFS/ME og andre sykdommer. Men å inngi *håp* er en selvsagt oppgave for helsepersonell. Vi oppfordrer derfor behandlere til å gjøre seg kjent med det nyetablerte nettverket Recovery Norge, som formidler historier fra mennesker som er blitt helt friske av CFS/ME.

BEVISST KUNNSKAP

Vi imøteser flere bidrag om CFS/ME i Psykologtidsskriftet: Fagfeltet har lenge vært for dominert av ensidig biomedisinsk tenkning, og innsiktsfulle bidrag fra psykologisk hold har vært mangelvare. Men det krever en annen bevissthet om distinksjonen mellom ulike kunnskapsformer, både hos bidragsyterne og i redaksjonen. ✕

.....

² Spalteplassen i Psykologtidsskriftet tillater bare et begrenset antall referanser. Fullstendig referanseliste kan fås ved direkte henvendelse til forfatterne.

REFERANSER²

- Dougall, D., Johnson, A., Goldsmith, K., Sharpe, M., Angus, B., Chalder, T. & White, P. (2014). Adverse events and deterioration reported by participants in the PACE trial of therapies for chronic fatigue syndrome. *Journal of Psychosomatic Research*, 77(1), 20–26.
- Lian, O.S., & Nettleton, S. (2015). «United We Stand». Framing Myalgic Encephalomyelitis in a Virtual Symbolic Community. *Qualitative Health Research*, 25(10), 1383–1394.
- Nijhof, S.L., Bleijenberg, G., Uiterwaal, C.S., Kimpen, J.L. & van der Putte, E.M. (2012). Effectiveness of internet-based cognitive behavioural treatment for adolescents with chronic fatigue syndrome (FITNET): a randomised controlled trial. *Lancet*, 379(9824), 1412–1418.
- Norris, T., Collin, S.M., Tilling, K., Nuevo, R., Stansfeld, S.A., Sterne, J.A., Heron, J. & Crawley, E. (2017). Natural course of chronic fatigue syndrome/myalgic encephalomyelitis in adolescents. *Archives of Diseases in Childhood*, 102(6), 522–528.
- White, P.D., Goldsmith, K.A., Johnson, A.L., Potts, L., Walwyn, R., DeCesare, J.C., Baber, H.L., Burgess, M., Clark, L.V., Cox, D.L., Bavinton, J., Angus, B.J., Murphy, G., Murphy, M., O'Dowd, H., Wilks, D., McCrone, P., Chalder, T. & Sharpe, M.; PACE trial management group. (2011). Comparison of adaptive pacing therapy, cognitive behaviour therapy, graded exercise therapy, and specialist medical care for chronic fatigue syndrome (PACE): a randomised trial. *Lancet*, 377(9768), 823–836.

Er dagens praksis på avveier?

I dag er det kun «Register for eksepsjonelle sykdomsforløp» som registrerer fortellingene om pasienter som blir friske av ME. Der oppbevares de i løyndom, uten innvirkning på praksis.

NINA ANDRESEN,
psykolog i NAV og tidligere CFS/ME-pasient

**KRONISK
UTMATTelses-
SYNDROM**

DE SISTE TI årene viser en femdobling av utmattelsesdiagnosen CFS/ME i Norge. Dagens praksis for diagnose og trygdeytelser baseres på pasientenes egenrapporterte symptomer, deres egenrapporterte lave funksjonsnivå og deres egne opplysninger om manglende effekt av tiltak. Parallelt med økningen i antall ME-diagnoser forteller samtidig tidligere ME-pasienter at de er blitt friske. Hvorfor blir ikke disse egenrapporterte frisk-metodene innlemmet i dagens praksis?

En forklaring kan være at mange sier de er blitt friske utenfor det offentlig etablerte helse-tilbudet. NAFKAM (Nasjonalt forsknings-senter for komplementær og alternativ medisin) er eneste instans som tar imot og registrerer disse gode pasientforløpene og frisk-historiene. Der oppbevares de i «Register for eksepsjonelle sykdomsforløp» i påvente av forskning, uten reell innvirkning på praksis.

I dag er den eneste forpliktende og systematiske oppfølgingen av ME-pasienter overlatt til NAV. Hvorfor forpliktes ikke helsetjenestene til å følge opp ME-pasienter mer systematisk? Det kunne gitt oss en mer kvalitetssikret kunnskapsbase for gode pasientforløp, og antall fullt rehabiliterte og friske.

OFFENTLIG INFORMASJON GIR LITE HÅP

Den offentlig tilgjengelige informasjonen om CFS/ME levner lite håp om å bli helt frisk. Tilsvarende har det offentlige helsetilbudet, bestående av mestringskurs og rehabiliteringsopp- hold, heller ingen uttalt målsetting om «frisk».

Man bør spørre seg hva det gjør med pasientene å møte denne informasjonen:

- *Nasjonal veileder for CFS/ME* (Helsedirektoratet, 2015): «... mangel på kurativ behandling». «ME-pasienter ... får et bedre liv når de har fått korrekt diagnose, aksepterer sykdommen og lærer seg gode mestringsstrategier.»
- *cfsme.helsekompetanse.no*: «... ingen dokumentert behandling som kan kurere CFS/ME, men det finnes behandlinger og strategier som kan lindre ubehagelige symptomer, bidra til mestring av hverdagen, og bedre funksjonsnivå og livskvalitet.»
- *helsenorge.no*: «... ikke noen dokumentert behandling som kan kurere CFS/ME.»
- *Norges ME-forening (me-foreningen.info)*: «Det finnes ingen helbredende kur ...», «fullstendig tilfriskning er sjelden ...», «risiko for tilbakefall er alltid til stede ...», «Noen pasienter oppnår betydelig bedring og anser seg som friske, selv om de har betydelig funksjonsnedsettelse.»
- *Nasjonal kompetansetjeneste for CFS/ME (Oslo universitetssykehus)*: «Det finnes ikke dokumentert standard behandling som kan kurere CFS/ME pr i dag.»
- *CFS/ME-senteret (Aker sykehus)*: «Målet med mestringskurs er å lære bedre mestring av hverdagen, strategier som kan lindre ubehagelige symptomer, bedre funksjon og livskvalitet.»
- *Sørlandets rehabiliteringssenter*: målet er «... forebygge funksjonsfall eller øke funksjons-

nivå», «... arbeidsdeltagelse til tross for hel-seplager og sykdom.»

- *Skogli rehabilitering*: «Vårt mål med opphol-det er å gi deg redskaper til å håndtere din utmattelse på en bedre måte.»

Jeg savner ordet «frisk».

HÅP

En RCT-studie ved Senter for jobbmestring viste at de pasientene som hadde en usikker eller negativ forventning om å komme tilbake til jobb, hadde betydelig større sannsynlighet for å være sykmeldt eller ufør seks måneder senere. Kanskje gir usikre og negative forventninger tilsvarende resultater for CFS/ME. For kan vi forvente at pasientene ser for seg å bli friske når vi har en pasientforening som knytter alt håp til en fremtidig «medisinsk kur», og et helsevesen som legger opp til «aksept og mestring» mens vi venter? Vil pasientene i det hele tatt gi det et forsøk?

Innenfor idretten ser det annerledes ut. Over-treningssyndrom (OTS), også kalt «idrettens ME», har tilsvarende symptomer som CFS/ME, samme utløsende faktorer, eksklusjonskriterier og dif-ferensialdiagnoser, og tilsvarende råd og prin-sipper for rehabilitering. Forskjellen er at top-pidrettsutøvere får god prognose og målsetting om å komme tilbake, selv om det kan ta måneder og år. CFS/ME-pasienter får dårligere prognose uten uttalt målsetting om å bli fullt arbeidsføre.

Begge tilstandene viser at totalbelastningen for en kropp kan bli for stor etter langvarige psykososiale belastninger, stress og virusinfek-sjon. Handler da ulike prognoser om vesensfor-skjeller mellom tilstandene, eller handler ulike prognoser egentlig om ulike forutsetninger for rehabilitering?

FORUTSETNINGER FOR REHABILITERING

En ME-pasient med pågående livsutfordringer, store omsorgsoppgaver, begrenset økonomi og lite støtteapparat har dårligere forutsetninger for å klare å gjennomføre et krevende og lang-varig rehabiliteringsløp enn en målrettet top-pidrettsutøver med et støtteapparat rundt seg. Toppidrettsutøveren får raskere utredning og diagnose, profesjonell rådgivning, tettere opp-følgning av tverrfaglig spesialisert helseperso-nell, og fysiologisk oppfølging med testing av laktatprofil og anaerob terskel.

Toppidrettsutøvere er vant til «regimer» med strenge rutiner, kjenner kroppen godt gjennom

mange år med fysisk trening og har mer kunn-skap om betydningen av restitusjon. Tverrfaglig rehabilitering og helhetlig restitusjon omhand-ler optimalisering av en rekke faktorer som pust og avspenning, søvn og døgnrytme, kosthold og væskeinntak, og balanse mellom aktivitet og hvile. Ingen vil kalle OTS psykisk betinget, men likevel anbefales mentale teknikker, ikke minst for å opprettholde motivasjon og fokus ved langvarige skader og motgang. Idrettsut-øvere kan sies å ha bedre forutsetninger for full rehabilitering og for å bli helt friske.

ETISK

Det virker uetisk å gi ME-pasienter dårligere prognose på uklare og kanskje feilaktige pre-misser. For med et voksende antall «frisk-av-ME-historier» der ute kan vi også hevde at ME-pasienter kan bli friske. Det kan riktignok ta uforholdsmessig lang tid og kreve uforholdsmessig mye av den enkelte pasient å klare å gjennomføre et krevende rehabiliteringsløp uten tett oppfølging av et profesjonelt støtte-apparat. Ikke alle vil kunne klare det. Jeg har til gode å møte tidligere ME-pasienter som sier at veien tilbake var lett, men kanskje hadde den vært lettere og gått raskere hvis det offentlige helsetilbudet la opp til det. Vi trenger derfor et supplement til dagens praksis, et supplement som viser hvordan «frisk-metoder» kan tas i bruk innenfor de eksisterende helsetjenestene. Det kan stake ut en ny kurs i behandlingen av mange med ME. ✕

LITTERATUR

- Helsedirektoratet (2015). *Nasjonal veileder. Pasienter med CFS/ME: Utredning, diagnostikk, behandling, rehabilitering, pleie og omsorg*. ISBN-nr. 978-82-8081-239-1
- Konsmo, T., de Vibe, M., Bakke, T., Udness, E., Egges-vik, S., Norheim, G., Brudvik, M. & Vege, A. (2015). Modell for kvalitetsforbedring – utvikling og bruk av modellen i praktisk forbedringsarbeid. *Nasjo-nalt kunnskapssenter for helsetjenesten*. ISBN-nr. 978-82-8121-500-9
- Løvvik C., Shaw W., Overland S. & Reme S.E. (2014). Expectations and illness perceptions as predictors of benefit reciprocity among workers with com-mon mental disorders: secondary analysis from a randomised controlled trial. *BMJ Open*. doi: 10.1136/bmjopen-2013-004321

Jeg savner ordet «frisk»

Prestesaken behandlet i PFU:

Brudd på god presseskikk

PFU konkluderte på sitt desembermøte med at Psykologtidsskriftet har brutt god presseskikk på punktene 3.2 og 4.1 i Vær Varsom-plakaten. Bruddet gjelder dokumentaren «Det store sviket», også kalt Prestesaken, publisert i februartugaven i 2017.

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Pressens Faglige Utvalg (PFU)
er et klageorgan oppnevnt av
Norsk Presseforbund.

Organet har medlemmer fra
presseorganisasjonene og fra
allmennheten og behandler klager mot
mediene i presseetiske spørsmål (trykt
presse, radio, TV og digitale medier).

Adresse: Rådhusgt 17
0158 Oslo
Tlf: 22405040
E-post: pfu@presse.no

presse.no

PRESSENS FAGLIGE UTVALG UTTALER:

Tidsskrift for Norsk psykologforening (Psykologtidsskriftet) publiserte i februar, mars og april 2017 flere artikler om den såkalte «prestesaken»; en prest ble i 2008 dømt til åtte års fengsel for vold og seksuelle overgrep mot stedatteren. En begjæring om gjenopptaking av saken ble avslått i 2013. Etter å ha gjennomgått en mengde dokumenter i saken, mener tidsskriftet å ha funnet en rekke svakheter og feil ved etterforskningen og rettsprosessen. Blant annet skal mange saksopplysninger aldri ha blitt sjekket ut. I tillegg blir en sakkyndigrapport kritisert. Det fremgikk at flere mener det er snakk om et justismord.

Klager A er en privatperson som klager med samtykke fra fornærmede i saken (klager C). Klager er enig i at man må kunne stille spørsmål ved om det er begått justismord, men mener fremstillingen er for ensidig og mangler objektivitet. Slik klager ser det, fremstilles det nærmest som et faktum at presten er uskyldig, mens det sår tvil om fornærmedes troverdighet. Klager A mener også omtalen bidrar til å bagatellisere overgrep.

Klager B er psykologspesialisten som skrev den kritiserte rapporten. Slik klager ser det, innebærer publiseringene en «heksejakt» på henne, og et karakterdrap på fornærmede (klager C). Dessuten mener hun omtalen går ut over privatlivets fred. Klager anser omtalen som tendensiøs og feilaktig, uten noen form for kontradiksjon. Hun mener tidsskriftet tar

Faksimile fra februarutgaven 2017 av Psykologtidsskriftet.

stilling til at presten er uskyldig dømt, og at dette skjer allerede i titlene. Etter klagers mening er relevante opplysninger, blant annet vitneutsagn og tilståelser fra presten, som kunne balansert fremstillingen, utelatt. Dette gjelder også omtalen av hennes sakkyndigrapport. Hun reagerer på kritikken og opplever at hun blir pekt på som skyldig for at presten ble dømt. For øvrig mener klager det har vært vanskelig å tilbakevise påstander, og hun reagerer på den journalistiske arbeidsmetoden. Ifølge klager var journalisten svært pågående og manipulerende, og kontakten opplevdes ubehagelig.

Klager C er fornærmede i «prestesaken». Hun opplever publiseringene som kampanjejournalistikk, der tidsskriftet ensidig har forsøkt å underbygge hypotesen om at hennes stefar er uskyldig dømt. Dette skjer blant annet gjennom vinklingen, et tendensiøst språk og konstanterende titler og ingress. Som klager B mener også klager C at tidsskriftet har forledet leserne ved å utelate avgjørende fakta. Klager viser her til opplysninger i dommene mot presten og gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse. Videre mener klager at tidsskriftet også har publisert faktiske feil, blant annet knyttet til hva presten ble dømt for. For øvrig reagerer klager C på redaksjonens arbeidsprosess, da hun mener det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til den belastning det er for henne at saken hentes frem. Hun påpeker at hun fremdeles er i en svært sårbar situasjon, noe redaksjonen også er gjort kjent med.

Tidsskrift for Norsk psykologforening avviser at omtalen er ensidig og at det tas stilling til skyldspørsmålet. Etter redaksjonens mening har den kun pekt på dokumenterte svakheter i etterforskningen og rettsprosessen. Tidsskriftet viser til pressens samfunnsoppdrag og mener den hadde en plikt til å omtale forholdene. Slik redaksjonen ser det, har den arbeidet svært grundig for å sikre kildebredde og at opplysninger er korrekte. Den kan ikke se at det er dokumentert feil. Når opp-

lysninger er utelatt, er det fordi redaksjonen ikke har funnet dokumentasjon for påstandene, skriver tidsskriftet. Redaksjonen påpeker også at den hele tiden har ønsket å få alle aktører i tale, og at den har anstrengt seg for å få kommentarer, men at flere har avvist å kommentere, deriblant klager B. Videre avviser Psykologtidsskriftet at omtalen bagatelliserer overgrep. Redaksjonen mener fremstillingen er nøytral og faktaorientert, og at den ikke går utover det redaksjonen har dekning for. Etter redaksjonens mening har den jobbet på vanlig journalistisk måte og også vurdert hensynet til de omtalte. Tidsskriftet uttrykker forståelse for belastningene klager C har opplevd i forbindelse med redaksjonens arbeid, noe den erkjenner som et dilemma.

Pressens Faglige Utvalg (PFU) konstaterer at Psykologtidsskriftets omtale av «prestesaken» har utløst en lang rekke klagepunkter. Omtalen inkluderer flere publiseringer, samt et eget nettsted redaksjonen har opprettet om saken. Grunnet omfanget har utvalget ikke mulighet for å svare opp ethvert moment i klagen. Vurderingen er derfor konsentrert om det utvalget har funnet mest sentralt.

PFU vil først understreke at Psykologtidsskriftet har jobbet i kjernen av pressens samfunnsrolle idet redaksjonen har gitt seg i kast med et omfattende journalistisk arbeid som stiller spørsmål ved rettsikkerheten og sakkyndiges rolle i en rettskraftig dom. Dette er i tråd med punkt 1.4 i Vær Varsom-plakaten (VVP), om å avdekke kritikkverdige forhold, og punkt 1.5, om å beskytte enkeltmennesker mot forsømmelser fra offentlige myndigheter og andre.

Det er en kompleks og vanskelig sak, der mange hensyn skal ivaretas, og der flere sårbare parter er involvert. Et overordnet spørsmål er derfor i hvilken grad publiseringene har påført involverte *unødig* belastende og skadelig publisitet, jf. VVP 4.6, om å ta hensyn til hvordan omtale i kriminal- og rettsreportasjer kan påvirke ofre og pårørende. Har redaksjonen vært tilstrekkelig varsom? Har den tatt hensyn i arbeidsprosessen, og utvist nødvendig omtanke i innhold og presentasjon? Som det påpekes i Vær Varsom-plakaten: «Ord og bilder er mektige våpen. Misbruk dem ikke!» Måten saken er formidlet på, er derfor avgjørende. »

Utvalget har forståelse for den belastning det er for involverte, særlig for fornærmede (klager C) i saken som lever med skjult identitet, å bli kontaktet direkte av redaksjonen, jf. VVP 3.9, om å opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen.

Utvalget forstår også at sakkyndig i saken (klager B) opplever kritikken mot sakkyndigrapporten hun skrev, som ubehagelig. Etter utvalgets mening måtte redaksjonen imidlertid kunne sette kritisk søkelys på rapporten. Et sentralt moment i denne sammenheng er at redaksjonen ga tilstrekkelig mulighet for kommentar og imøtegåelse. Utvalget merker seg at klager B er uenig i dette, men ut fra materialet som er forelagt PFU, finner utvalget ikke grunnlag for å kritisere redaksjonen i denne sammenheng (jf. VVP 3.3, om premissene for intervju, og 4.14, om samtidig imøtegåelse).

Innledningsvis i brødteksten i den første publiseringen påpeker Psykologtidsskriftet hvilken innfallsvinkel som er lagt til grunn, hvorfor saken omtales slik den gjør; det handler om «den andre historien», som «åpner for en annen virkelighet» enn den blant annet dommene la til grunn. Forhold presten er dømt for, omtales derfor med forbehold, noe som er uvanlig når det er snakk om en rettskraftig dom. Slik utvalget ser det, måtte redaksjonen kunne velge et slikt ståsted i formidlingen. Spørsmålet er imidlertid hvor strengt balansekravet skal være i en slik sammenheng.

Samtidig må utvalget minne om at balanse i journalistikken ikke handler om at ulike syn får like mye spalteplass. Ofte vil én part eller side av en sak være mer fremtredende. Mediene har ikke har noen presseetisk forpliktelse til å balansere alle negative og kritikkverdige forhold med mulige positive.

PFU konstaterer at Psykologtidsskriftet har kontaktet alle berørte parter og jobbet for å få flest mulig i tale. Redaksjonen har altså forsøkt å gi plass til et bredt utvalg av stemmer og innfri kravet om samtidig imøtegåelse. Utvalget er likevel enig med klagerne i at publiseringen fremstår ensidig; den mangler balanserende informasjon.

Psykologtidsskriftet peker i sin formidling av «den andre historien/virkeligheten» på ulike forhold som kan trekke dommen i tvil, og som i ytterste konsekvens kan innebære et justismord. Det handler i overveiende grad om momenter som taler til fordel for den domfelte presten – og tilsvarende negativt for blant andre fornærmede i saken (klager C).

Spørsmålene tidsskriftet reiser har åpenbart offentlig interesse. Men i en sak som har vært gjennom flere rettsrunder, som er avvist av gjenopptakelseskommisjonen, og der det er snakk om overgrep som skal ha pågått over flere år mot et ungt menneske, bør man være varsom med et så ensidig fokus som Psykologtidsskriftet har hatt på «den andre historien». At man utelater sentrale opplysninger som kunne svekket prestens troverdighet, gir en ubalanse i utvelgelsen av tilgjengelig kildemateriale.

Når parter som kunne bidratt med balanserende opplysninger, ikke ønsker å uttale seg, har redaksjonen en selvstendig plikt til å bringe inn annen informasjon som kan veie opp for dette. Det kunne i dette tilfellet skjedd ved at tidsskriftet synliggjorde motforestillinger mot egne funn, og ved at redaksjonen hentet inn relevante opplysninger som fremkommer i dommene, slik klagerne har påpekt. Utvalget viser til VVP 3.2, om kildekritikk og bredde og relevans i valg av kilder.

Videre merker utvalget seg at inngangselementer som titler og inngreser i den første publiseringen, er konstaterende i formen. Tidsskriftet

konkluderer med at «rettssikkerheten brast» i den omtalte saken, og at deres historie forteller «om en rettsprosess der det meste gikk galt». Av VVP 4.4 fremgår det at mediene skal sørge for at overskrifter, henvisninger, inngreser og inn- og utannonseringer ikke går lenger enn det er dekning for i stoffet. Slik utvalget ser det, er tidsskriftets vinkling av saken hard, og Psykologtidsskriftet går langt i å trekke sin egen konklusjon. Likevel kommer utvalget til at tidsskriftet har holdt seg innenfor det presseetisk akseptable på dette punktet; det er helheten i formidlingen som er for konstaterende.

I klartekst feller ikke Psykologtidsskriftet noen dom vedrørende skyldspørsmålet. Likevel bidrar den konkluderende inngangen, fortellermåten og mangelen på balanserende opplysninger til å skape et inntrykk av at presten kan være dømt på feil grunnlag. Slik utvalget ser det, skulle tidsskriftet utvist større omtanke og tatt større forbehold i presentasjonen, jf. VVP 4.1, om å vektlegge saklighet og omtanke i innhold og presentasjon.

PFU viser til at det har begrenset tilgang på dokumenter og fakta som kan avgjøre hva som er korrekt. For utvalget fremstår derfor flere av de påståtte feilene som påstand mot påstand. Klager C har imidlertid pekt spesielt på en opplysning, som også er fremhevet som sitat, og som underbygger fremstillingen om at presten er sviktet i rettsprosessen og kan være feilaktig dømt. Utvalget finner ikke grunnlag for å konkludere med at sitatet åpenbart innebærer en feil som skulle vært rettet, jf. VVP 3.2 og 4.13, men ser at det ut fra klagers innvendinger kan være behov for en presisering.

Slik utvalget ser det, var Psykologtidsskriftet i sin fulle rett til å sette kritisk søkelys på saken, sakkyndigrapporten og elementene som kan trekke dommen i tvil. Men det kreves større varsomhet enn tidsskriftet har utvist i denne saken.

Tidsskrift for Norsk psykologforening har brutt god presseskikk på punktene 3.2 og 4.1 i Vær Varsom-plakaten.

Oslo, 19. desember 2017

*Alf Bjarne Johnsen, Anne Weider Aasen,
Liv Ekeberg, Stein Bjøntegård, Eva Sannum,
Nina Fjeldheim, Sylo Taraku*

Å bære sin skyld

«Jeg tror vi trenger nye tanker om skyld eller ikke skyld overfor våre barn. Kanskje har den engelske psykoanalytikeren Donald Winnicotts en gang så befriende begrep om å være en «god nok» forelder også bidratt til å stoppe nye tanker på dette området.»

Per Are Løkke om Anne-Lise Løvlie Schibbye og Elisabeth Løvlies bok Du og barnet. Om å skape gode relasjoner med barn.

Ja til fjerndiagnostisering

Bokanmeldelse av Sigmund Karteruds nye bok om personlighet, side 144.

Har du lyst til å anmelde i Psykologtidsskriftet?

Vi ønsker velbegrunnede og nyanserte anmeldelser av psykologisk fagstoff. Lengre bokessay er også av interesse.

Send forespørsel på e-post til nina@psykologtidsskriftet.no.

Vend speilet mot deg selv og se den andre

I møtet med barn må vi vende selverkjennelsens speil mot oss selv.

TEKST Per Are Løkke, psykologspesialist

ANNE-LISE LØVLIE SCHIBBYE og **ELISABETH LØVLIE**
Du og barnet.
 Om å skape gode relasjoner med barn,
 Universitetsforlaget, 2017, 160 sider

Den nylig utgitte boken *Du og barnet* (2017), skrevet av psykolog Anne-Lise Løvlie Schibbye og litteraturviter Elisabeth Løvlie, handler om hvordan vi skal hjelpe og styrke barn. Boken bygger på en psykodynamisk relasjonsforståelse som fremhever betydningen av det emosjonelle feltet mellom voksne og barn. Og, ikke minst de voksnes ansvar for å gjøre feltet til et godt sted å være.

Dette er et viktig perspektiv. Når vår tro på tradisjonelle institusjoner som religion, familie, stat og demokrati er synkende, står den subjektive troen på kjærlighet og relasjoner tilbake. Troen på og investeringen i det emosjonelle blir da det bindende elementet mellom mennesker. Vi satser alt på relasjoner og emosjoner, men oppdager raskt at dette er svært kompliserte figurer å lene seg mot. Vi står på usikker grunn, noe som blant annet alle skilsmisene vitner om. De færreste ønsker seg allikevel ikke tilbake til tradisjonelle ankerfester. Vi fortsetter å satse på relasjoner og emosjoner. Derfor er det også nødvendig å innvie barna i en god relasjonsforståelse, slik at de får et indre fundament å leve sitt liv ut ifra.

Den danske adjunktten Louise Klinge vant nylig pris for beste formidling av doktorgrad i Danmark. Tittelen på doktorgraden var *Lærerenes relasjonskompetanse*. Hun viste helt enkelt at lærere med høy grad av relasjonskompetanse skapte hjelpsomme og konsentrerte elever, mens lærere med liten relasjonskompetanse skapte kverulerende og urolige elever. Altså, at læreren er med på å skape eleven med sin måte å være på. En av juryens kommentarer var: «Men dette er jo opplagt – hvorfor har ingen skrevet om det før?»

Det er ikke riktig at ingen har skrevet om dette før. Det har svært mange gjort, både tidligere og i dag. Psykolog Guro Øiestad har i sin bok *Se eleven innenfra* (2016) påpekt det samme fenomenet, at læreren ikke bare må ta

ansvar for selve undervisningen, men også for omsorgen og kvaliteten på relasjonene. Løvlie Schibbye og Løvlie presiserer at det samme også gjelder for foreldre og alle som arbeider med barn. Det er ikke metodene, manualene, teknikkene eller evalueringene som er det viktigste i møtet med barn, men tilstedeværelsen i øyeblikket, og evnen til å se og motta barnets sammensatte vesen.

Så problemet må heller formuleres slik: Hvorfor vil ikke samfunnet erkjenne relasjonsforståelsens primære betydning i barneoppdragelse, barnehage, skole og terapi, når det er et opplagt perspektiv? Jeg vil bruke boken *Du og barnet* til å reflektere over dette spørsmålet. Det kan se ut som om vi enten har en tendens til å idealisere betydningen av gode relasjoner (det vi alle drømmer om) eller til å redusere relasjonsforståelsen til et sekundært og subjektivt fenomen. I begge tilfeller lukker vi øynene for intersubjektivitetens komplekse, sammensatte og ofte smertefulle natur. Det kan også se ut som om relasjonsforståelsens status henger sammen med kvinnens skjebne i samfunnet. Kvinnen har tradisjonelt båret ansvaret for og arbeidet med sosiale relasjoner, som igjen har blitt devaluert i et patriarkalsk samfunnsregnskap. Mye tyder på at vi kanskje enda mer i dag rangerer betydningen av relasjoner ut ifra denne maskuline optikken.

SELVREFLEKSJONEN

Jeg vil først tydeliggjøre hva jeg legger i begrepet relasjonsforståelse. Bokens tittel *Du og barnet* kan minne om filosofen Martin Bubers mest kjente verk, *Jeg og Du*. Han postulerte at mennesket har to måter å relatere seg til omverdenen på, et Jeg–Det-forhold og et Jeg–Du-forhold. I Jeg–Du-forholdet trer mennesket ut av en objektiv og tingliggjort væremåte for å møte seg selv og den andre som subjekt. Nærværet som oppstår mellom to subjekter i slike viktige øyeblikk, skaper en grunnleggende polyfoni som ikke kan reduseres, forstås eller forklares fra et objektivt perspektiv, skriver Buber i boken *Om Uppfostran* (s. 22). Relasjonsforståelse peker derfor i dette essayet på nødvendigheten av at Jeg–Du-forholdet settes i sentrum i møtet med barnet. Terapeutiske og pedagogiske metoder eller en oppdragsstil som er forankret i standardiserte eller manualiserte tilnærminger, vil jeg betegne som Jeg–Det-forhold, selv om disse metodene i vid forstand selvsagt også er relasjonelle. Forfatterne skriver ut ifra en eksistensiell og psykodynamisk tradisjon som har Jeg–Du-forholdet som utgangspunkt for klinisk praksis.

Allerede tittelen *Du og barnet* retter seg mot *den voksnes* måte å forholde seg til barnet på. Den peker ikke først på barnet, men på foreldre og alle som arbeider med barn. Den peker på *samspillet* mellom den voksne og barnet. Dette er et befriende og betimelig perspektiv i en tid der foreldre, førskolelærere, lærere og psykologer både blir pålagt og oppfordret av eksperter og stat til å etablere det Martin Buber kaller et Jeg–Det-forhold overfor barn. Det tas i bruk metoder og forskjellige pedagogiske triks som formodes å ha effekt helt uavhengig av personene som bruker metodene. Et eksempel er økt målstyring i skolen. Det er også et svært nødvendig perspektiv i en tid som forstår barnet mer og mer uavhengig av sin relasjon til foreldrene og de som arbeider med barna. Gjennom den voksende normalitets- og diagnoseindustrien kan barnet fort oppfattes som avvikende. Barnet blir da definert uten å gå veien om forståelsen for det sosiokulturelle og emosjonelle feltet det puster og lever i.

Hovedbudskapet i Løvlie Schibbye og Løvlies bok er en oppfordring til de voksne om å se sitt samspill med barn i et selverkjennelsens lys. De hevder

Vi satser alt på relasjoner og emosjoner, men oppdager raskt at dette er svært kompliserte figurer å lene seg mot

Barnas subjektive fortellinger fanges heller ikke i dag opp av samfunnets øyne og ører

at selvutforskning er helt avgjørende for å skape gode relasjoner til barn. Dette har ikke bare frigjørende virkninger på barnet, men også på den voksne. Dannelsen av barnet og dannelsen av «du» som foreldre blir da til to forskjellige, men parallelle oppdagelsesreiser. Du oppdager barnet, og du oppdager deg selv, gjennom en serie møter med barnet. Denne reisen blir til syvende og sist også en måte å være i verden på. Den blir til en holdning å møte barna med, der oppdragelse også blir til selvoppdagelse.

Selvoppdragelse handler også om å reflektere over hvordan egen makt og personlighet påvirker barna. Barna fødes ikke bare inn i foreldrenes og samfunnets gode intensjoner og tradisjoner. De blir også innlemmet i deres konflikter, traumer og maktspill. Det er derfor viktig at den voksne reflekterer over hvordan deres makt og personlighet påvirker barna. Hvor er mine blindsoner? I dagens strev er det lett for foreldre å glemme at deres egne følelser, som for eksempel sinne, sorg, fjernhet eller rastløs utålmodighet, virker på barnet. Det er imidlertid heller ikke tilstrekkelig å reflektere over hvem jeg er, eller hva jeg gjør. Det er like viktig å reflektere over hva jeg sa, akkurat nå, eller i går. Hvilke ord brukte jeg, og hva kalte jeg barnet? Samsvarer det jeg uttrykker, og det jeg sier? «Jeg er så glad i deg», sier en forelder, mens raseriet koker innvendig. «Hvorfor hører du aldri?» sier en annen rasende, mens alle konfliktene fra jobben surrer rundt i hodet. Løvlie Schibbye og Løvlie har mange gode eksempler i boken på samspill som åpner eller forvrenger relasjonen til barna.

Å SE ELLER OVERSE BARNET

Hvordan skal så den voksne motta dette budskapet uten å føle skyld? Forfatterne vender flere ganger tilbake til dette spørsmålet. Det er som om de må forsikre foreldrene om at de ikke skal føle skyld, samtidig som de tar opp følsomme tema. Det kan virke som om vi i dagens kultur ikke kan påpeke den voksnes rolle og ansvar for relasjoner uten samtidig å forsikre høylytt at de ikke må få dårlig samvittighet. Dette er et paradoks når det å bære sin skyld og være samvittighetsfull tross alt kanskje er de fremste tegn på et voksent og modent menneske. Det kan virke som om vi er redde for å bli voksne i vårt samfunn.

Jeg tror vi trenger nye tanker om skyld eller ikke skyld overfor våre barn. Kanskje har den

engelske psykoanalytikeren Donald Winnicotts en gang så befriende begrep om å være en «god nok» forelder også bidratt til å stoppe nye tanker på dette området. Begrepet var en gave til altoppofrende mødre, og er også en gave til dagens stressede og perfektjonsorienterte foreldre. Det sier: Slapp av! Dere er bra nok! Men selv om det er godt å høre, er det allikevel noe ved dette begrepet som kan stoppe vår tenkning. Begrepet er litt for rundt og abstrakt. For hva betyr egentlig det å være god nok, eller det motsatte, å ikke være god nok? Løvlie Schibbye og Løvlies bok bringer skisser og konkrete eksempler til å komme noen skritt videre. Begge er påvirket av eksistensielle tradisjoner der spørsmål om skyld, ansvar og mening er selvfølgelig ingredienser. De peker på en vei der den voksne gjennom en utvidet relasjonsforståelse kan bli mer mottagelig og robust på en og samme tid. Målet er å stå i og lære av relasjoner uten å flykte fra erfaringer av skyld, usikkerhet og kompleksitet eller inn i idylliske forestillinger om barnets uskyld og egen godhet.

Samtidig utfordrer dette perspektivet vår narsissisme ved at vi i selverkjennelsens navn skal vende speilet mot oss selv, kanskje mer enn vi liker. For å sette det på spissen: For noen år siden arbeidet jeg på et ungdomshjem. Der syntes jeg å se at mange av konfliktene på institusjonen handlet om miljøarbeidernes egne uløste konflikter. Kollegial lojalitet gjorde at dette aldri ble påpekt. Da jeg noen år senere arbeidet ved en helsestasjon for barn og ungdom, så jeg at svært mange av barnas problemer (selvsagt) også handlet om foreldrene. I dag får flere og flere av disse barna diagnoser. Når barnas problemer i tiltagende grad forstås og behandles uavhengig av historiske, sosiale og familiære forhold, gir vi implisitt barnet «skylden» for egne symptomer.

Vi ser at når hensynet til de voksne og hensynet til barna står mot hverandre, støtter samfunnet som oftest de voksne. Kanskje i stigende grad. Selv om vi år etter år proklamerer at vi lever i barnets århundre, kan det se ut som om kløften mellom barnas erfaringsverden og de ordene helsevesenet setter på deres virkelighet, blir større og dypere. Barnas subjektive fortellinger fanges heller ikke i dag opp av samfunnets øyne og ører. Der barn tidligere ikke ble hørt på grunn av patriarkalske samfunnsforhold, defineres de i dag inn i diagnoser og positive omskrivninger. Psykologtidsskriftet har nylig problematisert at

vi glemmer barns smerte i vår skilsmissekultur. Aina Olsvold har i sin doktorgrad *Når «ADHD» kommer inn døren* (2015) vist at vi overser de subjektive fortellingene til barn som har fått en ADHD-diagnose. Vi kan også spørre om vi overser barns ubehag knyttet til det moderne livets stress, konsumkultur og teknologifisering. I *Du og barnet* formulerer ikke forfatterne en direkte kritikk av den voksne maktstrukturen barn alltid er underlagt. Boken er allikevel en sterk påminnelse om hvor raskt vi kan miste barnet av syne. Det er derfor en modig bok.

INDRE ANERKJENNELSE

Hvis foreldre skal prøve å møte barnet uten å være dominert av sin egen suverene posisjon eller narsissisme: Hvordan skal de gjøre det? Løvlie Schibbye og Løvlie introduserer her et fint begrep: De skal etterstrebe å møte barnet med indre anerkjennelse. Hva betyr så det? La oss gå en liten omvei via filosofen Jean-Jacques Rousseau for å nærme oss erfaringer dette begrepet peker mot.

Rousseau skriver i boken *Den ensomme vandrers drømmerier* (2016) at selvrefleksjonen er den største frihet av de alle. I helgene var han ofte ute på landet og hygget seg med sine venner. Han likte å ta pause fra det sosiale livet og ro langt utpå en innsjø, der han trakk inn årene, strakk seg ut i båten og drev langsomt av gårde med øynene festet til den blå himmelen og skyenes drift. Slik kunne han ligge i timevis fordypet i uklare, men deilige drømmer uten noe bestemt mål og mening. Dette var «hundre ganger å foretrekke» (s. 100) fremfor andre av livets gleder, skrev han. Filosofen Slavoj Zizek mente at Rousseaus frihet skapte en panikk i samtiden. Hvis alle skulle hengi seg til uproduktivitetens gleder, ville det undergrave industrialiseringen og rasjonalitetens krav til å være effektive og målrettede.

Elisabeth Løvlie har i sin doktoravhandling *Literary Silences in Pascal, Rousseau and Beckett* (2003) skrevet om litterær stillhet hos blant andre Rousseau, og hennes bok *Stillhet og støy* (2006) er basert på denne. Jeg nevner dette fordi jeg her ser en annen av bokens ledetråder. På samme måte som Rousseau beskriver at båten, sjøen og himmelhvelvingen tilbyr ham et rom der følelsen av frihet oppstår, viser forfatterne oss forskjellige rom der relasjoner kan oppstå. Sentrale begreper i boken, som selvrefleksjon, undring, lytting, sakte tid og indre anerkjen-

nelse, peker ikke bare på forhold som er nødvendig for at relasjonsrommet (Jeg-Du-forholdet) skal oppstå, men også på det som skjer når slike rom har oppstått. Selvrefleksjon og undring markerer en grense for den voksnes narsissisme og åpner et rom eller et nærvær der barnet kan bli sett på egne premisser. I dette rommet blir barnet og den voksnes mangfoldige, strømmende og personlige liv synlige i privilegerte øyeblikk eller situasjoner, slik Rousseaus indre verden ble synlig for ham på innsjøen. Å bekrefte at dette rommet finnes, kaller Løvlie Schibbye og Løvlie indre anerkjennelse.

Men dette åpne resonansrommet, der den voksne og barnet kan bli nære og tydelige for hverandre, er ikke gitt. Samfunnets drivhjul går i dag tusen ganger raskere enn på Rousseaus tid, og fokuset på den ytre anerkjennelsen, på mål, prestasjoner, objektive størrelser og kommersielle idealbilder, gjennomsyrrer alle sider av samfunnet. Akselerasjonen og tiden har blitt vår kulturs største problem, skriver sosiologen og frankfurterskolens Hartmund Rosa (2014). Folk lever i et hamsterhjul, eller med følelsen av å løpe i en rulletrapp: Hvis de setter ned farten, eller enda verre, stopper opp, aktiveres straks frykten for å sakte akterut eller falle utenfor. De fleste ungdommene jeg snakker med i min praksis, lever i denne tidsfølelsen. De har også en klar oppfatning av at samfunnet i dag foretrekker deres ytre kvaliteter fremfor deres indre. Vi lever i den ytre anerkjennelsens tid, derfor er Løvlie Schibbyes og Løvlies begrep om indre anerkjennelse et svært viktig begrep. Ikke bare for foreldre, men også innenfor psykologifaget, der rommet til å hjelpe mennesker skrumper inn for hvert år som går, i navnet til dagens treenighet av politikk, vitenskap og økonomi.

DIALEKTIKKEN

Anne Lise Løvlie Schibbye var tidlig ute med å påpeke relasjonenes betydning i psykoterapifeltet, på samme måte som den i dag kommer til uttrykk gjennom «den relasjonelle vendingen», i form av tilknytningsteori og den delen av nevrologien som bekrefter samspillet betydning. Hennes perspektiv kommer tydelig til uttrykk i boken *Relasjoner – et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2002), som også er den faglige kilden til *Du og barnet*. Her er filosofen Hegels begrep dialektikk sentral. I boken kan vi ane hva et dialektisk perspektiv betyr, bare ved å studere setninger som: »

«Hun lever sin uro i han.»

«Foreldrene gjør barnet.»

«Vi lever våre følelser i andre.»

«Vi skapes og omskapes i hverandre.»

«Vi lever i relasjoner og prosesser.»

«Vi skaper hverandres forutsetninger.»

Hva peker så disse setningene mot? De viser at vi som mennesker alltid er innflettet i hverandre, i en veksling mellom sammenblanding og selvavgrensning, i en stadig kamp om anerkjennelse. Dette er ikke unntaksfenomen, karakteristisk for små babyer eller forvirrede mennesker, men skjer hele tiden hos alle. Vårt eksistensgrunnlag er relasjonelt. Vi fødes inn i en intersubjektiv og relasjonell struktur og vil hele vårt liv leve innenfor et slik komplekst, flytende og mangetydig felt. Både Jon Fosse og Karl Ove Knausgård har i forskjellige sammenhenger uttalt at de ikke skriver om personer, men om relasjoner. En person er i en viss forstand summen av sine relasjoner. Et absolutt adskilt individ er en illusjon. Martin Buber beskriver det slik: «Uavhengigheten er en brygge og ikke noe bostedsrom» (1993, s. 38).

Vi trenger derfor et språk som fanger inn de subtile emosjonelle og mentale bevegelsene som skjer mellom mennesker: Er vi en eller to, like eller ulike, sammen eller hver for oss, enige eller uenige, nære eller i avstand? Løvlie Schibbyes og Løvlies dialektiske perspektiv gir mange eksempler på et slikt språk. Vi trenger også et språk for hva som skjer når vi begynner å definere og objektivere hverandre. Dette objektiviserende språket kan vi observere overalt i dagens samfunn og på alle nivåer av menneskelige relasjoner. Det er derfor også svært bekymringsfullt at området for psykisk helse i tiltagende grad blir definerende og diagnostiserende. Den franske kunstneren Louise Bourgeois var alltid på vakt overfor faren for å bli objektivert. Hun bar derfor med seg et lite håndspeil i håndvesken, som et slags våpen hun trakk opp og vendte kanskje mest mot menn når hun følte seg definert som kvinne eller kvinnelig kunstner. Barnet står kanskje i en enda mer sårbar og utsatt posisjon overfor de voksnes definisjoner. Barnet har ver-

ken språklig kompetanse eller lommespil på innerlomma til bruk for å speile de voksnes overtramp. Men med kroppsspråket viser barnet smerten, hvis vi ser etter.

DEN PATRIARKALSKE FEILTOLKNINGEN

Relasjoner handler også om kjønn. Vi lever alle, menn og kvinner, i en intersubjektiv struktur, i spennet mellom tilknytning og frihet, nærhet og avstand. Modernitetens forståelse av begreper som frihet og avhengighet har imidlertid lidd under det jeg vil kalle den patriarkalske feiltolkningen av relasjoner. Hva betyr så det? I moderne patriarkalske samfunn har vi frem til likestillingens tid levd i et polarisert kjønnsrollesystem, der mødre/kvinner har hatt hovedansvaret for sosiale relasjoner. Det er derfor ikke tilfeldig hvem som har frihetens rolle, og hvem som er omsorgsgiveren, eller hvem som skal gi og hvem som skal få anerkjennelse.

Rousseau kan være et eksempel på dette. I boken sin beskriver Rousseau seg som en hundset mann uten mennesker rundt seg. Han har mistet alt, og friheten i den totale ensomheten gjenstår som hans eneste venn. På en av sine daglige spaserturer blir han nedrent av en svart Grand Danois og skadet. Og like plutselig som hunden dukker opp i boken, dukker også hans kone opp for å stelle hans sår. Han var altså ikke så alene med sin frihet som han hadde gitt uttrykk for. Han levde i en relasjon med sin kone der ute ved innsjøen.

Et annet eksempel: Adam Smith, nasjonaløkonomiens far, skrev i 1776 ordene som skapte vårt moderne syn på økonomi: «Vi får middagen vår fra slakteren, bryggeren og bakeren, og andre livsnødvendigheter fra for eksempel lystøperen. Men vi får den ikke fordi de liker oss, men fordi de ivaretar egne interesser gjennom byttehandel.» Samtidig som han skrev dette, bodde han hjemme hos sin mor, som serverte ham middagen hver dag.

Problemet jeg her skisserer, er at den moderne, mannlige friheten i økonomien, kunsten, vitenskapen eller filosofiens navn har oppstått ved å glemme, nedvurdere eller ta avstand fra de kvinnelige omsorgstradisjoner som har sikret hans frihet. Kvinnens relasjonelle arbeid har i denne kjønnsgrammatikken alltid blitt underordnet det vi kaller produksjon, objektivitet og instrumentell rasjonalitet. Er ikke den overtroen på evidens og målstyring som vi ser i dag i helse- og omsorgsfagene,

i slekt med denne klassiske patriarkalske formel, der det umålbare Jeg-Du-forholdet underordnes en produksjonslogikk?

Løvlie Schibbye og Løvlie drøfter ikke kjønn i sin bok. De rydder allikevel opp og viser at selvstendighet og tilknytning ikke er to uforenlige størrelser slik Jean-Jacques Rousseau og Adam Smith tenkte det, men alltid flettet inn i hverandre. Selvstendighet og frihet er ikke bare knyttet til adskillelse, til å våge å si ifra eller våge å gå alene ut i verden, men også til å være en tydelig person i relasjoner. Vi kan derfor snakke om to former for frihet, den klassiske uavhengighetens frihet og den relasjonelle friheten. Den relasjonelle friheten handler om å våge å knytte seg til andre mennesker, og i relasjonen være både mottager (åpen) for andre og samtidig klare å uttrykke egne følelser, behov og grenser.

På forsiden av boken ser vi bildet av en mann som leier et barn. Menn har de siste 40 år signalisert at de ikke lenger ønsker å være fristilt fra nære relasjoner til kvinner og barn. De ønsker også å lære seg den relasjonelle grammatikken som forfatterne skisserer. Det nye farskapet er et uttrykk for dette. Men vi trenger kanskje allikevel en ny runde med tenkning rundt kjønn for å forsikre oss om at far kommer helt hjem (lærer seg omsorgens språk). Og at fremskrittet derfor ikke først og fremst er knyttet til at kvinnene lærer seg mannens modell (erobre arbeidslivet). For da blir barnet stående alene tilbake i et relasjonelt felt som ingen lenger tar ansvar for (Løkke, 2000).

MENNESKE ELLER MASKIN?

Jeg begynte med å spørre hvorfor samfunnet ikke prioriterer relasjonsforståelsen til tross for alle lovord, festtaler og politiske proklamasjoner om hvor viktig den er. Flere svar har vært antydnet: Det psykologiske fagfeltet underkaster seg biomedisinens objektivitetskrav, metodene som foretrekkes, er styrt av økonomiske tenkemåter, samfunnets høye tempo lukker muligheter for indre anerkjennelse, og den patriarkalske brøk plasserer alltid produksjonslogikken over Jeg-Du-forholdet. Den menneskelige sammensatte og komplekse subjektiviteten og det åpne relasjonelle rommet blir til truende og umålbare figurer i dette landskapet. Martin Buber beskriver det slik: «i samme stund som kunnskapen kommer ned på den jord som vi lever våre liv, får den en glippe som går mitt igjennom den» (s. 93). Det er denne glipen vi i objektivitetens navn strever med å tette igjen, i vår overtro på metoder, evidens og generaliseringer. Løvlie Schibbye og Løvlie viser oss at denne overtroen gjør oss blinde for barnas og vår egen subjektive virkelighet. Og, dessuten også blinde for vårt ansvar for hvordan vi kommuniserer vår subjektivitet til barna. ✘

REFERANSER

- Buber, M. (1993). *Om Uppfostran*. Falun: Dualis forlag.
- Løvlie, E. (2003). *Literary Silences in Pascal, Rousseau and Beckett*. [Doktorgradsavhandling]. New York: Oxford University Press.
- Løvlie, E. (2007). *Stillhet og støy*. Oslo: Cappelen.
- Løkke, P.A. (2000). *Farsrevolusjonen*. Oslo: PAX.
- Rosa, H. (2014). *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels forlag.
- Rousseau, J.-J. (2014). *Den ensomme vandrers drømmerier*. Oslo: Bokvennen.
- Schibbye, A.-L. L. (2002). *Relasjoner – Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Selvrefleksjon og undring markerer en grense for den voksnes narsissisme

Uhøytidelige bedømminger

Boken er full av tankevekkende og underholdende eksempler på snarveiene vi tar når vi vurderer informasjon.

KARL HALVOR TEIGEN

Terningen er rund. Bedømmingspsykologi i tretten kapitler. Cappelen Damm, 2017, 251 sider

BESLUTNINGS- OG bedømmingspsykologi, fagfeltet som omhandler våre vurderinger og beslutninger, har blitt allemannseie. Det som på 90-tallet var forbeholdt universitetsstudentene og som jeg stiftet bekjentskap med på ex.fac., har blitt popularisert av fagets fremste forskere. I forrige uke tittet jeg innom en bokhandel i jakten på *Tenke, fort og langsomt* av nobelprisvinner Daniel Kahneman. Utsolgt. Det er tomt hos forlaget.

Kanskje gjør ikke det så mye. For nå har Karl Halvor Teigen skrevet bok.

Om du ikke skulle være kjent med Teigen, så er han vår egen Kahneman. (En sammenlikning han antakelig er rimelig lei). Han har forsket på hvordan vi tenker om flaks, overraskelser, tilfeldige tall, anger, løgner og sukk. Mange psykologistudenter har blitt kjent med ham gjennom tørrvittige foredrag og bøkene hans om psykologiens historie. Folk flest har muligens blitt eksponert for ham gjennom sporadiske opptredener som ekspert i radio og på TV. De færreste vil reagere på å kalle ham en ekspert. Han er en av vår tids aller fremste norske forskere og formidlere.

HUMORISTISK

Undertittelen til *Terningen er rund* vekker ingen nysgjerrighet, men er beskrivende: *Bedømmingspsykologi i tretten kapitler*. I innsalget hevdes boken å være en «uhøytidelig innføring i bedømmingspsykologien» og å gi «overraskende og underholdende glimt av hva som skjer når folks skjønn og øyemål blir satt på prøve». Det lykkes Teigen med. Boken er full av tankevekkende, gjenkjennbare og underholdende eksempler på alle snarveiene vi tar når vi skal vurdere informasjon – enten det gjelder årsakssammenhenger, sannsynlighet, skyldspørsmål eller diagnostiske vurderinger.

Om du liker humor som baserer seg på underdrivelser, vil du humre deg gjennom boken. Som eksempel skriver Teigen, under overskriften «Urimelige sannsynligheter» om en undersøkelse der han spurte et utvalg om de noen ganger hadde vært i livsfare, og om å angi sannsynligheten for at de hadde blitt drept. Teigen oppsummerer: «Et urovekkende flertall på 80 av 146 svarte at ja, det hadde de. (...) Flertallet opererte med sannsynligheter på over 50 prosent, flere var oppe i 90 prosent, og en oppga faktisk en 100 prosent sannsynlighet. Det må ha vært feil, for han deltok i undersøkelsen, frisk og rørig.»

EGEN FORSKNING

Bokens største styrke er at brorparten av det Teigen skriver om er hans egen forskning. Det gir et innblikk i et kreativt og lekent hode som har fått anledning til å boltre seg. Selv om det allerede finnes et godt utvalg bøker innenfor samme tema, er det overraskende tilfredsstillende å lese en norsk bok der norsk forskning og norske forsøkspersoner spiller hovedrollen.

Bokens største svakhet er et noe omstendelig språk. Teigen sparer heldigvis leseren for fagbegrep og forklarer dem godt der de brukes. Likevel, jeg tok meg selv i å måtte lese setninger flere ganger, og stod litt for ofte fast i ord som var ukjente for meg. Jeg tilskriver det mine personlige preferanser og at forfatteren og denne leseren tilhører generasjoner adskilt med tre tiår.

RAMME ALVOR

Selv om eksemplene ofte er underholdende og presentert med glimt i øyet er hovedkonklusjonen ramme alvor. Vi kan ikke og bør ikke stole på egne vurderinger når vi står overfor viktige beslutninger. Det er en sannhet som stadig flere er blitt klar over, og som har ført

ANMELDT AV

Jan-Ole Hesselberg, psykologspesialist og ledende fagsjef, ExtraStiftelsen

VURDERER

Et budskap i Teigens bok er at vi ikke kan og ikke bør stole på egne vurderinger når vi står overfor viktige beslutninger. Bilde: *A man reading in a garden* (skisse) av Honoré Daumier (ca. 1865), The Met.

til endringer i sentrale vurderings- og beslutningsprosesser. Kanskje spesielt i rettsvesenet hvor alt fra avhørsmetoder til utdanningen av dommere har blitt endret i lys av denne forskningen.

Paradoksalt nok er inntrykket mitt at psykologer i altfor liten grad har gjort det samme. For hva gjør vi når vi danner oss fargerike teorier om årsakene til pasientens atferd og sitter i veiledninger og detaljtolker utsagn og gester

fanget på video? Vi tramper regelmessig i de samme kognitive fellene som alle andre mennesker. Om ikke annet burde vi bli flinkere til å erkjenne at det er en mulighet, og det vil denne boken hjelpe deg med.

Boken er utgitt på Cappelen Damm Akademisk, men det bør ikke skremme noen. Verken den opplyste allmennhet som kanskje tenker at den blir for teknisk, eller psykologer og psykologistudentene som frykter den blir for enkel. ✘

Menneskelige møter

Forfatteren peker på grunner til at det går galt i helsetjenesten, og noen muligheter for å korrigere kursen.

DAG GJERLØW AASLAND

Fra mål til mening – ord og virkelighet i profesjonell hjelp, Gyldendal Akademisk, 2017, 104 sider

DA JEG FØRST fikk denne boken tidlig I 2017, leste jeg den med stor begeistring, og tenkte at dette er den viktigste boken jeg har lest på 20 år! Jeg tenkte også at dette er en bok jeg gjerne vil anbefale for mine kollegaer.

Så fikk jeg kalde føtter. Jeg leste boken en gang til, og en gang til, og den ble stadig mer kompleks, og jeg så også at det var mange ting en kunne diskutere. Ikke minst ting som har med psykologisk teori og forståelse å gjøre, rimelig nok. Men OK, jeg synes fremdeles det er en viktig bok, jeg har anbefalt den til mange, både kollegaer, klienter, venner og familie, som har lest den og latt seg begeistre.

OPPGJØR MED POSTMODERNISMEN

Forfatteren, Dag Gjerløw Aasland, har vært professor i økonomi ved Universitetet i Agder, dr.scient. i landbruksøkonomi, og har arbeidet ved Institutt for arbeidsliv og innovasjon. Aasland er en del av en gruppe som har vært mer enn alminnelig interessert i etikk og filosofi, og han har publisert en rekke bøker og artikler om etikk, litteratur, organisasjon og ledelse. Denne boken har som undertittel «ord og virkelighet i profesjonell hjelp», og denne tilsynelatende uskyldige formuleringen rommer spennet i filosofisk og vitenskapelig tenkning siden begynnelsen på 1900-tallet frem til i dag.

Aasland starter med å diskutere Freuds viktigste oppdagelse: at pasientenes historier kunne være nøkkelen til å forstå deres problemer, og til å finne en vei ut av problemene.

Aasland knytter dette til nyere nevroforskning, utviklingspsykologi, og etter hvert til forståelse av følelsenes betydning fremfor vektleggingen på fornuft og kognisjon. Han støtter seg på Skjerveims advarsel mot å fortape seg i ordenes verden, og denne delen av boken går mest til mitt hjerte i sitt ganske stillferdige oppgjør med postmodernismen. Det er nok mange som har latt seg fascinere av bruddet med modernitetens tro på fremskrittet og at det nye alltid

var bedre enn det som har vært. Ordet «dekonstruksjon» er i min verden ett av de vakreste ordene som er produsert i løpet av 1900-tallet, postmoderniteten var en kjempe aha-opplevelse som tillot oss å tenke i helt andre baner og på helt andre premisser.

Men postmodernismen hadde også sine begrensninger. Jeg traff en gang en av postmodernismens fremste talspersoner innenfor psykologien, Ken Gergen, og spurte ham hvorfor han ville oppløse subjektet som begrep. «Jeg vil bare utforske hva som skjer om vi tenker den tanken», svarte han (fritt etter min hukommelse), og den tanken ble tenkt, sammen med tanker som at «virkeligheten er i språket», man prøvde ut alternativer til biologiske forklaringer på menneskelig adferd, og forestillingen om én objektiv virkelighet ble utfordret.

SUBJEKTET INN IGJEN

Etter hvert har vi sett hvordan biologien kan forstås som mye mer kompleks enn kulturen, hvordan skillet mellom kropp og sjel oppløses gjennom forskning på epigenetikk og speilnevroner, og hvordan subjektet tas inn igjen som et viktig og nødvendig korrektiv til en abstrakt symbolverden. Aasland trekker inn Peter Fonagy for å beskrive betydningen av menneskelige samspill når vi skal lære å forstå egne og andres følelser og utvikle evnen til empati. Aasland er opptatt av fenomenologi, Husserl, og ikke minst Levinas; han skriver om vitenskap og religion, og trekker inn filosofer som Kant og Spinoza for å underbygge en etisk standpunkttagning. Her utfordrer han den utviklingen som vi har sett i samfunnet, i retning av rasjonalitet og målstyring.

I innledningen til boken skriver Aasland at tittelen på boken *Fra mål til mening* er ment å beskrive det nødvendige skiftet i oppmerksomhet som jeg tror enhver virksomhet som driver med profesjonell hjelp, før eller siden må foreta, og som først og fremst er et lederansvar: Et skifte som går fra å styre hovedsa-

ANMELDT AV

Elsa Almås, psykolog i privat praksis og professor i sexologi ved Universitetet i Agder

HUMANISME Det som begeistrer meg, er troen på at det menneskelige møtet er viktig og bør løftes frem, skriver Elsa Almås om Dag Gjerløw Aaslands bok *Fra mål til mening*. Foto: Eugène Atget (1857-1927).

kelig etter eksplisitt uttalte mål for virksomheten til i større grad å la virksomheten drives av motivasjonen som ligger i de ansatte – og som skapes ved at arbeidet de utfører i møtet med den hjelpetrengende, gir en mening for dem.

Det som begeistrer meg, er troen på at det menneskelige møtet og de menneskelige sammenhengene er viktige og bør løftes frem. Aasland gir et vidunderlig eksempel fra Sandefjord kommune, der lærere i grunnskolen motsatte seg å følge et politisk vedtatt pålegg om å fylle ut detaljerte evalueringsskjemaer hvert halvår for hver enkelt elev, fordi de ikke anså denne informasjonen som relevant eller nyttig for deres oppgave. Aasland henviser til Husserls terminologi, og beskriver konflikten som at «lærerne og elevene på skolen lever i en livsverden, som er en objektivt gitt, fysisk verden i tid og rom, mens kommunens politikere fatter sine vedtak om utfylling og evalueringsskjemaer i en konstruert tankeverden, som består av rasjonelle og konsistente begreper, ord og teorier. Selvsagt lever politikerne også i sin livsverden, og selvsagt har politikerne sin tankeverden, men problemet synes nettopp å være at forskjellen mellom lærernes og politikernes livsverden, og dermed også forskjellen mellom de to tankeverdenene, var for stor» (s.51).

Når lærerne blir pålagt å utføre sin virksomhet på grunnlag av politikernes livsverden, mister de opplevelsen av mening i sin egen livsverden, og dermed sin egen profesjonalitet.

Lærerne nektet å følge politikernes pålegg, og fikk enorm støtte for sine standpunkter.

Utfordringen som illustreres i denne konflikten, blir mer og mer påtrengende. Det er mange som protesterer mot «new public management» og fortsettelsen av modernitetens tro på at teknologien er det viktigste redskapet for å skape fremskritt. Mange er skeptiske til at digitale systemer skal kunne løse de viktigste utfordringene i helsevesenet, blant annet fordi de mener det kan føre til at vi får mindre tid til klientene.

Å TA MAKTEN

Aaslands bok er liten og ser uskyldig ut, men rommer en viktig oppsummering av psykologisk tenkning som utviklet seg fra begynnelsen av det forrige århundret, som begynte med tro på humanistiske verdier, men som via to verdenskriger kom til å bli mer fokusert på rasjonalitet, teknologi og konflikt mellom mennesker. I dag har vi et helsevesen som druknes i forsøkene på å løse problemer ved hjelp av biomedisinske individualiserte sykdomsmodeller. Vi er smertelig klar over helsevesenets tilkortkommenhet – Aasland peker på noen viktige grunner til at det går så galt som det gjør, og peker på noen innlysende muligheter til å korrigere retningen.

For å få dette til må humanistiske bevegelser tro på seg selv, ikke gis makt til endring (hvem skulle kunne gjøre det?), men ta makt ved å tro på sin evne til å endre utviklingen slik at det blir godt å være menneske igjen. ❌

Engasjerende, uredd, dagsaktuell

Begrepet personlighet angår alle – enten det dreier seg om normalitet eller patologi. Denne boka vil kunne nå mange.

SIGMUND KARTERUD
Personlighet,
Gyldendal Akademisk,
2017, 240 sider

EN BOK TITULERT «personlighet» kan by på litt av hvert. Det kan være en trøstesløs oppramsing av femfaktormodellen, en kjedsommelig påminnelse om Hippokrates' typologi, eller en pseudovitenskapelig gjengivelse av psykoanalysen. Eller kanskje simpelthen en biografi om Donald Trump – vår tids mest gjennomdrøftede personlighet, en personlighet hvis karaktertrekk har ført til at enhver bensinstasjons-eier verden over benytter «narsissist» som en naturlig del av dagligtalen.

På omslaget skriver Gyldendal at «personlighet angår alle», og nettopp det er det vel vanskelig å være uenig i. Desto viktigere, hvordan har så Sigmund Karterud, kjent professor i psykiatri, fagbokforfatter og samfunnsdebattant, løst denne oppgaven?

Med glans, skulle jeg mene.

ET VIRVAR

I dag finnes ingen god, overordnet teori om personlighet, skriver Karterud i innledningen. Det eksisterer et virvar av ulike retninger, ofte preget av fagfolks forskjellige teoretiske overbevisning og praktiske interesser. Klinikeren skal helbrede, mens rekrutteringseksperten skal predikere. Noen er mest opptatt av å for-

stå den enkelte ut fra personens oppvekstshistorie, mens andre er opptatt av gruppedata, og får sure oppstøt bare ved tanken på at $n = 1$.

Ja, veien fra Melanie Klein til Hans Jürgen Eysenck er lang. Å bygge bro mellom fagfelt som dekker normalpersonlighet og patologi, virker nærmest uoverkommelig. Det er vanskelig, fordi oppgaven er like stor ideologisk som den er akademisk. Følgelig burde det utdeles en premie til alle som forsøker å lage en modell som dekker både normalitet og patologi.

Karterud kvalifiserer sterkt til den premien. Hans teori benevnes «TAM-teorien for personlighet», der TAM står for Temperament, Tilknytning (Attachment) (tilknytning) og Mentalisering. Modellen søker å forene evolusjonspsykologi og utviklingspsykologi, i tillegg til at den bygger på antakelsen om en kontinuitet mellom normalitet og patologi. At det skal være en gradvis overgang fra normalitet til patologi virker naturlig, og er en tanke stadig flere hegner om. Dette gjelder både klinikere som forsøker å anpasse sin modell på en normalpopulasjon, og femfaktor-tilhengere som forsøker å tilpasse sin tilnærming til problematferd, ved bruk av «dark triad-tilnærmingen».

ANMELDT AV

Espen Skorstad,
spesialist i arbeids-
og organisasjons-
psykologi, cut-e.

FRITT FRAM Hvorfor skal ikke eksperter i psykiatri og psykologi kunne mene noe om kjente personers mentale tilstand når kreti og pleti kan gjøre det samme, spør Sigmund Karterud (bildet) i sin nye bok. Foto: Privat.

EVOLUSJONÆR

I boka inntas et evolusjonært perspektiv som kommer tydelig frem. Referansene til det biologiske perspektivet er ikke rent få, ikke bare til våre nærmeste slektninger rhesus-apene, men også til nevrotransmittere, genetikk og nevroanatomi. Som leser hjelper det å ha snust på dette fra før, men det er ingen forutsetning. Bokas vektlegging av biologi virker i aller høyeste grad relevant, og grunnen til at en skarve psykolog kan bli noe overveldet her, handler nok mer om psykologifagets manglende vektlegging av det evolusjonære enn at tematikken er irrelevant.

Boka er engasjerende, velskrevet og rent ut vanskelig å legge fra seg. Følgelig vil den også ha et bredt nedslagsfelt. Den vil kunne leses som en innføring til personlighetsfeltet, skjønt enkelte passasjer på langt nær gir ved dørene når det kommer til de nevropsykologiske referansene. For selv om bensinstasjonseieren er kjent med narsissisme-begrepet, er det ikke gitt at han henger med i følgende passasje: «Fall i konsentrasjonen av endogene opioider, oksytocin, og prolactin og økning av glutamat og ACTH gir sterkt ubehag hos mennesker og utløser separasjonsangst hos dyr.»

For nykommeren er altså deler av stoffet komplekst, men det går likevel stort sett fint å henge med – også for de som ikke har nærlest Panksepp, som forfatteren ofte refererer til. For den innvidde vil deler av stoffet være kjent, samtidig som det er ytterst få, om noen, som ikke har noe å lære av denne boken. Bare spør deg selv, hvor mye vet du egentlig om hvordan femfaktormodellen manifesteres hos dyr? Var det grisen eller sjimpansen som skåret høyest på Planmessighet? Boken er aktuell for psykiatere, psykologer og sykepleiere – men også andre som vil lære mer om personlighet.

”

Fremfor å være et fantasiløst oppslagsverk som slike bøker ofte er, fremtrer en sterk forfatterstemme med klare synspunkter

»

INTELLEKTUELL

At vi ikke bare har med en faglig, men også en intellektuell kapasitet å gjøre, er tydelig. Det føles befriende å slippe de obligatoriske litterære referansene til Henrik Ibsen og Vigdis Hjort, og i stedet la seg overraske over forfatterens kunnskap om Fukuyama, Hegel og Game of Thrones. Som så mange andre ser Karterud verden gjennom sitt eget fagfelts briller. Psykologisering av omverdenen er på langt nær et ukjent fenomen, og Karterud skal ha for å inkorporere en rekke andre fagfelt. Likevel er det ikke utenkelig at antropologer, sosiologer, religionsvitere eller statsvitere vil rynke på nesen når Karterud kaster sitt psykologiserende blikk på islamisme: «Problemet med mange religioner er at de er førmoderne og preget av et menneskesyn som forneker psykologisk kunnskap. Feilaktig personlighetsteori kan ha enormt ødeleggende konsekvenser.» La gå, mange vil nok anerkjenne at enkelte religioner og livsførsler har et visst førmoderne preg, men at det skulle være *feil personlighetsteori* som velter alt over ende, kan vel diskuteres.

Samtidig er det nettopp denne type utspill som gjør boka forfriskende. Fremfor å være et fantasiløst oppslagsverk som slike bøker ofte er, fremtrer en sterk forfatterstemme med klare synspunkter, slik vi er kjent med fra Karteruds innspill i samfunnsdebatten for øvrig, enten det gjelder diagnoser, Hamsun eller Brevik-saken.

VELARTIKULERT

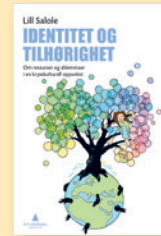
Språklig sett flyter det godt, leket og velartikulert, på en måte som er sjelden å se i norske fagbøker. Setningene er kompakte og presise, nærmere Kjell Askildsen enn Franz Kafka, om du vil. Forfatterens entusiasme og engasjement skinner tydelig igjennom. Spesielt innenfor områder knyttet til patologi og personlighetsforstyrrelser – noe mindre når vi kommer til femfaktormodellen og kognitiv terapi. Man trenger ikke være Poirot for å skjønne hvilke forskningsfelt Karterud selv lar seg begeistre av.

De sedvanlige skrivefeilene er i mindretall, noe som tyder på at så vel forfatter som Gyldendals redaksjon har gjort en god jobb. Men ingen er feilfri. Også her finner vi antydninger til lav skåre på personlighetstrekket Plikttoppfyllenhet hos korrekturleseren. Selv om Karterud har unngått blemmen å skrive «Nitse» i stedet for «Nietzsche», slik vi var vitne til hos en annen forfatter, refereres det flerfoldige ganger til Sir Francis Gallon, som i rettferdighetens navn het Sir Francis Galton. At en så god bok fortjener en så uinspirerende forside, er også vanskelig å begripe. Kunne vi ydmykt be om en noe mer histrionisk designer ved neste korsvei?

Så til sist: Klarte Karterud å skrive en hel bok om personlighet uten å berøre Donald Trump? Nei, men hvem klarer vel det? Dessuten, i tillegg til å gjøre det mest åpenbare, nemlig å tildele Trump diagnosekriterier, supplerer Karterud med et aldri så lite debattinnlegg: Hvorfor i all verden skal det være slik at eksperter i psykiatri og psykologi frarøves muligheten til å mene noe om kjente personers mentale tilstand, såkalt fjerndiagnostisering, når kreti og pleti kan gjøre det samme? Eller sagt med hans egne ord: «Skal vi som som har kompetanse på narsissisme, ha munnkurv om dette fordi vi er spesielt kompetente, mens andre kan tillates å si hva som helst?»

Se, der har du mannen: engasjerende, uredd og dagsaktuell. Løp og kjøp. ❌

Ferskvare

Flerkulturell oppvekst

Med *Identitet og tilhørighet*. Om ressurser og dilemmaer i en kryskulturell oppvekst vil Lill Salole diskutere grunnleg-

gende sider ved å vokse opp med kryskulturelle erfaringer. Sentrale temaer er identitet, eksistensielle utfordringer, tilhørighet og «den unike kompetansen kulturelle minoritetsbarn utvikler», skriver Gyldendal Akademisk. Problemstillingene beskrives både fra teoretiske og praksisnære innfallsvinkler.

Fritid sammen

Fritid sammen med andre. Tilrettelagte fritidstjenester i endring av K. Kristiansen, A. Midtsundstad og D. Ofstad (red.) handler ifølge Fagbokfor-

laget om hvordan man kan støtte barn, ungdom og voksne med ulike utfordringer til å delta i fritidsaktiviteter og sosiale fellesskap. Forfatterne presenterer erfaringer med metoden Fritid med bistand og andre nye tilnærminger, og peker på nytten av samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor.

Skolefravær

Trude Havik ved Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger har skrevet boka *Skolefravær*.

Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring utgitt på Gyldendal Akademisk. Målet er å skape et felles kunnskapsgrunnlag og et utgangspunkt for refleksjon og praksis der skole, hjem og støtteapparat samarbeider for å få barna til å komme på skolen.

Kurskalenderen

Oppføring i kurskalenderen gir mulighet for å forhåndsannonserer med henvisning til kursannonse som trykkes i en kommende utgave og/eller påminnelse om allerede annonsert kurs. Begrenset tekstmengde.

Pris eks. mva. for innrykk i tillegg til annonse i Psykolog-tidsskriftet:

1 innrykk kr 2 000,
2 innrykk kr 3 000,
3 innrykk kr 3 500,
4 innrykk kr 4 500.

Ønsker du mer informasjon eller bestille annonse på kurskalenderen kontakt oss på tidsskrift@psykolog-tidsskriftet.no eller tlf. 23 10 31 33.

FEBRUAR

Veiledning for psykologer som skal veilede andre yrkesutøvere

Oslo, 15.–16. februar

For mer informasjon og påmelding
www.psykologforeningen.no/kurs og utdanning

MARS

Klinisk helsepsykologi - den 3. nasjonale konferansen

Oslo, 12.–13. mars

For mer informasjon og påmelding
www.psykologforeningen.no/kurs og utdanning

Skjematerapi - nytt spesialiseringsprogram i psykoterapi

Oslo, 14.–16. mars

For mer informasjon og påmelding se
www.kognitiv.no (se under fagnettverk) eller
www.psykologbehandling.no/utdanning

Suicidologi og vurdering av selvmordsfare

Oslo, 15.–16. mars

For mer informasjon og påmelding
www.psykologforeningen.no/kurs og utdanning

APRIL

Metakognitiv terapi

Oslo, 18.–19. april

For mer informasjon og påmelding
www.psykologforeningen.no/kurs og utdanning

JUNI

Psykologfaglig arbeid med barn, unge og familier

Oslo, 4.–5. juni

For mer informasjon og påmelding
www.psykologforeningen.no/kurs og utdanning

Kurs i EMDR

Eye Movement Desensitization
and Reprocessing

Trinn 1 Trondheim 7.–9. mai 2018
Trinn 1 Oslo 18.–20. september 2018
Trinn 2 Bergen 5.–7. mars 2018
Trinn 2 Oslo 5.–7. desember 2018

Kursholder: Psykolog Bjørn Aasen,
EMDR Europe Approved Trainer

The Art of EMDR

Røros, 4.–7. september 2018

Workshop med Roger Solomon
EMDR Institute Senior Trainer

Påmelding og nærmere informasjon:
www.emdrutdanning.no

EMDR MED BARN

Kurs i EMDR med barn:

Trinn I: 14. mars i Oslo

Trinn II: 15. mars i Oslo

For påmelding og informasjon se:
www.emdrkurs.no

SUSAN HART OG MARIANNE BENTZEN HAR
UTVIKLET 1-ÅRIG ETTERUTDANNING I

Nevroaffektiv personlighets- utvikling og psykoterapi

Marianne Bentzen kommer til å holde
dette i 2018–19. Oppstart i Oslo september 2018.

For mer informasjon kontakt kursarrangør
K.M. Sæbø: km@kamaklinikken.com

www.kamaklinikken.com

Følg Tidsskrift for Norsk psykologforening på

facebook

Utdannelse i psykoanalyse ved Norsk Psykoanalytisk Institutt

Norsk Psykoanalytisk Institutt mottar til enhver tid
søknader til den psykoanalytiske utdannelsen.

Utdannelsen kan søkes av psykologer og leger
med autorisasjon i Norge. Det forutsettes
påbegynt spesialisering i psykologi, psykiatri eller
barne- og ungdomspsykiatri.

Utdanningen er godkjent som obligatorisk program
for spesialiteten psykoterapi for psykologer
etter ny ordning. Godkjenning forutsetter fullført
fellesprogram i Psykologforeningen før oppstart på
seminar ved instituttet. Relevant klinisk praksis
forutsettes.

Utdannelsen består av parallelle og samtidige
læringserfaringer gjennom deltakelse i teoretiske
samt kliniske seminarer over 4 år, personlig
analyse, veiledning og skriftlig arbeid.

Interesserte kan henvende seg til Instituttets
sekretariat for ytterligere informasjon. Se også
instituttets hjemmeside, www.psykoanalyse.no,
hvor det også opplyses om økonomisk støtte.

Søknad med yrkeserfaring (CV), levnetsbeskrivelse
og kopi av autorisasjon sendes:

**Norsk Psykoanalytisk Institutt, Fr. Nansens vei 17,
0369 OSLO**

tlf.: 22 60 58 20, e-post: post@psykoanalyse.no

LEDIG KONTOR

Ved Stiftelsen Oslo Hospital, Ekebergveien 1, har
vi ledig kontor i hyggelig kontorfellesskap med tolv
psykologer og tre psykiatere. Sentral beliggenhet,
fem minutter med trikk fra Jernbanetorget, og
trikkeholdeplass rett utenfor. Det er mulig å leie
parkeringsplass. Henvendelse tlf. 99 25 30 65,
epost: et@oslohospital.no

AGORA 18

Ser vi skogen for bare trær? Veivalg i psykisk helsetjeneste

Hvor er de psykiske helsetjenestene på vei, og hvordan kan fremtiden se ut? Kan man få til en økonomisk og kvalitetsmessig bærekraftig helsetjeneste for personer med psykiske plager, som både brukere og ansatte er fornøyde med?

Rebellkveld på MESH

Torsdag kveld 1. mars arrangeres rebellkveld for første gang. Vi utfordrer vedtatte sannheter og blir med på workshop om forbedrings- og endringsarbeid. Det vil også bli lett bevertning og stand-up med Dag Sørås, som vi kjenner fra Mandagsklubben. Kvelden er åpen for medlemmer av IAP. Du kan melde deg inn i IAP samtidig som du melder deg på seminaret. Se www.iap-agera.no

Seminardag på Nasjonalbiblioteket

Fredag 2. mars inviterer vi til heldagsseminar på det nyoppussede Nasjonalbiblioteket i sentrum av Oslo. Seminaret er åpent for alle psykologer. Hovedforeleser er Peter Kindermann, professor i klinisk psykologi, visepresident og tidligere president i den britiske psykologforeningen.

Målet med årets Agoraseminar er å inspirere seminardeltakerne til konstruktiv påvirkning i egen organisasjon. Vel møtt!

Påmelding: www.iap-agera.no | **Arr.:** Institutt for Aktiv Psykoterapi (IAP)
Er du ikke medlem? Se vår nettside www.iapnett.no

Foto: Nasjonalbiblioteket

KONTOR TIL LEIE I OSLO. Stort og hyggelig kontor i Majorstuehuset, Kirkeveien 64b, 3. etasje. Ledig hele og halve dager, også på kveldstid. Henvendelse: Tlf. 918 22 974

OSLO. Hyggelig og svært sentralt beliggende kontor på Frogner (bak Slottet) til leie. Ledig hele og halve dager, samt på kveldstid. Henvendelse: tlf. 977 13 923.

JOSEF OG HALDIS ANDRESENS LEGAT Stipender til forskning

Legatets avkastning skal bl.a. stilles til disposisjon for forskning, fortrinnsvis klinisk psykiatrisk forskning med formål å forebygge og behandle psykiske lidelser.

Søknad fremmes på fastsatt søknadsskjema som kan hentes på www.okonomibedriften.no/legater, eller ved henvendelse tlf. 23 37 39 80.

Søknad sendes pr. post til:

RK Accounting AS, Smuget 1 B, 1383 Asker
innen 31. mars 2018.

Er du på jakt etter artikler publisert i Psykologtidsskriftet?

Informasjon og bestilling: www.psykologtidsskriftet.no

Scandinavian Centre of Awareness Training (SCAT)

2 UTDANNINGER SOM INSTRUKTØR I MINDFULNESS TRENING

OSLO

(3 x 2 dager + daglig egen trening)
**Fredag og lørdag: 31. aug.–1. sept.,
 28.–29. sept., 26.–27. okt. 2018**

SKÅNEVIK FJORD HOTEL (ved Haugesund)

(3 x 2 dager + daglig egen trening)
**Lørdag og søndag: 21.–22. april,
 26.–27. mai, 16.–17. juni 2018**

Godkjent av Norsk psykologforening
 med 42 t. vedlikeholdsutdanning.

Mindfulness trening (MT): en selvutviklingsprosess gjennom bevisstgjøring. Vi lærer effektive teknikker for å bruke (stress) energien på en positiv måte. Praktisk nyttig for alle yrkesgrupper, spesielt psykologer.

Læringsmål: fordypning i mindfulness for egen skyld og for å kunne formidle mindfulness som et verktøy til selvhjelp for pasienter, klienter og andre mennesker i en vanskelig situasjon.

Kursleder: Andries J. Kroese, dr. med., tidligere professor i karkirurgi. Utdannet instruktør ved Univ. of Mass. Hospital, USA. Forfatter av flere bøker om mindfulness.

FOR MER INFORMASJON OM KURSET KONTAKT:
e-post ajkroese@online.no, tlf. 901 51 734 eller www.scat.no

5. nasjonale konferanse om Dialektisk atferdsterapi (DBT)

**Radisson Blu Plaza Hotel i Oslo
 16. og 17. april 2018**

Professor Alec Miller vil forelese om DBT i skolesammenheng og holde en klinisk workshop om DBT og familierbeid.

I tillegg får vi høre en rekke andre innlegg fra sentrale miljøer i Norge.

Les mer og meld deg på: www.dbt.no

**DBT DIALEKTISK
 ATFERDSTERAPI**

NSSF Nasjonalt senter for
 selvmordsforskning
 og -forebygging

BLI MINDFULNESSINSTRUKTØR

Ønsker du å fordype deg
 i mindfulness, bruke
 mindfulness i ditt
 fagområde, eller ha egen
 mindfulnesspraksis ?

Ny start 19. april 2018

8 samlinger over 14 mdr. torsdag - søndag
 Bli med på en spennende og kreativ etter-
 utdanning hvor du utvikler solide ferdigheter
 som mindfulnessinstruktør.

Instruktørutdannelsen er
 godkjent av NPF som
 72 timers vedlikeholdsaktivitet.

Les mere på:
www.creationwork.org

Neste utgivelse er **1. mars**, frist for å bestille annonse til mars-utgaven er

15. februar

Kontakt oss på e-post tidsskrift@psykologtidsskriftet.no eller tlf. 23 10 31 33

KURS I KLINISK SUICIDOLOGI FOR LEGER OG PSYKOLOGER SOM ARBEIDER MED BARN OG UNGDOM

Fra selvmordsrisikovurdering til
behandling av kronisk suicidalitet

Tid/sted: 11.–12. juni 2018,
Clarion Collection Hotel Gabelshus i Oslo

Pris: kr 4.400,- inkl. lunsj, kaffe/te
Påmeldingsfrist: 15. april 2018

Spesialister i barne- og ungdomspsykiatri
og klinisk barne- og ungdomspsykologi
vil bli prioritert

For mer informasjon og påmelding:
www.selvmord.no

NSSF Nasjonalt senter for
selvmordsforskning
og -forebygging

UiO : Universitetet i Oslo

KURS I KLINISK SUICIDOLOGI FOR LEGER OG PSYKOLOGER SOM ARBEIDER MED VOKSNE

Fra selvmordsrisikovurdering til
behandling av kronisk suicidalitet

Tid/sted: 15.–17. oktober 2018,
Clarion Collection Hotel Gabelshus i Oslo

Pris: kr 5.400,- inkl. lunsj, kaffe/te
Påmeldingsfrist: 24. august 2018

Spesialister i psykiatri og klinisk
psykologi vil bli prioritert

For mer informasjon og påmelding:
www.selvmord.no

NSSF Nasjonalt senter for
selvmordsforskning
og -forebygging

UiO : Universitetet i Oslo

Stempel med medlemslogo for psykologer

Som medlem av Norsk psykologforening kan du skaffe deg stempel med medlemslogo. Et stempel som viser at du er medlem av Psykologforeningen skal være et kvalitetsstempel, og kan for eksempel brukes til fakturaer, rapporter og innkallingsbrev.

Stempel kan kjøpes hos Aksess & Daylight as for kr 345. Dersom du ønsker egne opplysninger i tillegg til logoen er prisen kr 975. De oppgitte priser er inkl. mva og porto.

For bestilling av standard stempel med kun logo – send «Stempel med medlemslogo Norsk psykologforening» til firmapost@adprofil.no

Ved bestilling av individuelle stempler – kontakt: aage@adprofil.no

Skal du flytte eller bytte arbeidssted?

Registrer ny adresse på
www.psykologforeningen.no
Min medlemside

eller send e-post til
medlemsservice@psykologforeningen.no

Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør

MST (Multisystemisk Terapi) i Buskerud har ledig vikariat i 100% stilling som

Psykolog/psykologspesialist som leder/veileder ved MST Buskerud

Barne-, ungdoms og familieetaten har egne enheter som driver med multisystemisk terapi (MST), som er en tidsavgrenset, familiebasert behandlingsmetode for ungdom med alvorlige atferdsvansker. Terapeutene jobber i hjem, nærmiljø og skole med foreldre og ungdom, der ungdommen står i fare for å bli plassert utenfor hjemmet. MST er en evidensbasert metode utviklet i USA, og implementeringen i Norge ledes av NUBU, Universitetet i Oslo. I region sør drives det totalt 5 MST- team. Et team består av tre (fire) terapeuter og en veileder som er faglig og administrativ leder av teamet.

Veileder er tilgjengelig for terapeutene 24 timer i døgnet, 7 dager i uka. Tilgjengelighet er regulert gjennom egen avtale for MST-veiledere, og er godt økonomisk kompensert. Stillingen innebærer selvstendig arbeid, fleksibel arbeidstid og kontinuerlig faglig utvikling gjennom ukentlig samarbeid med MST-konsulent og regelmessige fagseminarer.

Søknadsfrist 23. februar 2018

Se fullstendig utlysning og søk på www.bufdir.no

www.bufdir.no

Helse Midt-Norge RHF er ett av fire regionale helseforetak i Norge. Disse eies av staten ved Helse- og omsorgsdepartementet og skal sørge for at befolkningen får tilgang på spesialiserte helsetjenester med god kvalitet. Helse Midt-Norge RHF har overordnet ansvar for spesialisthelsetjenesten i Trøndelag og Møre og Romsdal. Virksomheten er organisert gjennom 4 helseforetak som eies av Helse Midt-Norge RHF. I tillegg er Helse Midt-Norge IT (HEMIT), Driftssenteret for logistikk og økonomi og Helseplattformen en del av Helse Midt-Norge RHF. Den samlede virksomheten omfatter ca 22 000 medarbeidere og et årlig budsjett på vel 21 milliarder kroner. Helse Midt-Norge RHF er lokalisert på Stjørdal. Se ytterligere informasjon på www.helse-midt.no.

Trondheim

100 % avtalehjemmel i klinisk psykologi

Helse Midt-Norge RHF har ledig 100 % avtalehjemmel for spesialist i klinisk voksenpsykologi. Hjemmelen vil kreve et godt samarbeid med helseforetaket, og sammen skal det skapes balanse og stabilitet innen dette fagområdet i denne delen av regionen. Hjemmelen er besluttet lokalisert i Trondheim.

Nærmere opplysninger ved rådgiver Karin Bostad, tlf. 412 14 382 eller rådgiver Arnt Egil Hasfjord, tlf. 413 22 145.

Søknadsfrist: 25. februar 2018

Søknad blir sendt elektronisk via www.helse-midt.no - der du òg finner fullstendig utlysningstekst.

frantz.no

HELSE ●●● MIDT-NORGE

Helse Midt-Norge RHF er ett av fire regionale helseforetak i Norge. Disse eies av staten ved Helse- og omsorgsdepartementet og skal sørge for at befolkningen får tilgang på spesialiserte helsetjenester med god kvalitet. Helse Midt-Norge RHF har overordnet ansvar for spesialisthelsetjenesten i Trøndelag og Møre og Romsdal. Virksomheten er organisert gjennom 4 helseforetak som eies av Helse Midt-Norge RHF. I tillegg er Helse Midt-Norge IT (HEMIT), Driftssenteret for logistikk og økonomi og Helseplattformen en del av Helse Midt-Norge RHF. Den samlede virksomheten omfatter ca 22 000 medarbeidere og et årlig budsjett på vel 21 milliarder kroner. Helse Midt-Norge RHF er lokalisert på Stjørdal. Se ytterligere informasjon på www.helse-midt.no.

Namsos

100 % avtalehjemmel i klinisk psykologi

Helse Midt-Norge RHF har ledig 100 % avtalehjemmel for spesialist i klinisk voksenpsykologi. Hjemmelen vil kreve et godt samarbeid med helseforetaket, og sammen skal det skapes balanse og stabilitet innen dette fagområdet i denne delen av regionen. Hjemmelen er besluttet lokalisert i Namsos.

Nærmere opplysninger ved rådgiver Karin Bostad, tlf. 412 14 382 eller rådgiver Arnt Egil Hasfjord, tlf. 413 22 145.

Søknadsfrist: 25. februar 2018

Søknad blir sendt elektronisk via www.helse-midt.no - der du òg finner fullstendig utlysningstekst.

frantz.no

HELSE ●●● MIDT-NORGE

Kommunane har til saman 6900 innbyggjarar. Cirka 1500 er born og unge i alderen 0–20 år. To av kommunane har vidaregåande skule. Vest-Telemark er kjent for sin kultur, flotte natur og gode moglegheiter til friluftsliv.

SELJORD, KVITSEID OG NISSEDAL søker etter Psykologspesialist i barne- og ungdomspsykologi/psykolog, ID-808

Kommunane søker etter ein barnepsykolog/psykolog i ei nyoppretta stilling – som skal arbeide med barn og unge i alderen 0–20 år. Psykologen vil få eit eige kontor i helseeininga i kvar av kommunane, men ein av kommunane vil ha arbeidsgjevaransvar. Fordelinga av psykologen si tid vil avhenge av tal på born og unge i kommunane og etter behov.

Tenesta skal vera eit gratis lågterskeltilbod med fokus på korttidsterapi, råd og rettleiing.

For fullstendig annonse, sjå www.kviteseid.kommune.no. Spørsmål om stillinga kan rettas til:

Kommunalsjef for helse- og omsorg i Kviteseid kommune, Olav O. Kaasa, tlf. 35 06 81 30/913 01 556

Einingsleiar for helse i Kviteseid kommune, Hanne Norgaard, tlf. 35 06 82 62/971 03 782

Fagleiar for Psykisk helseteneste i Kviteseid kommune, Reidun Øverland, tlf. 35 06 82 61/977 90 476

Søknadsfrist: 22.02.2018

Søknad sendast til Kviteseid kommune på elektronisk søknadsskjema, sjå www.kviteseid.kommune.no

Med over 2500 ansatte er Hamar kommune den største arbeidsplassen i Hamar. Medarbeiderne har bakgrunn fra mange ulike yrker og har svært allsidig kompetanse. Våre verdier er åpen, pålitelig, modig og helhetlig. Les mer på www.hamar.kommune.no

PSYKOLOGSPESIALIST/PSYKOLOG

– 100 % fast stilling i Hamar kommune

Det er ledig fast 100 % stilling som psykologspesialist ved Hamar helsestasjon.

Stillingen er knyttet til skolehelsetjenesten for barn i alderen 6–12 år og er ledig fra 1.5.18.

ARBEIDSOPPGAVER:

- Lavterskel psykologhjelp
- Korttidsintervensjon
- Samtaler med barn, foreldreveiledning og eventuelt tilbud om samtale for foreldre
- Veiledning til kolleger og samarbeidspartnere
- Kartlegging og eventuell henvisning til spesialisthelsetjenesten eller andre instanser
- Utvikle/iverksette forebyggende tiltak, f. eks. individuelle samtaler, grupper, undervisning
- Deltakelse i tverrfaglig samarbeid

KVALIFIKASJONER:

- Godkjent psykologspesialist, psykologer med embetseksamen kan også søke
- Erfaring fra arbeid med barn/unge og familier
- Interesse for tverrfaglig samarbeid
- Gode norskkunnskaper

PERSONLIGE EGENSKAPER:

- Gode samarbeidsevner
- Evne til selvstendig arbeid
- Personlig egnethet

VI TILBYR:

- En spennende jobb med varierte og utfordrende oppgaver i et godt arbeidsmiljø hvor åpenhet, respekt og trygghet vektlegges
- Psykologmiljø med fire psykologer i helsestasjon
- Mulighet til å utforme egen arbeidsdag og faglig innhold innenfor gitte rammer
- Fleksitid
- Ansettelse i Hamar kommune på vilkår som fremgår av gjeldende lov og avtaleverk

Spørsmål om stillingen kan rettes til

leder av helsestasjonen **Margit Nordstoga**, tlf. 481 94 790 eller psykolog **Olduz Nury**, tlf. 905 59 512.

Søknadsfrist 17. februar.

Søk på stillingen www.hamar.kommune.no – ledige stillinger

Helse Sør-Øst
RHF søker:

Ledige avtalehjemler i klinisk voksenpsykologi

- Tre avtalehjemler lokalisert til Alna, Grorud eller Stovner
- Tre avtalehjemler lokalisert til Søndre Nordstrand, Nordstrand eller Østensjø
- To avtalehjemler lokalisert til Bydel Gamle Oslo eller Grünerløkka

Nærmere opplysninger: rådgiver Kari Iren Austad Borge eller rådgiver Tina Cecilie Sanders, Kapasitet og tjenesteutvikling, telefon 02411

Fullstendig stillingsannonse og elektronisk søknadsskjema: helse-sorost.no/ledigstilling

Søknadsfrist: 22. februar 2018

HELSE SØR-ØST

frantz.no

Østre Toten kommune
Nytanking – Kvalitet – Respekt

LEDIG STILLING ENHET HJEMMETJENESTER
– RUS- OG PSYKIATRITJENESTEN:

Psykolog – 100 % fast stilling

For utlysningstekst og elektronisk søknad se www.ostre-toten.kommune.no.

Søknadsfrist: 01.03.2018

Bufetat

Ved Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) Familievernkontoret Innlandet avd. Gjøvik, er det ledig stilling som

Psykologspesialist (100 %)

Søknadsfrist 28.02.18

For full stillingsutlysning, se stillingsID 146677 i Jobbnorge.no, Nav.no, Finn.no.

Kontaktperson:

Teamleder Gjøvik Anne Guri Frang, tlf. 466 16 408.

Vestre Viken har rundt 9 300 ansatte. Vi gir god og trygg behandling til 490 000 mennesker i 26 kommuner.

PSYKOLOGSPESIALIST

BDPS Poliklinikk 2, Psykisk helse og rus

Referansenr: 3670886678 Søknadsfrist: 23.02.2018

Seksjonen er en allmennpsykiatrisk poliklinikk i Bærum DPS med 25 behandlerstillinger. Vi oppretter en ny psykologspesialist-stilling, for å imøtekomme flere polikliniske oppgaver fremover. Seksjonen samarbeider tett med øvrige seksjoner i DPS og med kommunen. I tillegg har vi tre spesialteam, et team for innsatte i Ila Landsfengsel, et team for spiseforstyrreser og et OCD-team som gir tilbud til hele Vestre Viken sitt opptaksområde.

Vi har ledig fast 100% stilling for psykologspesialist.

Nærmere informasjon om stillingen fås ved henvendelse til seksjonsleder Anne Kristin Eikeland, tlf. 454 30 221.

Søknadsfrist: 23. februar 2018

Elektronisk søknadsskjema og fullstendig utlysningstekst finner du på våre nettsider www.vestreviken.no

VESTRE VIKEN

frantz.no

ALTERNATIV TIL VOLD

Alternativ til Vold (ATV) er en privat stiftelse som organiserer behandlingstilbud til mennesker med voldsproblematikk. Stiftelsen har 3 hovedmålsettinger: a) behandling, b) kunnskapsformidling og c) forskning. ATV driver 13 behandlingssentre i Norge, i tillegg til behandlingssamarbeid med ATV-kontorer i Norden. Klientgruppen er i hovedsak voksne utøvere av vold, men noen kontorer arbeider også med voldsutsatte voksne, ungdom og barn. Stiftelsen har 70 ansatte, hovedsakelig psykologer.

Alternativ til Vold i Kristiansand søker psykologspesialist/ psykolog/psykoterapeut i 100 % fast stilling

Vi har ledig 100 % fast stilling og søker derfor en engasjert fagperson til å være med på å opprettholde og videreutvikle behandlingstilbudet i Kristiansand.

ATV Kristiansand driver primært et behandlingstilbud til utøvere av vold i nære relasjoner. Vi har også behandlingstilbud til ungdom med volds- og aggresjonsproblemer. Arbeidet med volden vil ofte innebære samarbeid med barnevern, familievern, helsestasjon og andre tilbud til barn og familier.

Hovedoppgaven for stillingen vil først og fremst være knyttet til behandling av utøvere av vold i nære relasjoner både individuelt og i grupper, samt noe arbeid med voldsutsatte. Det er også oppgaver knyttet til utadrettet virksomhet, fagutvikling, fagformidling og veiledningsoppdrag. Erfaring fra arbeid med vold er ønskelig, men annen behandlingserfaring vil også være relevant. Personlig egnethet vektlegges. Vi ønsker en person med gode samarbeidsevner og som ønsker å by på seg selv. Menn oppfordres til å søke.

Tiltredelse: etter avtale

Søknadsfrist: 20. februar 2018

Søknad sendes på e-post til: jobb@atv-stiftelsen.no.
Adresse: Alternativ til Vold, Lilletorget 1, 0184 Oslo.
Spørsmål om stillingen rettes til kontorleder på ATV Kristiansand, psykoterapeut Marit Lyngra, telefon 993 01 234, eller leder ved ATV – region Sør, psykologspesialist Cecilie Guldvog, telefon 907 51 814.

Se fullstendig annonse på vår hjemmeside:
<http://atv-stiftelsen.no/om-oss/karriere/>

BÆRUM KOMMUNE

Barneverntjenesten i Bærum kommune er en av Norges største barneverntjenester med cirka 125 faste stillinger. Barneverntjenesten har etablert et behandlingsteam MST CAN, Multisystemic Therapy for Child Abuse and Neglect, som det første i Norge av denne type. Det spesielle for barnevernet her er at familiene får både terapeutisk og praktisk intervensjon av en instans og av ett team. MST CAN - er en tidsavgrenset evidensbasert behandlingsmetode. Et MST CAN-team består av en leder/veileder, tre terapeuter og en miljøterapeut. Stillingene innebærer en unik mulighet for opplæring i en behandlingsmodell som har vist gode resultater for familier med barn og unge utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Spesiell opplæring innen MST CAN vil bli gitt.

2 MST-CAN terapeuter

100 % stilling – Barneverntjenesten

Det lyses ut én fast 100 % stilling og én midlertidig 100 % stilling (ett års engasjement med mulighet for fast ansettelse). Søkere bes presisere dersom de kun ønsker å vurderes for én av stillingene.

Arbeidsoppgaver

Som MST-CAN terapeut:

- Arbeider du etter MST-CANs behandlingsprinsipper og praksis
- Koordinere du det faglige arbeidet i hver enkelt sak og samarbeider nært med bl.a. skole, PPT, barnevern og psykisk helsevern
- Utøver du informasjonsarbeid om MST-CAN

Kvalifikasjoner:

Det kreves høyskole- eller universitetsutdanning: Profesjonsstudiet i psykologi eller mastergrad/hovedfag i helse og sosialfag med minimum 2 års klinisk videreutdanning, samt bredde og lang erfaring fra terapeutisk arbeid

Vi søker deg som:

- jobber selvstendig
 - innehar beslutningsevne og evne til å oppnå resultater
 - jobber strukturert og planmessig
 - lar deg inspirerer og engasjere
 - er initiativrik og resultatorientert
- Personlig egnethet vektlegges

Se full annonsetekst med kontaktpersoner og søk på stillingene via www.baerum.kommune.no/jobb

Søknadsfrist 11. februar 2018

Bærum kommune –
kanskje ditt viktigste valg

- Trygghet når du trenger det mest

Sørlandet sykehus er Agders største kompetansebedrift, med over 7000 ansatte fordelt på ulike lokasjoner. Vi har ansvar for spesialisthelsetjenester innen fysisk og psykisk helse og avhengighetsbehandling. I tillegg utdanner vi helsepersonell, forsker og underviser pasienter og pårørende.

Farsund**Psykologspesialist / psykolog - DPS Lister**

Vi har ledig 100 % st. vikariat som psykolog/psykologspesialist, ca 1 år, med mulighet for forlengelse ved DPS Lister, poliklinikk Farsund.

Vårt team gir et behandlingstilbud til pasienter med allmennpsykiatriske tilstander, både ved gruppe- og individuell behandling. Teamet har spesialkompetanse på personlighetsforstyrrelse/gruppeterapibehandling, i tillegg til flere psykoterapiformer.

Opplysninger: Enhetsleder Magne Vegge, tlf. 930 47 891.

Søknadsfrist: 25. februar 2018

Søknad og CV registreres elektronisk i vårt søknadsprogram. Informasjon og fullstendig utlysning finnes på www.sshf.no under Jobb hos oss.

frantz.no

- Trygghet når du trenger det mest

Sørlandet sykehus er Agders største kompetansebedrift, med over 7000 ansatte fordelt på ulike lokasjoner. Vi har ansvar for spesialisthelsetjenester innen fysisk og psykisk helse, og avhengighetsbehandling. I tillegg utdanner vi helsepersonell, forsker, og underviser pasienter og pårørende.

Kvinesdal**Psykologspesialist / psykolog - DPS Lister døgnpost / Ambulant Akutt Team**

Det er ledig 100 % st. fast i vårt Ambulante Akutt Team og 100 % st. fast i døgnposten som psykologspesialist / psykolog med påbegynt spesialisering eller psykolog som er villig til å spesialisere seg.

Tiltredelse etter avtale.

Opplysninger: Enhetsleder Britt Randi Skoglund, tlf. 916 86 099.

Søknadsfrist: 14. februar 2018

Søknad og CV registreres elektronisk i vårt søknadsprogram. Informasjon og fullstendig utlysning finnes på www.sshf.no/jobb

Ønsker ikke kontakt med rekrutteringsbyrå/annonseesjelgere.

frantz.no

PSYKOLOGTIDSSKRIFTETS MATERIELLFRISTER OG ANNONSEPRISER 2018**SPESIALPLASSERING:**

1/1 side 4 farger plassert på 3. omslagside kr 19 500.

KURSANNONSER/RUBRIKKANNONSER:

Kurs, utleie av lokaler m.v. kr 24 per sp.mm.

Fargetillegg kr 11,50 per sp.mm.

Priseksempel for en 1/4 sides kursannonse i sort/hvitt kr 2 760, samme format i farger kr 4 083.

SMÅANNONSER:

Kun tekst, maks 4 linjer/170 tegn (sort) kr 1 450.

NETTANNONSER:

Pris for en stillingsannonse kun på nett er kr 9 400, pris for kursannonse kun på nett er kr 5 950. Nettannonsene har ingen frister, kan publiseres i løpet av kort tid, og ligger tilgjengelig i inntil en måned. For et tillegg på kr 4 450 kan kursannonser annonsert i Psykologtidsskriftet også oppføres på www.psykologforeningen.no under «Konferanser og kurs».

Få ekstra oppmerksomhet til din stillingsannonse på nettsiden. For kr 4 850 (inntil en måneds visning) kan logo vises på forsiden www.psykologtidsskriftet.no med link til bedriftens stillingsannonse.

Alle stilling ledig-annonser innrykket i Psykologtidsskriftet blir også publisert, som en medlemservice, på www.psykologtidsskriftet.no/stillingsannonser

Nr	Materiellfrist	Utgivelse
03	15.02	01.03
04	16.03	03.04
05	17.04	02.05

ANNONSEFORMATER

1/1 side	1/2 side	1/4 side
Stående	Stående	Liggende
170x234	82,5x234	170x115
		82,5x115

PRISER STILLINGSANNONSER/PROFILANNONSER:

Format	4 farger	Sort
1/1 side	16 950	15 950
1/2 side	12 950	11 950
1/4 side	11 350	9 950

Annonser som skal lages som trykk-klar PDF blir belastet med kr 850 per annonse. Alle priser er ekskl. mva.

For bestilling eller mer informasjon kontakt oss på e-post tidsskrift@psykologtidsskriftet.no eller tlf. 23 10 31 33.

Psykolog, sko 0794, ved NAV Arbeidsrådgivning Finnmark, Vadsø

Du må ha godkjenning som norsk psykolog, gode evner og interesse for å drive veiledning, rådgivning og opplæring.

Vi tilbyr: Lønsspenn kr. 512 700,- til 623 900,-.

Kontaktpersoner:

Leder for NAV Arbeidsrådgivning,
Anita I. Hellesø, tlf. 930 27 370 eller
fylkeskoordinator arbeid og psykisk helse,
Siw C. Stærk, tlf. 78 38 91 40/975 27 501.

Ref.nr.: 2000-2017-14

Søknadsfrist: 18.februar 2018

For fullstendig søknadstekst og link til søknadsskjema: Gå inn på nav.no, ledige stillinger.

Kvæfjord kommune
- en ren fornøyelse!

Kommunepsykolog

1x100 % eller 2x50 %.

Kvæfjord kommune har ledig en fast nyopprettet 100 % stilling som kommunepsykolog i helse- og omsorgstjenesten.

Stillingen vil organisatorisk bli underlagt helse- og omsorgssjefen.

Hvis ønskelig kan stillingen vurderes delt i to 50 % stillinger.

Psykolog vil kunne tilslutte seg fagnettverk for psykologer i nabokommune evt. spesialisthelsetjeneste.

Arbeidsoppgaver

- Veiledning/fagstøtte til ansatte i avdelingene
- Lavterskel behandling og oppfølging
- Deltakelse i fagutvikling
- Forebyggende arbeid og folkehelsearbeid

Kvalifikasjoner

- Profesjonsutdannelse i psykologi
- Ønskelig med godkjenning som spesialist i relevant fagområde
- Gode skriftlige og muntlige fremstillingsevner

Kommunen kan være behjelpelig med å skaffe bolig. Det må leveres politiattest ved tiltredelse. Tiltredelse etter avtale.

Søknad sendes elektronisk via www.jobbnorge.no, (ldnr.: 146822) her finner du også fullstendig utlysning med kontaktinformasjon. Søknadsfrist 18. februar 2018.

For ytterligere opplysninger, se vår hjemmeside www.kvafjord.kommune.no.

UTLENDINGSNEMNDA

UNE

Mini-konkurranse:

Rådgivende barnepsykolog i Utlendingsnemnda (UNE)

UNE er et uavhengig forvaltningsorgan som behandler klager over vedtak fra Utlendingsdirektoratet (UDI). Vi har ca. 330 medarbeidere og holder til sentralt ved Jernbanetorget i Oslo sentrum. UNE er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Se www.une.no for mer informasjon om UNE.

I tråd med regelverket for offentlige anskaffelser vil UNE gjennomføre en mini-konkurranse om en konsulentavtale. Formålet er at UNE skal knytte til seg en barnepsykolog som en faglig konsulent i saksbehandlingen. I en utlendingssak som berører barn, skal barnets beste vurderes. UNE søker derfor en psykolog som kan bidra med faglige råd i enkeltsaker, opplæring av ansatte i UNE, og med vitneforklaring i nemndmøter eller i retten. Avtalen skal ha varighet ut 2018, men det vil være mulighet for forlengelse.

For å kunne delta i mini-konkurransen bør følgende vilkår være oppfylt:

- Du bør være spesialist i barnepsykologi, eventuelt kunne vise til tilsvarende kompetanse og erfaring
- Det er en fordel om du har erfaring med arbeid som sakkyndig
- Du må kunne forplikte deg til å gi barnefaglig bistand til UNE ut 2018. Antallet timer må avtales nærmere
- Det forutsettes at en del av tiden kan benyttes som kontortid i UNEs lokaler, men også at du kan møte i nemndmøte i UNE eller som vitne i rettssaker ved behov

Personer som ønsker mer informasjon om mini-konkurransen eller har spørsmål bes om å ta kontakt med Elise Gundersen på anskaffelser@une.no, eller på tlf. 21 08 51 71.

Ønsker du å ta del i konkurransen må du innen 14.02.2018 melde din interesse til anskaffelser@une.no. De som melder sin interesse vil få tilsendt konkurransegrunnlaget. Frist for å levere et tilbud om å inngå en avtale er 26.02.2018.

NORSK PSYKOLOGFORENING

SENTRALSTYRET

President

Tor Levin Hofgaard

tor@psykologforeningen.no
23 10 31 30

Visepresidenter

Rune Frøyland

rfroey@online.no
450 30 522

Heidi Tessand

heidi.tessand@
psykologforeningen.no
916 67 804

Medlemmer

Aina Holmén

aih@sivilombudsmannen.no
986 64 501

Kjetil Kaasin

kjetil.kaasin@sthf.no
35 00 57 00

Britt Randi Hjartnes

Schjødt
bibihj@gmail.com
922 99 371

Ragnhild Stokke Røed

ragnhildkrokke@gmail.com
414 21 366

Ingvild Gregersen

ingvildg@gmail.com
957 27 801

Arnhild Lauveng

post@arnhildlauveng.com
913 17 162

Else-Marie Molund

else-marie.molund@
psykologene.no
481 33 860

Studentrepresentanter

Rikke Pauline Sandvik

rikkepsandvik@gmail.com
905 74 666

Camilla Jonette Rasmussen

Camilla_Jonette@
hotmail.com
932 81 124

Varamedlemmer

Anders Hovland

anders.hovland@uib.no
932 87 565

Rudi Myrvang

rudi.myrvang@gmail.com
906 03 355

Dag Stormbo

dag.stormbo@gmail.com
408 42 645

Eldrid Robberstad

eldrid.robberstad@sola.
kommune.no
475 00 308

LOKALAVDELINGER

Akershus

Joan Sigrun Nygard

joan.sigrun.nygard@
vestreviken.no
416 66 260

Aust-Agder

Karen Maria Dreier

Ludianos
klu045@gmail.com
977 16 288

Buskerud

Aksel Lindstad

aksel.lindstad@gmail.com
984 17 100

Finnmark

Andrew Sak

sak.andrew@gmail.com
416 25 149

Hedmark

Eline Berg

bergeline3@gmail.com
996 23 191

Hordaland

Bjarte Bruntveit

bjartebruntveit@yahoo.no
909 98 052

Møre og Romsdal

Ragnhild Ese

ragnhild.es@gmail.com
920 11 528

Nord-Trøndelag

Tirill Sten Ingebrigtsen

tirillst@gmail.com
407 23 159

Nordland

Iris Anette Söderholm

irisanette@gmail.com
909 34 857

Oppland

Iver Sørli Røhr

iversr@gmail.com
916 35 382

Oslo

Inger Marie Andreassen

ingermarieandreassen@
hotmail.com
992 33 966

Rogaland

Elise Constance Fodstad

ecgr@sus.no
930 07 971

Sogn og Fjordane

Ida Smedbold

ida.smedbold@gmail.com
986 14 212

Sør-Trøndelag

Morten Thorsen

morten.thorsen@nav.no
464 14 174

Telemark

Birgitte Lindøe

birgitte.lindoe@
borgestadklinikken.no
473 83 123

Troms

Elisabeth Growen Borch

elisabethborch@gmail.com
988 75 422

Vest-Agder

Ann Birgithe S. Eikhom

abseikhom@gmail.com
971 29 052

Vestfold

Anne-Kristin Imenes

anne.kristin.imenes@
gmail.com
907 55 410

Østfold

Øyvind Nordhus

nordhus@me.com
911 61 779

FAGETISK RÅD

Svanhild Mellingen, leder

Rådgivningstelefon
480 58 723, onsdager
kl 1500–1700

ANKEUTVALG FOR FAGETISKE KLAGESAKER

Knut Dalen, leder, e-post
knut.dalen@nevropsykolog.
no, tlf. 958 06 868

LØNNS- OG ARBEIDS- MARKEDSUTVALGET

Rune Frøyland, leder,
tlf. 450 30 522

Ingvild Gregersen,

nestleder, tlf. 957 27 801

Bjarte Bønes Bruntveit,

Spekter-helse, tlf. 909 98 052

Birgit Aanderaa,

Spekter-
helse, tlf. 917 12 983

Inger Marie Andreassen,

KS, tlf. 924 28 703

Bjørn Arne Øvrebo,

Stat, tlf. 982 49 732

Helene Kindle-Skau,

Virke/
HUK, tlf. 924 28 703

Grete Schau,

Privatpraksis,
tlf. 909 19 372

Torstein Winger,

Oslo
kommune, tlf. 415 80 567

Hanne Indregard Lind,

Helse Sør-Øst, tlf. 948 05 153

FORHANDLINGS- UTVALG FOR PRIVAT PRAKSIS

Rune Frøyland, leder,

e-post rfroey@online.no,
tlf. 67 92 20 40

SPECIALITETSRÅDET

Heidi Tessand, leder,

e-post heidi.tessand@
psykologforeningen.no
tlf. 916 67 804

KVALITETSUTVALGET

Heidi Tessand, leder,
e-post heidi.tessand@psykologforeningen.no
tlf. 916 67 804

FAGUTVALGENE

Felleselementene
Per-Einar Binder, leder,
e-post per.binder@psykp.uib.no, tlf. 995 00 313

Barne- og ungdomspsykologi

Lars Ravn Øhlckers, leder,
e-post larsravnohlckers@gmail.com, tlf. 908 81 250

Familiepsykologi

Trine Eikrem, leder, e-post trine.eikrem@bufetat.no, tlf. 466 16 566

Psykologisk arbeid med rus og avhengighetsproblemer

Eva Karin Løvaas, leder, e-post eva.karin.loevaas@bergenclinics.no, tlf. 55 90 88 00

Eldrepsykologi

Lise Næss, leder, e-post lisenaes@online.no, tlf. 55 90 06 63

Psykoterapi

Roar Olsen, leder, e-post roar9@online.no, tlf. 920 95 894

Voksenpsykologi

Ivar Elvik, leder, e-post ivarelvik@gmail.com, tlf. 454 74 400

Nevropsykologi

Jan Egil Stubberud, leder, e-post jan.stubberud@hotmail.com, tlf. 951 04 217

Psykologisk habilitering

Nils-Øivind Offernes, leder, e-post nils@offernes.com, tlf. 958 40 362

Arbeidspsykologi

Anette Høye Dye, leder, e-post anette@psykologbistand.no, tlf. 928 24 338

Samfunn- og allmennpsykologi

Kjersti Hildonen, leder, e-post khi@lorenskog.kommune.no, tlf. 907 85 288

Organisasjonspsykologi

Rudi Myrvang, leder, e-post rudi.myrvang@gmail.com, tlf. 906 03 355

Klinisk helsepsykologi

Borrik Schjødt, leder, e-post borrik.schjodt@helsebergen.no, tlf. 990 27 309

GODKJENNINGS-UTVALGET

Ole André Solbakken, leder, e-post: o.a.solbakken@psykologi.uio.no, tlf. 913 75 496

ANKEUTVALGET FOR SPESIALISTSAKER

Kim Larsen, leder, e-post kim.larsen@so-hf.no, tlf. 69 32 62 24

FAGUTVALG FOR RETTSPSYKOLOGI OG SAKKYNDIGHET

Annika Melinder, leder, e-post a.m.d.melinder@psykologi.uio.no, tlf. 930 80 618

STUDENTPOLITISK UTVALG

Rikke Pauline Sandvik, UiT, leder, e-post rikkepsandvik@gmail.com, tlf. 905 74 666

FORSKNINGSPOLITISK UTVALG

Roger Hagen, leder, e-post roger.hagen@svt.ntnu.no, tlf. 481 09 789

MENNESKERETTIGHETSUTVALGET

Nora Sveaass, leder, e-post nora.sveaass@psykologi.uio.no, tlf. 958 09 001

TESTPOLITISK UTVALG

Jens Egeland, leder, e-post jens.egeland@piv.no, tlf. 908 91 121

YNGRE PSYKOLOGERS UTVALG

Jørgen Edvin Westgren, leder, e-post joergen.westgren@gmail.com, tlf. 911 16 616

VALGKOMITEEN I NORSK PSYKOLOGFORENING

Jogeir Sognnæs, leder, e-post jogeir61@gmail.com, tlf. 918 16 155

SEKRETARIATET

Tlf. 23 10 31 30
Ole Tunold, generalsekretær
Karsten Karlsøen, kommunikasjonssjef og myndighetskontakt, e-post karsten@psykologforeningen.no, tlf. 976 11 591
Per Halvorsen, webredaktør, e-post per.halvorsen@psykologforeningen.no

Administrasjonsavdeling

Linda T. Grønås, administrasjonssjef, e-post linda@psykologforeningen.no

Toril Dyrhovd, nestleder, e-post toril@psykologforeningen.no

Forhandlingsavdeling

Christian Zimmermann, forhandlingssjef
Joakim Solhaug, nestleder
Kontakt forhandlingsavdelingen@psykologforeningen.no

Fagpolitisk avdeling

Andreas Høstmælingen, fagsjef, e-post andreas@psykologforeningen.no
Aina Fraas Johansen, nestleder, e-post aina.f.j@psykologforeningen.no

Utdanningsavdeling

Bjørnhild Stokvik, utdanningssjef, e-post bjornhild@psykologforeningen.no
Eva Danielsen, nestleder, e-post eva@psykologforeningen.no
Kontakt kurs@psykologforeningen.no

NORSK PSYKOLOGFORENING

Pb. 419 Sentrum, 0103 Oslo
Besøksadresse: Kirkegata 2
Tlf. 23 10 31 30
Faks 22 42 42 92
E-post post@psykologforeningen.no
Hjemmeside
www.psykologforeningen.no

For mer informasjon, se www.psykologforeningen.no

TIDSSKRIFT FOR NORSK PSYKOLOGFORENING

Pb. 419 Sentrum, 0103 Oslo
 Besøksadresse:
 Grev Wedels plass 4

FAGLIGE MED-ARBEIDERE I PSYKOLOG-TIDSSKRIFTET

Trine Anstorp, Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging
Kjersti Arefjord, Universitetet i Bergen
Eva Dalsgaard Axelsen, Universitetet i Oslo
Henning Bang, Universitetet i Oslo
Per-Einar Binder, Universitetet i Bergen
Anne Inger Helmen Borge, Universitetet i Oslo
Tim Brennen, Universitetet i Oslo
William Brochs-Haukedal, Norges handelshøyskole
Nikolai Czajkowski, Universitetet i Oslo
Knut Dalen, Universitetet i Bergen
Gudrun Dieserud, Nasjonalt folkehelseinstitutt
Fanny Duckert, Universitetet i Oslo
Atle Dyregrov, Senter for krisepsykologi

Tor-Johan Ekeland, Høgskulen i Volda
Ståle Einarsen, Universitetet i Bergen
Hege R. Eriksen, Universitetsforskning Bergen
Anders Martin Fjell, Universitetet i Oslo
Magne Arve Flaten, Universitetet i Tromsø
Rolf W. Gråwe, St. Olavs hospital
Siri Erika Gullestad, Universitetet i Oslo
Roger Hagen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Odd E. Havik, Universitetet i Bergen
Anthony Hawke, Familievernkontoret i Stavanger
Asle Hoffart, Modum Bad
Arne Holte, Nasjonalt folkehelseinstitutt
Hanne Haavind, Universitetet i Oslo
Reidun Ingebretsen, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Tine K. Jensen, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Leif Edward Ottesen Kennair, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Stein Knardahl, Statens arbeidsmiljøinstitutt
Gerd Kvale, Universitetet i Bergen

Øyvind Kvello, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Kim Larsen, Sykehuset Østfold
Arild Lian, Bredtvet kompetansesenter
Gro Therese Lie, Universitetet i Bergen
Astri J. Lundervold, Universitetet i Bergen
June Ullevoldsæter Lystad, Oslo Universitetssykehus
Svein Magnussen, Universitetet i Oslo
Øyvind Lund Martinsen, Handelshøyskolen BI
Willy-Tore Mørch, Universitetet i Tromsø
Simon-Peter Neumer, RBUP Øst og Sør, Oslo
Geir Høstmark Nielsen, Universitetet i Bergen
Hans Nordahl, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Inger Hilde Nordhus, Universitetet i Bergen
Terje Ogden, Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)
Ståle Pallesen, Universitetet i Bergen
Magne Raundalen, Senter for krisepsykologi
Sissel Reichelt, Universitetet i Oslo
Ivar Reinvang, Universitetet i Oslo
Astrid M. Richardsen, Handelshøyskolen BI

Jan H. Rosenvinge, Universitetet i Tromsø
Bjørn Rishovd Rund, Universitetet i Oslo
Frida Gullestad Rø, Universitetet i Oslo
Michael Helge Rønnestad, Universitetet i Oslo
Gro Mjeldheim Sandal, Universitetet i Bergen
Per Øystein Saksvik, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Borrik Schjødt, Haukeland universitetssykehus
Jan Skjerve, Universitetet i Bergen
Ingunn Skre, Universitetet i Tromsø
Arvid Skutle, Stiftelsen Bergensklinikkene
Lars Smith, Nasjonalt kompetansenettverk for sped- og småbarns psykiske helse
Håkan Sundberg, Universitetet i Bergen
Frode Svartdal, Universitetet i Tromsø
Nora Sveaass, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo
Stephen von Tetzchner, Universitetet i Oslo
Odd Arne Tjersland, Universitetet i Oslo
Bente Træen, Universitetet i Oslo
Merete Øie, Sykehuset Innlandet HF
Simon Øverland, Universitetet i Bergen

Til bidragsyterne: Faglige bidrag sendes i redigerbar, elektronisk form (word-format) til sjefredaktør Bjørnar Olsen: bjornar@psykologtidsskriftet.no. Filnavnet skal inkludere navn på førsteforfatter. Bare ferdigstilte tekster blir vurdert. Ved oversendelse må manus være i overensstemmelse med retningslinjer og lengdekrav (psykologtidsskriftet.no, se: *Skriv for oss*). «Faglig bidrag» oppgis som e-postens tittel. E-postens hoveddel skal innholde navn på artikkel og forfattere, sammendrag på inntil 130 ord, og det totale antall tegn i bidraget (inkl. mellomrom). Det bør komme fram om artikkelen passer som f.eks. fagbulletin (maks 12 000 tegn), fagartikkel (18 000–28 000 tegn), fagessay (maks 20 000 tegn), «fra praksis»-bidrag (maks 15 000 tegn), eller «faglig innspill» (7 000–15 000 tegn). Avklar også om artikkelen bygger på en student- eller spesialistoppgave.

Abonnement: Tidsskriftet utkommer den første i hver måned. Medlemskap i Norsk psykologforening inkluderer abonnement. For ikke-medlemmer er abonnementsprisen for privatabonnement kr 1495 per år, bedriftsabonnement kr 2350, portotillegg utland. Løssalg ordinære utgaver kr 150 + porto/eksp.gebyr.

Annonser: Kontakt Unni Sandland, tlf. 23 10 31 33, e-post tidsskrift@psykologtidsskriftet.no eller www.psykologtidsskriftet.no, se: *For annonsører* for informasjon om annonsering.

Frist for innlevering av annonser:
 15.02, 16.03, 17.04, 16.05, 18.06,
 18.07, 17.08, 17.09, 18.10, 16.11

